

12 september 2023

Uitgave van de Leido Academy, het thema-netwerk voor LevenLang Leren

Taalgebruik in het hoger onderwijs en buitenlandse studenten ***INTERNATIONALISERING IN BALANS*** **Onze commentaren en meningen en vooral ook suggesties**

1 Inleiding

Een van de meest stof-op-doen-waaiende onderwerpen die de discussies rond het hoger onderwijs beheersen, is het plan om te komen tot een forse inperking van het aantal anderstalige opleidingen en andere 'Nederlandstalige' opleidingen waarin dergelijke programma's ('trajecten') zijn opgenomen. Dan gaat het over de Ad- en bacheloropleidingen. De masteropleidingen en de promotietrajecten blijven daarbij grotendeels buiten schot, als het aan de overheid ligt. Het betekent dat er mogelijk op termijn (veel) minder studenten vanuit andere landen zich hier zullen gaan melden voor het doen van een opleiding op niveau 5 dan wel niveau 6, bij het hbo en vooral het wo.

Het wetsvoorstel diengaande is half juli in de openbaarheid gebracht. Tot half september mag er op worden gereageerd via de 'internetconsultatie'. Die mogelijkheid laten we niet aan ons voorbij gaan. Daarom hebben we dit LeiDocument opgesteld met allerlei beschouwingen in een meer algemene zin en (uiteraard) een analyse van het voorstel zelf. Daarbij willen we toch wel hard aan de bel gaan trekken, al is nog niet bekend hoe de aanvullende regelingen rond de verdere uitwerking van de definitie van een 'anderstalige opleidingen' eruit komen te zien of hoe de advisering aan de minister vorm gaat krijgen. Het kan dus zijn dat onze kanttekeningen straks een 'ander soortelijk gewicht' krijgen, maar dat zien we dan wel weer.

De landelijke internetconsultatie heeft tot het uitbrengen van dit LeiDocument al heel veel reacties opgeleverd. Het zal niemand verbazen dat die vooral uit de universitaire hoek afkomstig zijn en veelal te herleiden zijn tot instellingen die in de afgelopen jaren hun studentenbestand sterk hebben zien groeien door het inschrijven van buitenlandse studenten. Zij hebben op de korte en zeker wat langere termijn veel te verliezen als deze wet wordt aangenomen. Ze moeten fors aan de bak om hun organisatie terug te gaan brengen naar wat tien jaar geleden nog als heel normaal werd gezien.

Uiteraard zal er een diepgaande analyse moeten plaatsvinden van de noodzaak om toch anderstalige trajecten in stand te blijven houden, maar dan niet uitgaande van het principe dat het aanbod een eigen specifieke vraag genereert of dat een regio de uitvalsbasis is voor geheel Nederland en de zeer wijde omgeving. In dit document komen we daar ook nog wel op terug, naast een LeiDocument dat later zal verschijnen over alle berichtgeving rond het hbo en wo die de afgelopen twee maanden over ons is uitgestort met het oog op de komende verkiezingen en de vrees dat zowel het hbo als het wo te maken krijgt met krimp in jaren die voor ons liggen (ook mede vanwege die maatregelen rond de internationalisering).

Intussen blijkt dit jaar het aantal niet-EER-studenten weer fors te zijn toegenomen. Vooral kapitaal-krachtige ouders sturen hun jonge kinderen naar ons land om alhier een echt Nederlands en dus West-Europees diploma te kunnen gaan behalen. Ons is niet bekend op grond van welke soorten diploma's ze worden toegelaten en wat daarbij nog verder speelt. De groei is uiteraard het gevolg van het wervingsbeleid in de afgelopen jaren en die aanwas zou nu indien gewenst alleen maar kunnen worden afgeremd door te gaan werken met studentenstops. Dat kan zeker niet van de ene op de andere dag worden gerealiseerd door de overheid. We nemen aan dat in de komende maanden er nog wel tussen de instellingen en OCW forse woordenwisselingen zullen gaan plaatsvinden.

Disclaimer

In dit document wordt het wetsvoorstel 'Internationalisering in Balans' van commentaar voorzien, binnen de kaders van de internetconsultatie. In ons land kennen we de WHW als leidend voor het hoger onderwijs (en onderzoek), maar dan tevens voor drie inrichtingen: voltijd, deeltijd en duaal, en voor deze drie 'varianten' verschillende diverse zaken toch wel nadrukkelijk.

Om het simpel te houden gaan we uit van de inrichting voor voltijdse studenten, met daarnaast duale studenten omdat deze onder dezelfde condities in het hoger onderwijs worden behandeld (een gevolg van de invoering van duale opleidingen als alternatief van voltijd).

Voor deeltijd – en daarmee ook het 'levenlang ontwikkelen' en het meer beroepsgerichte onderwijs en opleiden – zouden we op een aantal onderdelen van het wetsvoorstel apart kunnen ingaan. Dat zou bijvoorbeeld kunnen voor de deeltijdse masteropleidingen, gezien de doelgroepen ervan. Maar die beschouwing laten we hier toch nu maar achterwege, te bewaren voor een volgende fase van de discussies.

Kortom, we gaan uit van formele, initiële opleidingen binnen het hoger onderwijs in ons land.

Inhoud

Inleiding	1
Inhoud	2
Opzet en leeswijzer	4

DEEL 1

1 Een algemene mening	5
<i>Aangrijpingspunt voor 'even terug in de tijd'</i>	
<i>Samenhang in het gehele stelsel – met netwerken in het ho</i>	
<i>Nederlandse doelmatigheid is leidend</i>	
<i>Internationale componenten inbouwen, al gaandeweg</i>	
<i>Stevige standpunten overheid vereist en vingers aan de polsen</i>	
<i>Stabilisatie is nodig</i>	
<i>Internationaal samenwerken</i>	
<i>Internationale kaders gebruiken – Bolognaproces</i>	
<i>Andere landen zoals Denemarken</i>	
<i>Aspecten die nader onderzoek verdienen</i>	
<i>Is het HO een bedrijf... macro-economisch...</i>	
<i>Tijdslijn</i>	
2 Een algemene beschouwing	9
<i>Broedplaats</i>	
2.1 Aanbieden anderstalige opleidingen	10
2.2 Brainrain...	10
<i>Meer internationale samenwerking bij programma'</i>	
2.3 Wat specifieke zaken	10
2.4 Buiten de EER hier studeren	11
<i>Studie-migratie is deel van de oplossing</i>	
2.5 Bolognaproces gebruiken en beschikbare potten met geld	12
<i>Erasmus+</i>	
2.6 Samenwerking internationaal	12
<i>Double degree</i>	
2.7 Nederlandse stelsel voor jongeren alhier simpelweg als basis	12
<i>Master vooral internationaal gezien, korter zijnde</i>	
2.8 Personeel aantrekken, via non-formele trajecten (NLQF)	12
3 Paar algemene beschouwingen rond 'anderstaligheid' en alternatieven	13
<i>Pleidooi voor ander gebruik van begrippen</i>	
3.1 Wat is eigenlijk de concrete situatie...	13
<i>Trajecten met anderstalige eenheden-niet geschikt voor buitenlandse studenten</i>	
<i>Wat is nodig aan anderstalige eenheden</i>	

<i>Piketpaal bij 'een derde deel' is overgang van Nederlands naar anderstalig</i>	
<i>Kort overzicht van mogelijke leerlijnen</i>	
3.2	Wat is een opleiding – en hoe past 'anderstaligheid' daarin – een alternatief 15
	<i>Alternatief</i>
	<i>Hoe om te gaan met 'een derde deel' – een praktisch alternatie... en simpel...</i>
	<i>Ombouwen en onderbouwen ervan - anticiperen</i>
	<i>Anderstalige onderwijseenheid</i>
3.3	Specifiek: Met een Ad naar de Bachelor 17
	<i>Traject... of...</i>
	<i>Instroom vanuit buitenland met niveau 5 op zak, in een bacheloropleiding</i>
	<i>Ad ook al anderstalig</i>
3.4	Vrije programma's en vaste leerlijnen en andere routes – steun voor ons voorstel 17

DEEL 2

4	Uitgangspunten en afspraken bezien... 19
4.1	Belangrijkste uitgangspunt van dit voorstel 19
	<i>Terugdringen anderstalig aanbod is punt 1</i>
	<i>Nederland is geen opdrachtnemer voor de wereld...</i>
4.2	Nogmaals: Wat is een traject in het wetsvoorstel... 19
	<i>Laten vastleggen van trajecten – namen?</i>
	<i>'Sub-trajecten'</i>
	<i>Trajecten al dan niet meetellen... maar hoe dan?</i>
	<i>Poging tot een analyse</i>
5	Beschouwingen specifieke aspecten van het voorstel 23
5.1	Rol van hogescholen en universiteiten bij initieel onderwijs 23
	<i>Focus op hoger onderwijs in de Nederlandse vormgeving van leerlijnen</i>
	<i>Zorgen voor een op Nederland gericht stelsel tot en met de Bachelor</i>
5.2	Doelmatigheid – nationaal... en dan... 24
	<i>Ook kan: internationaal samenwerken – 'joint programs' en onderwijseenheden</i>
5.3	Opleidingen volledig in het Engels 24
	<i>Rol van het werkveld</i>
5.4	Leerlijnen in het Nederlands voor alle jongeren – nog even alles samengevat... 25
	<i>Internationale doelmatigheid gebruiken</i>
5.5	Kwetsbaarheid van de aanpak met veel anderstalige opleidingen 26
6	Korte beschouwingen rond interessante aspecten van de discussies 26
6.1	Instellingen en regio's – en opleiden en onderzoek en arbeidsmarkt 26
6.2	Gaat de discussie eigenlijk niet gewoon om de Master? 27
6.3	Positie en rol van docenten en ander personeel 27
	<i>Aantrekkelijke werkomstandigheden en risico's</i>
6.4	Literatuur, materiaal en anderstalig 28

Deel 3

7	Een paar aparte technische beschouwingen 29
7.1	Onderwijseenheid – en anderstaligheid 29
7.2	Trajecten als 'vastliggende programma's?' 29
7.3	Beperking instroom in aanloop naar een mogelijke intrekking 'anderstalig zijn' 30
7.4	Niet-anderstalig: registreren aantal studiepunten anderstalige eenheden... 31
7.5	Overstappen naar andere inrichting (variant) 31
7.6	Knippen en plakken met anderstalige onderwijseenheden 31
7.7	Ad naar Bachelor – wat kan nog anderstalig... knippen en plakken... 32

DEEL 4

8	Het wetsvoorstel nagelopen – alle nieuwe artikelen op een rijtje bekeken 33
---	---

Opzet en leeswijzer en een voorzet...

We geven eerst in dit LeiDocument een aantal algemene beschouwingen die betrekking hebben op de doelstellingen van het wetsvoorstel, eigenlijk de insteek die door alle reageerders via de internetconsultatie is gekozen nl. vanuit een bepaalde invalshoek. Elke beschouwing staat min of meer op zichzelf, als resultaat van onze interne discussies, leidend tot allerlei standpunten. Er is dus niet geprobeerd om vervolgens alles te synchroniseren en op een hoop te gooien. In elke beschouwing zitten wel aanknopingspunten voor het verder uitwerken van het wetsvoorstel.

Dan kijken we naar nieuwe begrippen die men als overheid wil gaan hanteren en gaan we aan de slag met aspecten van de wet die daarmee te maken hebben.

Vervolgens behandelen we zoals we altijd doen een aantal algemene en vooral te zien als inhoudelijke zaken van het wetsvoorstel. Het zijn vaak de pijlers onder het voorstel en als zodanig als cruciaal te zien.

Tenslotte lopen we in technische zin het wetsvoorstel na. We nemen de nieuwe, aangepaste en aangevulde artikelen onder de loep. Ook nu weer leidt deze exercitie tot veel kritische kanttekeningen in taalkundig en tekstueel opzicht, maar dat is eigenlijk voor ons al lang geen verrassing meer. We nemen aan dat in een volgende wetsversie de aanpassingen zullen worden meegenomen.

Wat evenwel heel duidelijk is geworden aan onze kant, is dat het wetsvoorstel toch in alle haast in elkaar lijkt te zijn gestoken. Dat is op zich logisch vanwege de druk die de TK op de overheid heeft gelegd in de afgelopen maanden. Maar dan toch, het geheel had op een aantal onderdelen een stuk beter gekund.

Bovendien worden, zoals al gezegd, een paar aanvullende regelingen aangekondigd in het wetsvoorstel. Die regelingen zijn echter cruciaal om de uitwerking van allerlei begrippen en kaders te kunnen inschatten. Men vraagt als het ware om een blanco cheque van de TK, om later nog wat te kunnen finetunen, maar dan wel zonder daarbij meteen op de vingers te worden gekeken. Onze aanbeveling is in ieder geval om de 'contouren' van de desbetreffende nog ontbrekende regelingen op zeer korte termijn openbaar te maken.

DEEL 1

1 Een algemene mening toegelicht... met voorzetten...

We zien het wetsvoorstel nadrukkelijk en vooral als een stevige aanleiding om een wezenlijke discussie te gaan voeren over een aantal uitgangspunten voor het hebben van dit stelsel voor het hoger onderwijs. Dat wijzen ook de vele reacties op het wetsvoorstel uit, met verwachte en ook toch wel onverwachte argumentaties om het voorstel aan te passen, in te trekken of in een andere setting een plek te geven.

Het wetsvoorstel kan en mag overigens niet los worden gezien van de 'toekomstverkenningen' die op verzoek van OCW zijn uitgevoerd en waarvan het rapport en allerlei bijlagen op 8 september zijn verschenen. Het valt te hopen dat de overheid dit stuk met de nieuwe TK samen met de aanpak rond een aantal algemene zaken bij internationalisering op de agenda zet, om te voorkomen dat verwarring over allerlei effecten van nieuwe maatregelen gaat ontstaan.

Daarbij willen we wel aantekenen dat de regelgeving rond het gebruik van andere talen binnen onze Nederlandse opleidingen – dus gebaseerd op onze WHW – op zich wel een snelle behandeling verdient gezien het nu bijna niet mogelijk is om in z'n algemeenheid een scherp beeld te krijgen van wat er nu aan de hand is binnen het hoger onderwijs. Effecten van maatregelen rond het aanbieden van anderstalige opleidingen en trajecten zijn sowieso pas over een paar jaren zichtbaar, ook als de (nieuwe) TK stevig wil ingrijpen, een optie die zich toch wel aandient, het politieke speelveld overziende op dit moment.

Aangrijpingspunt voor 'even terug in de tijd'

We denken dat het wetsvoorstel als zodanig een prima aangrijpingspunt is om even een paar stappen terug te zetten, om met alle betrokkenen te bezien waarom we het hbo en wo 'toen' als zodanig hebben ingericht binnen Nederland. Zo'n tien jaren geleden waren we ook al trots op ons hoger onderwijs, stonden veel universiteiten eveneens hoog in de rankings, was de meerderheid van de studenten best tevreden over het aanbod en de vormgeving, groeide het aantal studenten ook al fors en kwam de invoering van de Associate degree mede op gang om nu het snelst groeiende deel van het hoger onderwijs te zijn.

Een nieuwe generatie bestuurders kon evenwel in die laatste tien jaren autonoom op basis daarvan zoeken naar nieuwe wegen om 'groter te groeien' zonder de neveneffecten in ogenschouw te nemen en zonder dat de overheid kon, wilde en ook niet bestuurlijk mocht ingrijpen. De vruchten van die ontwikkelingen worden nu volgens velen in een wrange tijd geplukt.

Samenhang in het gehele stelsel – met netwerken in het hbo

Die gedachtesprong terug in de tijd om even een pas op de plaats te maken met z'n allen kan nadrukkelijk niet anders dan te worden uitgevoerd in samenhang met andere sectoren, met het mbo, havo en vwo die nu eenmaal de hofleveranciers vormen voor het hoger onderwijs. Zij vormen in ons land de stromen die behoorlijk goed wel voorspelbaar zijn en tevens de krachtige pijlers vormen voor het stabiel kunnen houden van de voorzieningen. Dat is ook het geval er minder grote instellingen nodig zijn, maar dan in stand gehouden in samenhang met het opzetten van hbo/wo-netwerken om heel Nederland te kunnen 'bedienen'.

Nederlandse doelmatigheid is leidend

De basis van het onderwijsstelsel wordt gevormd door de leerlijnen die na de basisschool starten en in ieder geval doorlopen tot en met de bacheloropleidingen in het hbo en wo. Dat betekent dat ze zijn gericht op de Nederlandse arbeidsmarkt op basis van de vastgestelde doelmatigheid voor het hbo en wo. Maar tevens wordt nadrukkelijk gezien hoe in de context van de internationale mogelijkheden voor degenen die in Nederland zijn opgeleid binnen de bacheloropleiding, allerlei daarvoor specifiek in aanmerking komende onderwijseenheden worden ingericht.

Internationale componenten inbouwen, al gaandeweg

Dat betekent dat er internationale componenten worden ingebouwd zodat studenten inzicht krijgen in wat allerlei banen aan competenties en leeruitkomsten vragen als het gaat om contacten te verzorgen met het buitenland dan wel aldaar werkzaam te zijn. Dat kan vervolgens leiden tot het aanbieden van onderwijs in een andere taal, hier in Nederland en/of 'ergens elders'.

Al gaandeweg kan blijken dat steeds meer onderwijseenheden een dergelijke behandeling nodig hebben, om Nederlandse studenten uitzicht te bieden op een arbeidsmarkt die zich uitstrekt van

Nederland tot 'all over the world'. Dat kan leiden tot het maken van de afweging of alle studenten deels onderwijs in een andere taal krijgen, er zowel een Nederlands als een anderstalig traject dan wel alleen maar een anderstalige trajecten mogelijk (moeten) zijn.

Stevige standpunten overheid vereist en vingers aan de polsen – nationaal platform

Wat we overigens in ieder geval de overheid en de nieuwe TK willen meegeven, is dat de besluiten die uiteindelijk worden genomen, ondersteund en stevig onderbouwd, ook op een daadkrachtige en niet-mis-te-interpreteren wijze in de wet en aangekoppelde regelingen worden verwerkt. Juist in de afgelopen tien tot vijftien jaren is wetgeving ingevoerd die op voorhand al in de setting van het zijn van een compromis mocht worden beschouwd. Lezers van onze nieuwsbrieven weten dat we daarop voortdurend hebben gehamerd, maar ja, we zijn nu eenmaal geen onderwijskoepel, geen politieke partij of een belangenorganisatie en gaan alleen maar uit van het gebruik van een gezond verstand als het gaat om 'goed onderwijs'.

Het betekent ook dat als een wet is aangepast, er tevens wordt gecontroleerd, gemonitord, gekeken naar dynamische aanpassingen en wordt overlegd met inhoudelijke experts zonder last te hebben van allerlei (nationale) groeperingen die beleid verwarren met het verzorgen van onderwijs en onderzoek op de werkvloer van de onderwijsinstellingen. Dat betekent het instellen van een 'nationaal onderwijsplatform' (of noem het anders) dat samen met organen als de Onderwijsraad, SER, CPB en noem maar op kan meepraten over de effecten van maatregelen.

Het meest essentiële daarbij lijkt ons dat men in staat is om ontwikkelingen door de tijd heen te vertalen naar vernieuwde wetgeving, aanpassingen bij kaders en regelingen en mogelijke heel serieus te nemen experimenten.

Maar dit alles moet zich absoluut in de juiste mate verhouden tot de vertaling van de dynamiek binnen het vormgeven en invullen van onderwijs tot aanpassingen daarbinnen. Aanbieders van opleidingen en onderzoek moeten gewoon meegaan met wat in ons land nodig is rond de competenties van afgestudeerden en bezitters van certificaten (s.v.p. niet te vergeten), om de economie te voeden, de maatschappij te laten functioneren en de persoonlijke loopbanen te kunnen faciliteren.

Wetgeving is vaak toch ook wel 'volgend', maar deze kan ook zodanig worden ingericht dat de voorschriften over een langere tijd houvast bieden. Mocht op een gegeven moment iets gaan knellen, aantoonbaar vanwege allerlei oorzaken, dan moeten degenen die er last van hebben op basis van scherpe constatering en ervaringen ergens kunnen aankloppen. Nu kan dat alleen maar in de politieke, bestuurlijke en strategische circuits, ook al omdat de minister(s) vanwege allerlei verplichtingen zich daarbinnen moeten bewegen. Dat kan zeker en vast en best met zo'n nationaal onderwijsplatform, is onze ervaring.

Stabilisatie is nodig

Het wetsvoorstel is zonder ingrijpend te noemen, om de verdere groei aan internationale studenten (die om allerlei redenen zich hier vestigen, voor korte of langere tijd of voor altijd) in te kunnen dammen. Dat moet leiden tot een situatie die nadrukkelijk stabiel kan worden geacht, om vervolgens te bezien of Nederland moet overgaan tot een stevige inperking van die instroom dan wel een uitgebalanceerde aanpak kan garanderen zodat wat zich hier meldt past bij de Nederlandse doelstellingen.

Daar hoort ook bij dat instellingen kunnen meebewegen met veranderingen, en misschien ook wel omdat buitenlandse studenten hun heil gaan zoeken in andere landen met aantrekkelijke mogelijkheden en/of anderstalig personeel (in alle soorten en maten) het werken, wonen, leven en geld verdienen toch liever elders wil gaan invullen. Dat laatste zou ook best op den duur in het eigen land of regio kunnen gebeuren.

Kortom, laat OCW bezien hoe die beweging om te komen tot een stabiele situatie kan worden ingevuld, om vervolgens aan de gang te gaan met aanpassingen, minder instroom in het algemeen dan wel een onderbouwde, hanteerbare en passende strategie voor de verschillende opleidingen (op de diverse niveaus). Dat mag en moet naar onze mening altijd in samenhang met internationale samenwerking en afstemming, met beperkte verblijven in een ander land en met gebruik van de 'internationalisation at home'.

Internationaal samenwerken

Velen gaan ervan uit dat internationalisering en het volgen van een internationaal getinte opleiding betekent dat studenten 'erop uittrekken', om elders te ervaren wat het is om het bijpassende leven met zich meebrengt – los van het gewoon een aantal jaren lang met een studie bezig zijn. Het opsnuiven van allerlei andere culturen en het zich bezig bewegen binnen omstandigheden in een ander land of stad is op zich allang geen prioriteit meer met het faciliteren van de 'bewegingen' waarmee jongeren (die zich in het algemeen een volledige studie elders kunnen permitteren – los van degenen die gebruik kunnen maken van andere bronnen) zich al vaak in andere landen bezighouden. We hebben het dan vooral over de opleidingen op de niveaus 5 en 6 (en soms ook wel 7, in combinatie met 6) die in formele zin worden aangeboden. Bovendien moet maar eens worden uitgerekend wat het percentage van een budget van een hogeschool of universiteit het betreft als het gaat om wat direct en indirect aan het vormgeven van processen rond internationalisering wordt besteed. Er zijn aanvullende (internationale) geldbronnen, maar dan nog zijn veel activiteiten te herleiden tot het faciliteren ervan door onze maatschappij.

We pleiten ervoor om na te gaan of het kunnen gebruiken van die een derde van een opleiding al gewoon voldoende is om als hogeschool of universiteit invulling te kunnen geven aan 'joint programs', uitwisseling bij stages en projecten, het doen van internationale afstudeeropdrachten, het vormgeven van 'internationalisation at home', online lezingen, gebruikt van digitale lespakketten en wat er allemaal nog meer is.

Daarbij gaan de digitale ontwikkelingen heel erg snel, bijvoorbeeld door docenten in een andere taal in te schakelen vanuit een ander land, waarbij de student meteen een mondelinge (digitale) vertaling voorgeschoteld krijgt, vragen in de eigen taal kan stellen omdat die docent ook alles krijgt vertaald, en tevens online systemen kan gebruiken voor interactieve lessen. Laat men dat ook maar eens bezien, wat dit betekent voor onze 'lesvormen voor de toekomst'.

Kortom, laat men tevens gaan inzetten op het vormgeven van opleidingen waarbij instellingen met elkaar samenwerken, rond internationale en anderstalige onderwijsseenheden. Dat kan heel effectief zijn om veel meer 'op afstand' studenten aan te trekken, allerlei instellingen te laten aanhaken – los van het klimaat en de kosten die bij dit alles zijn gemoeid.

Internationale kaders gebruiken – Bolognaproces – overleg over 'regelingen'

Wat kan Nederland doen, dus wat verwachten we van onze minister voor het hoger onderwijs, in ieder geval? Los van de discussie hier ter plekke, met alle reuring die dat oplevert, raden we OCW ten eerste aan om dit onderwerp op de internationale overlegagenda te zetten. Dat kan binnen het Bolognaproces, met een volgende ministeriële bijeenkomst eind mei volgend jaar, in Tirana. Maar er zijn zeker opties beschikbaar om bilateraal in gesprek te gaan met andere landen.

Binnen het Bolognaproces, dus rond de European Higher Education Area, kan worden aangekaart wat er nu allemaal is gebeurd sinds het gemeenschappelijk gaan hanteren van allerlei instrumenten, zoals de credits-systeem, de 'standards and guidelines' voor kwaliteitszorg, de Dublin Descriptoren, het diploma-supplement en dergelijke. Maar daarbij hoort ook het wederzijds erkennen van diploma's om verder te kunnen studeren in een ander land, zoals met een Bachelor op zak elders een Master gaan doen.

Laat OCW op tafel leggen wat de gevolgen zijn van de huidige en mogelijk toekomstige stromen met internationale studenten, de afgesproken EU-kaders en de consequenties voor nationale budgetten. Toen de EHEA begon had men het idee dat alles wel met 'gesloten beurzen' zou kunnen worden ingevuld, maar nu geven landen als Nederland veel meer geld uit en andere landen profiteren ervan als afgestudeerden terugkeren naar hun eigen land. Dat is best een aardige vorm van solidariteit, maar laat men dit dan ook over en weer erkennen als zodanig. Ook kan worden gekeken naar een soort 'vereveningsfonds' op internationaal niveau.

In het verlengde daarvan kan worden gezien hoe het budget voor Erasmus+ kan worden ingezet voor andere vormen van internationalisering, ook nu na 'corona' duidelijk is geworden dat die best daarvoor zijn in te zetten. Mogelijk kan Nederland met voorstellen komen, zodat het aantal studenten van elders op een of andere wijze kunnen profiteren van wat we hier te bieden hebben, zonder de volledige studie hier te (moeten) doen.

Andere landen zoals Denemarken

Het is mogelijk interessant om hier toch even te verwijzen naar Denemarken. Ook daar had men tot voor kort te maken met veel internationale studenten, ook door het grote aantal Engelstalige opleidingen. Op een gegeven moment besloot de overheid om de aantrekkelijkheid sterk te verkleinen door het aanbieden ervan in te perken (en dan ook fors, door ze alleen in het Deens mogelijk te maken) dan wel door Engelstalige trajecten een Deense naam te geven (een soort 'maskering' dus).

Als gevolg daarvan is het aantal internationale studenten sterk teruggelopen. Ons is vanuit een Deense hogeschool gemeld dat ze aldaar nu 1400 minder instroom hadden en dat is voor een kleine instelling wel heel erg veel.

Is het een idee om een delegatie naar Denemarken te laten gaan?

Aspecten die nader onderzoek verdienen

We willen toch alhier (alvast) een paar zaken meegeven aan de overheid om te laten onderzoeken, mede in lijn van de doelstellingen van het wetsvoorstel en de argumenten die vooral de universiteiten naar voren brengen. Dergelijke onderzoeken en de bijpassende analyses kunnen best laten zien dat we vooral op wat er nu is kunnen blijven focussen of dat er met een aantal aanpassingen ook veel is te bereiken.

- Universiteiten in de grensstreken claimen dat ze hun aanpak mede baseren op de samenwerking met collega-instellingen in de buurlanden, en daarmee dus studenten kunnen helpen.
- Universiteiten en hogescholen stellen dat veel a.s. studenten nadrukkelijk kiezen voor Engelstalige opleidingen, ook voor opleidingen die normaal gesproken in het Nederlands gelijke mogelijkheden bieden.
- Het gaat bij het internationaliseren om allerlei scenario's, zoals het hier laten studeren van anderstalige studenten, maar het zou interessant zijn om na te gaan in welke mate andere opties een substantiële hoeveelheid van de doelstellingen mogelijk maken.
- Het wetsvoorstel gaat over het aanpassen van de 'spelregels' voor de Ad- en bacheloropleidingen, en stelt eigenlijk dat het beter is om te gaan focussen op de Master, en daaraan verbonden vormen van onderzoek, en dus zou het goed zijn dat de betrokken onderwijsinstellingen voor zichzelf nagaan of daarmee veel beter valt te 'scoren'.
- Er komen studenten naar ons land, op basis van een buitenlands secundair diploma, voor de Bachelor, maar dan moeten er heldere procedures zijn voor het erkennen daarvan, om gelijkwaardig met mbo, havo dan wel vwo te zijn, zeker van belang voor de universiteiten waarvoor een vwo-diploma is vereist.
- Nederlandse havisten en vwo'ers moeten aan vakkeneisen voldoen, en dus is het interessant om te weten hoe universiteiten dit aanpakken, mogelijk met 'deficiëntie-vakken' in het eerste leerjaar.
- Ons is bekend dat er (technische) universiteiten zijn waarbij de buitenlandse studenten bij bepaalde opleidingen in de meerderheid zijn en waarbij anderstalige docenten mogelijk hun normen afstemmen op de gemiddelde studenten, zodat met veel beter presterende buitenlandse studenten de Nederlandse studenten 'naar beneden drukken'.
- De status van een opleiding kan worden afgemeten aan de prestaties van de Nederlandse en buitenlandse studenten, maar het is dan wel interessant om te zien of er significante verschillen zijn, mede gelet op het inspelen op de status van de instelling en de beoogde ranking.

Is het HO een bedrijf... macro-economisch...

Volgens velen lijkt het erop dat het hoger onderwijs als een soort branche of bedrijfstak kan worden beschouwd, met een bepaald verdienmodel. Niet dat dit door de overheid wordt nagestreefd, maar wel door instellingen die het overheidsbudget beschouwen als een langdurige investering door de maatschappij in hun doen en laten. Het lijkt, zegt men, op een soort woekeren met het aantal studenten als parameter, ook als er meer komen en de vergoeding daarvoor pas twee jaren wordt uitgekeerd (mede zodanig in het leven geroepen om schokken bij terugloop af te dempen, en niet bij groei, juist niet).

Het aantrekken van studenten van buiten de EER wordt verdedigd door te stellen daarmee kosten-dekkend te kunnen werken, maar dit staat los van een soort 'solidariteitsbeginsel' waarbij ook een

deel van de vaste kosten uit het gehele budget wordt betaald. Dat men daarnaast aangeeft dat met die meer-inkomsten van die studenten ook 'betere' professoren en onderzoekers uit het buitenland kunnen worden aangetrokken, is in hun gedachtenlijn verklaarbaar, maar kan worden gezien als een vorm van miskenning van de Nederlandse inbreng.

Twee verdere opmerkingen nog hierbij:

- Het aantrekken van buitenlandse studenten met een niveau 6-diploma op zak om hier de Master te gaan doen, lijkt op het gebruiken van 'half-fabrikaten' om er een volwaardig product van te maken, zonder te behoeven te betalen voor het onderwijs dat heeft geleid tot de bachelorgraad - los van het feit dit toch ook omgekeerd geldt voor de landen die hun studenten hier die opleiding kunnen laten doen, tenminste, als hun omstandigheden financieel gezien voldoende en toereikend zijn.
- Er zijn landen die bewust jongeren uit andere landen hier een baan aanbieden in combinatie met een opleiding. Duale vormen lenen zich daar heel goed voor. Het gebeurt op alle niveaus, zeker in tekort-sectoren van de arbeidsmarkt. Dat is handig als in zo'n ander land een overschot is aan werknemers, al dan niet geschoold. Maar het kan ook leiden tot een tekort aldaar zodat men zich daarmee als het ware in de eigen voet schiet of dat het land waar die mensen gaan werken met de werving doorgaat. Hier een Vlaams voorbeeld uit de gezondheidszorg.

<https://sociaal.net/achtergrond/belgie-rekruteert-verpleegkundigen-uit-india/>

Het is een situatie die zich ook leent voor bespreking binnen de EU en de EHEA.

Tijdlĳn

Een korte opmerking met een aanbeveling: Het zou handig zijn als de overheid bij een volgende versie van het wetsvoorstel een 'tijdlĳn' opneemt met betrekking tot alle termĳnen die een rol spelen.

Het lijkt ons dat er zaken worden genoemd die in de tijd gezien niet echt realistisch zijn. Het kan in ieder geval inzichtelijk maken waar iedereen rekening moet houden. Dat betreft niet alleen de onderwijsinstellingen maar ook de CDHO, NVAO en OCW zelf, los nog van het moeten instellen van allerlei commissies en het opstellen van aanvullende regelingen.

2 Een algemene beschouwing

We gaan in dit document hier verder, vanuit een aantal invalshoeken in op het wetsvoorstel en de doelstellingen die eraan zijn gekoppeld door de overheid, mede ingegeven door het duidelijke standpunt van een forse meerderheid van de Tweede Kamer. Die (politieke) mening kan natuurlijk best gaan verschuiven na de verkiezingen als de samenstelling van de TK er geheel anders uit gaat zien. Maar de toon is wel gezet, lijkt ons, door in brede zin te stellen dat we als land veel terughoudender zullen moeten zijn, zeker als het gaat om het aantrekken van studenten die vallen onder de afgesproken regelingen binnen de EER.

Broedplaats

Het is van belang om ons als land af te vragen of we als Nederland de broedplaats in Europa (en de wereld) willen zijn voor studenten die ook in hun eigen land gewoon een vergelijkbare opleiding kunnen volgen, leidend tot een getuigschrift op een van de niveaus 5 tot en met 8. In samenhang daarmee moet worden opgemerkt dat naar onze mening binnen het Bolognaproces, dus binnen de European Higher Education Area (EHEA), nooit gesproken over welke landen bereid zijn om onder allerlei voorwaarden heel veel opleidingen (mede) in het Engels (of een andere wereldtaal) te gaan ontwikkelen en aan te bieden voor iedereen die dat wil en kan.

Het stilzwijgen op dit punt zou best zodanig ingegeven kunnen zijn door de situatie dat in bepaalde landen om allerlei redenen de studenten (en hun ouders, en misschien ook wel de werkgevers) geen duidelijke waarde hechten aan de status van de opleidingen in het eigen hoger onderwijs¹ of dat ze er eigenlijk geen goede baan mee kunnen vinden met een bijpassend salaris.

¹ Uit eigen ervaringen hebben we in de afgelopen jaren zelf mogen ondervinden dat er binnen de EU en zeker bij landen die ook meeliften op de EHEA (EU kent er 27 en de EHEA 47) sprake is van een stelsel waarbij vaak wel in het eigen land door het werkveld waarde aan bepaalde diploma's wordt gehecht maar dat de studenten vinden dat internationaal gezien die waarde al een heel stuk minder is. Je ziet dan private partijen opduiken die o.a. vanuit Engeland opereren en een constructie hanteren waarbij studenten in hun eigen land een tweede diploma kunnen behalen. Pearson Publishing Company is daarvan een voorbeeld, om aldus te kunnen inspelen op de lagere status van formele, publiek gefinancierde kwalificaties in een private context.

Er zijn wel afspraken gemaakt over het gebruik van standaarden voor de kwaliteit van opleidingen en de 'descriptor' van de kwalificaties'. Ook is er een raamwerk hiervoor, via het European Qualifications Framework (EQF).

Maar het over en weer erkennen van elkaars diploma's lijkt totaal niet te gaan lukken. In dat kader zouden er eigenlijk gewoon veel meer 'gemeenschappelijke programma's' kunnen zijn waarmee over en weer studenten onder de vlag van 'internationalisering' vanuit het eigen land bezig kunnen zijn.

2.1 Aanbieden anderstalige opleidingen

Het is aan elk land om te bepalen onder welke condities Engelstalige opleidingen beschikbaar zijn en hoe buitenlandse studenten daarmee fysiek aldaar aan de slag kunnen gaan. In elk land betaalt de overheid mee aan deze opleidingen, maar vervolgens houdt men binnen het Bolognaproces stijf de kaken op elkaar als het gaat om het zoeken naar een vorm van compensatie als er sprake is van een vorm van 'dis-balans'. Elke student die terugkeert naar het eigen land is opgeleid op kosten van dat andere land, inhoudende dat er aldus nationaal gezien kosten zijn uitgespaard. Het is bovendien zo dat zo'n land geen reden ziet om zelf Engelstalige varianten te gaan ontwikkelen, ook als het worden verzorgd in die taal leidt tot meer kansen voor de eigen studenten, bijvoorbeeld in een duaal systeem – dus met werkend en studeren. Men laat het keurig over aan landen die dit wel als beleid hanteren en het ook als zodanig uitdragen als een nationaal en niet als een Europees beleid.

2.2 Braindrain...

Voor veel van die andere landen leidt het overigens tot het worden geconfronteerd met een 'brain-drain'. Veel studenten blijven elders toch gewoon hangen, omdat er dan veel meer goed betaald werk is in dat land na het aldaar afstuderen of om andere redenen. Er moet dan door de betreffende overheid worden gezocht naar andere opties om toch hoog opgeleide mensen te behouden of aan te trekken, vooral dan ook buiten de EER, vervolgens leidend tot behoorlijk veel internationale studentenstromen.

Meer internationale samenwerking bij programma's

Ook hierbij zou het best een optie kunnen zijn om veel meer afspraken binnen het Bolognaproces te maken over gemeenschappelijke programma's, zeker voor de kwalificaties op de niveaus 5 en 6. Daarmee kan men elkaars sterke punten gebruiken, met respect voor elkaars posities. Het voorkomt dat allerlei groepen studenten de gehele opleiding ergens willen gaan doen. Het is dan vooral nodig om de gemeenschappelijke delen van een 'joint programme' in een andere taal aan te bieden. Op die wijze kan Nederland ook bijdragen leveren, als een vorm van 'ontwikkelingshulp rond kennisdisseminatie'.

2.3 Wat specifieke zaken...

In dit algemene kader zetten we nog een paar zaken simpelweg op een rijtje, vooral als het gaat om bepaalde constatering.

- 1 Een van de specifieke scenario's binnen het wetsvoorstel is het naast elkaar kunnen aanbieden binnen een opleiding van een Nederlandstalig en een anderstalig traject. Maar kijkend naar de opties kan een Nederlandstalig traject mag die ook maximaal een derde anderstalig zijn, en moet in het anderstalige traject een (beperkt) deel aan de Nederlandse taal worden besteed. Hierbij is dus de vraag hoe deze trajecten zich tot elkaar verhouden en hoe daarmee de doelgroepen worden bediend.
Uiteraard hebben ze dezelfde leeruitkomsten als uitgangspunt, binnen het opleidingsprofiel, met de 'vrije ruimte' om andere onderwijseenheden te kunnen aanbieden. Maar de kern van de trajecten moet aantoonbaar gelijk zijn. Dat is een hele uitdaging voor de NVAO, lijkt ons. Tevens moet worden bezien of de eenheden van het anderstalige traject beschikbaar zijn voor de studenten in de Nederlandstalige trajecten. Zo ja, dan kunnen er gemengde groepen worden geformeerd, als een optie om meer te mixen.
Hoe dit verder in de wetgeving dient te worden verwoord, is een zaak die we nu niet verder onder de loep nemen. Als er een aangepast voorstel komt is dat een aspect om verder te bezien.
- 2 Er kan worden gespeeld met beperkingen van de instroom, per opleiding dan wel per traject. Het gebruiken van een fixus komt voorbij bij het gebruiken per traject. Maar ook als de overheid

een anderstalige opleiding wil laten afbouwen. Als het voorstel in een volgende fase is aangekomen zullen we hier verder op ingaan.

- 3 Een veel gehoorde klacht van Nederlandse studenten is dat men vaak 'verzuipt' in groepen met anderstalige studenten, ook al omdat die hier simpelweg zijn om te presteren. Ook wordt de uitdaging voor (Nederlandse) docenten een stuk groter, om toch de benodigde aandacht aan de individuele student te kunnen schenken.

Men vreest tevens dat de kwaliteit van het onderwijs in het gedrang kan gaan komen. Dat hoeft niet altijd terug te vinden zijn in de resultaten en de rendementen, in het geval iedere docent en tevens de examencommissie (en het management) uitgaat van door de jaren heen gelijkblijvende percentages onvoldoendes.

Tevens moet, wellicht wat cynisch ingestoken, ook worden gedacht aan het gegeven dat er landen zijn, binnen en veelal buiten de EER, waarbij alleen het hebben van een Nederlands (en dus Westers) diploma telt. Men heeft vooraf geen weet van de inhoud van een opleiding en de keuzes die kunnen worden gemaakt. Veel Nederlandse studenten hebben dat niet eens in de gaten, ook niet hoe de jaren worden ingevuld, laat staan een student 'op afstand'. Er kan dus, om het zo te zeggen, een diploma worden verworven door hier te zijn, en dat is het. Het gaat om de status en dat geven die buitenlandse studenten ook best wel toe.

- 4 De bekostigde hogescholen en de universiteiten hechten sterk aan hun autonomie, ondanks het gegeven dat ze door de overheid van geld worden voorzien en vallen onder een wetgeving met voorschriften waaraan ze moeten voldoen. Het inperken van die autonomie kan pijnlijk zijn, zeker ook als dit een gevolg is van het handelen binnen die wetgeving waarvan de politiek van mening is dat bepaalde maatschappelijke doelstellingen worden 'aangetast'. Maar dat is de rol van het parlement. Ook als er verruiming van mogelijkheden gerechtvaardigd is, ligt de bal bij hetzelfde parlement. Daarom pleiten we voor een breder overleg met het 'veld' maar dan mede met inbreng van onafhankelijke experts die hun sporen hebben verdiend, en niet van deskundigen die ook een rol willen spelen in de aanpassingen.

- 5 Er wordt met dit wetsvoorstel een stevig beroep gedaan op de samenwerking tussen de hogescholen aan de ene kant en de universiteiten aan de andere. De overheid vraagt om in rap tempo, ook nu al nu er nog geen wetsvoorstel is ingevoerd, met elkaar na te gaan wie wat gaat doen. Men kan de 'anderstalige markt' in Nederland verdelen, ook als het gaat om de onderliggende domeinen en sectoren, mede gelet op de behoefte in delen van ons land en de sterke punten van elke instelling.

Dat vraagt nogal wat van de onderwijskoepels, om dit mede te gaan coördineren. Dat ziet men op korte termijn niet echt zitten. Maar men zou dan kunnen zeggen dat men in de afgelopen tien jaren heeft verzuimd gezamenlijk op te trekken, en dus 'met terugwerkende kracht' dit proces heel snel alsnog door te lopen. Misschien wil de minister wel een budget beschikbaar stellen voor een soort van procesmanagement.

2.4 Van buiten de EER hier studeren

Aparte aandacht is toch nodig als het gaat om degenen die van buiten de EER komen. Zij brengen een stevige zak met geld mee voor de universiteiten en hogescholen, een budget dat naar eigen inzicht door de instellingen is te besteden omdat het wordt gezien als kostendekkend. Dat betekent dat de overheid verder geen vergoeding geeft aan de instellingen voor die studenten zoals dat bij de EER-studenten wel gebeurt.

Maar allerlei neveneffecten van het hier in ons land studeren komen wel voor rekening van die overheid en de maatschappij als geheel (los van de economische consequenties die nog niet zijn vast te stellen als men hier is als student, los van het aantal uren dat iemand hier werkt om ook in het studentenlevensonderhoud te kunnen voorzien). Natuurlijk betalen ze voor hun kamer of huis, maar omdat ze veel geld ter beschikking hebben kan er een vorm van verdringing plaatsvinden. Tevens kunnen ze een beroep doen op allerlei voorzieningen waarbij de overheid en dus de maatschappij een deel van de kosten voor haar rekening neemt.

Studie-migratie is deel van de oplossing

Uiteraard bestaat er het recht op mobiliteit en 'studie-migratie', om elders te gaan wonen, leven, werken en zo een bestaan op te bouwen en vorm te geven. Daarbij speelt ook de behoefte aan arbeidskrachten voor allerlei delen van het werkveld in een land een rol, en dan leidt tot stromen van studenten en werkenden. Daar mag niet aan worden getornd, onder geen enkele voorwaarde,

maar het moet altijd een onderdeel zijn van het beleid dat wordt ingevuld door de overheid en de betrokken instellingen, op basis van realistische argumenten.

2.5 Bolognaproces gebruiken en beschikbare potten met geld

Nogmaals, het zou voor het hoger onderwijs zeker goed zijn als het Bolognaproces wordt gebruikt, met het overleg van de betrokken ministers, om met elkaar te bezien wat daarmee zo allemaal in gang is gezet. Men kan natuurlijk komen tot allerlei samenwerkingsverbanden ('Allianties') van instellingen voor hoger onderwijs, maar daarbij 'lopen de grote jongens en meisjes in de EHEA' parmantig voorop, zonder te bezien wat de gevolgen voor het gehele stelsel kunnen zijn, en voor landen en regio's die geen grote broek kunnen aantrekken.

Erasmus+

Zoals bekend is er een hele, hele grote pot met geld beschikbaar voor internationalisering onder de naam 'Erasmus+', vooral om de uitwisseling van studenten rond specifieke onderwijsseenheden mogelijk te maken. Zou het niet handig zijn om daarbij te bezien of dit niet een betere aanpak is dan jongeren een volledig opleiding elders te laten volgen, en daar 'het studentenleven' volledig te omarmen en uit te nutten?

2.6 Samenwerking internationaal

Kortom, de grote vraag is of Nederland op een duidelijk eigen en toch wel eenzijdige wijze het voortouw heeft genomen om zich als 'navel van de internationale samenwerking' te affichereren, met het anderstalige aanbod binnen ons land.

De expertise die er is kan ook heel goed worden gebruikt voor het opzetten, invullen en vormgeven op een structurele wijze van netwerken met instellingen in andere landen om aldaar als instellingen op basis van een effectief beleid anderstalige trajecten in te richten, ter plekke dus. Dat scheelt een heleboel regel en gereis. Ook zijn er dan minder discussies over hoe onze eigen studenten hun weg in het hoger onderwijs moeten kunnen blijven vinden, zonder tegen allerlei problemen op te lopen die veel frustratie opleveren.

Double degree

Ook voor de buitenlandse studenten kan het heel veel rust geven, om toch in eigen land een 'double degree' te behalen in een internationale context en met veel kansen op het allerlei banen elders te kunnen verwerven – of wel voor een internationale Master op te gaan als men wat ouder is, voor een of twee jaren elders te doen, maar dan in een meer volwassen context.

2.7 Nederlandse stelsel voor jongeren alhier simpelweg als basis

We hebben het hier nadrukkelijk over de (Nederlandse) situatie die speelt bij het doen van een opleiding na het voortgezet onderwijs, mede omdat in ons land het havo- en vwo-diploma op zich bezien geen nadrukkelijke relevantie voor de arbeidsmarkt hebben. Die jongeren worden simpelweg geacht door te studeren. Vervolgens dient die leerweg door de overheid optimaal studeerbaar (inhoudelijk, fysiek...) te worden ingericht.

Master vooral internationaal bezien, korter zijnde

Degenen die al een bachelordiploma hebben behaald, hier en zeker elders dus buiten ons land, worden als een andere doelgroep gezien, dat is zonder meer duidelijk, ook bij dit wetsvoorstel. Het mastertraject is een stuk korter en is vaak sterk gericht op de arbeidsmarkt, ook internationaal, en tevens als een voorportaal voor het doen van onderzoek (eventueel leidend tot een PhD).

Dat maakt het allemaal veel logischer om daarvoor meer aanbod te hebben in andere talen, en te zoeken naar combinaties met werken, studeren en onderzoek doen, zoals de overheid dus nu stelt.

2.8 Aantrekken personeel, via non-formele leerwegen (NLQF)

Een aspect dat ook voorbijkomt in allerlei discussies is het bedienen van de Nederlandse arbeidsmarkt als het gaat om de behoefte aan buitenlandse werknemers die de taal Engels machtig zijn en alhier aan de slag kunnen gaan als een wo-master-opleiding hebben afgerond. Dat lijkt een prima reden om die opleidingen en trajecten in het Engels aan te bieden maar het is meer en meer zo dat werkgevers ook werven op basis van certificaten. Dat zijn kleine op specifieke kennis en vaardigheden gerichte programma's die aan niveau 7 van het NLQF te koppelen zijn.

Het lijkt misschien op een bescherming van dit soort scholingstrajecten, met deze stellingname vanuit de wetenschappelijke wereld. Het doet overigens denken aan de wetgeving in Oostenrijk

waar het bij wet is verboden om kwalificaties op de niveaus 7 en 8 aan het nationale raamwerk te laten koppelen. Daarmee kan de status van die niveaus 'volgens de overheid' niet worden vertoebeld. Toch is het maar de vraag of dit op de wat langere termijn stand gaat houden, mede omdat er veel private aanbieders zijn die gewoon in dat gat springen en hun eigen systeem hanteren en garanderen.

3 Paar algemene beschouwingen rond 'anderstaligheid' en alternatieven

Om te beginnen gaan we in - toch wel uitgebreid om het onderwerp van diverse kanten te kunnen belichten - op een aantal algemene zaken betreffende het wetsvoorstel, van belang voor de andere beschouwingen. Het gaat vooral om het begrip 'anderstalig' en het gebruik ervan bij dit alles.

Pleidooi voor ander gebruik van begrippen

We pleiten ervoor om het wetsvoorstel nadrukkelijk op dit punt aan te passen – zeker als de uitgangspunten blijven gehandhaafd. Dat betekent geen gebruik van het begrip 'anderstalig traject' (wel van het begrip 'traject' in het algemeen) en het anders inbedden in de structuur van het stelsel van het begrip 'anderstalige opleiding'.

Tevens moet goed worden gekeken naar bijzondere leerroutes, bijvoorbeeld via de Ad naar de Bachelor, om deze mede een plek in dit alles te geven.

Voor de goede orde geven we hier het voorstel van de wetgever voor het begrip 'traject': 'programma binnen een opleiding waarvan de studielast en de kwaliteiten op het gebied van kennis, inzicht en vaardigheden die de student bij beëindiging van de opleiding moet hebben verworven, gelijk zijn aan die van de opleiding'.

3.1 Wat is eigenlijk de concrete situatie...

We hebben binnen de huidige wetgeving te maken met 'opleidingen', op diverse niveaus. Ze moeten formeel in het Nederlands worden aangeboden waarbij de onderliggende onderwijseenheden in die taal worden verzorgd qua onderwijs (incl. onderzoek) en tentaminering. Dat wil zeggen dat in principe 100% van de studiepunten aldus te behalen is – als wettelijk uitgangspunt.

Maar het is mogelijk als opleiding om met duidelijke redenen omkleed onderwijseenheden in een andere taal te verzorgen. Het is aan de NVAO en dus de overheid om na te gaan of de onderbouwing het gebruiken van een andere taal rechtvaardigt, dus die moeten worden overtuigd. Het kan best zo zijn dat een betreffende onderwijseenheid vervolgens daarnaast tevens in het Nederlands blijft bestaan of wordt aangeboden, om daarmee meerdere doelgroepen de kans te geven om die eenheid te volgen, maar dat is een constructie die we verder hier niet verder apart behandelen.

Echter, op deze manier kan een Nederlandse opleiding steeds meer anderstalige onderwijseenheden gaan bevatten, op een wijze waarbij het mogelijk wordt dat een steeds groter deel van de studiepunten wordt gekoppeld aan die anderstalige onderwijseenheden van de leerroutes die studenten kunnen volgen, mede afhankelijk van het aanbod en de keuzes die zij maken.

Dit kan uitmonden in een scenario waarbij alle eenheden van bepaalde leerroutes anderstalig zijn, onafhankelijk van de keuzes die studenten kunnen maken – mede omdat voor die studenten in principe geen Nederlandstalige eenheden in de onderwijs- en examenregeling beschikbaar zijn².

Daarmee is een Nederlandstalige opleiding (want zo staat het geheel te boek in de wet) in praktische zin een 'Nederlandse anderstalige opleiding' geworden. Het is wel nog steeds zo dat de NVAO en dus de overheid daarmee moet instemmen – of het als het ware kan 'tolereren'.

Deze 'Nederlandse anderstalige opleiding' is hiermee geschikt om buitenlandse studenten die het Nederlands niet zodanig beheersen dat ze Nederlandstalige onderwijseenheden kunnen volgen,

² Uiteraard is het gebruikelijk geworden om meteen een aanvraag te doen voor een opleiding die volledig in een ander taal wordt aangeboden, dus niet zijnde ontstaan uit een Nederlandstalig programma. Daarbij kan vervolgens blijken dat een deels en op een gegeven moment geheel anderstalige versie op basis van de aantoonbare macrodoelmatigheid een welkome aanvulling op het kwalificatie-palet is. Het zal in principe toch lastig zijn om buiten zo'n ontstaansproces om aan te tonen dat alle afgestudeerden zonder meer in een functie aan de slag zullen gaan waarbij het gebruik van die andere taal onomstotelijk geldt voor alle competenties en leeruitkomsten. Het aantonen van de doelmatigheid in een internationale arbeidsmarkt is, zo weten we uit eigen ervaring, een heidense klus – al helemaal als het gaat om het voorspellen ervan over vijf tot zeven jaar (geldend voor een bacheloropleiding, gelet op de keuzes die a.s. studenten ook moeten maken).

in ons land daaraan te laten deelnemen. Zo hebben we binnen het wo en hbo te maken met een aanbod dat aantrekkelijk is voor 'het buitenland'.

Uiteraard kunnen Nederlandstalige studenten eveneens deze anderstalige opleidingen gaan volgen. Dat is zeker een noodzaak als het Nederlandstalige equivalent van zo'n anderstalige opleiding niet meer bestaat of nooit is ontwikkeld. Daarbij moet de onderbouwing van die situatie in de richting van de CDHO, NVAO en overheid door een bekostigde instelling zodanig overtuigend zijn geweest dat men op die manier a.s. Nederlandse studenten alleen maar een anderstalige opleiding kan aanbieden.

Daarin zitten ook wel weer keuzemogelijkheden voor de studenten als zodanig, met het complete palet aan beschikbare anderstalige onderwijseenheden, maar daarmee blijft het studieprogramma (de leerroute, het traject) binnen het anderstalige geheel als zodanig een leerlijn.

Trajecten met anderstalige eenheden – niet geschikt voor buitenlandse studenten

Vervolgens kijken we naar de situatie waarbij binnen bepaalde Nederlandstalige opleidingen zoveel anderstalige onderwijseenheden in de OER zijn opgenomen dat de betrokken studenten altijd een (relatief groot) deel van de opleiding in een andere taal volgen op basis van het vaststaande en dus algemene gedeelte van het studieprogramma, en in samenhang daarmee de keuzemogelijkheden. Het wordt daarmee als het ware een '*meertalige opleiding*', met het Nederlands en in ieder geval een andere taal waarin het onderwijs wordt verzorgd. Het is dus geen compleet Nederlandsstalige ook geen compleet Nederlandse anderstalige opleiding.

Bij dit scenario moet dus om geheel praktische redenen worden gesteld dat het kunnen volgen van zo'n Nederlandse opleiding niet is gericht op buitenlandse studenten die het Nederlands niet (in voldoende mate) beheersen of hier naar Nederland willen komen om een gehele opleiding in een andere taal is gaan volgen.

Het betekent in principe dat een Nederlandse opleiding waarbij voor elke leerroute en dus traject op basis van een vast deel en de keuzemogelijkheden geldt dat het aantal studiepunten voor anderstalige onderwijseenheden onder de 100% van de formele studielast zit, in het kader van het internationale aanbod door buitenlandse studenten niet als een anderstalige opleiding zal worden gezien. Die aanpak is pas te hanteren voor die doelgroep als alles in een andere taal is te volgen.

Wat is nodig aan anderstalige eenheden

Dit betekent dat er situaties zijn waarbij door de instellingen naast volledig Nederlandstalige en volledig anderstalige opleidingen wordt gezocht naar wat nodig is voor Nederlandse studenten om binnen de Nederlandse opleidingen aan anderstalige onderwijseenheden te kunnen deelnemen. Dat heeft nadrukkelijk te maken met allerlei zaken die spelen rond de doelmatigheid, de arbeidsmarkt in binnen- en buitenland en het internationale karakter van de leeruitkomsten. Zo kunnen op basis daarvan ook allerlei vormen van uitwisseling met andere instellingen in andere landen plaatsvinden, om maar een voorbeeld te geven.

De CDHO, NVAO en de overheid kijken daarbij formeel mee, om in te stemmen met de redenen die worden aangevoerd.

Piketpaal bij 'een derde deel' is overgang van Nederlands naar anderstalig

In het kader van dit wetsvoorstel wordt nu eveneens voor dit type 'hybride' opleidingen een piketpaal geslagen bij een derde van het aantal studiepunten dat een student dient te behalen binnen een opleiding op basis van het vaststaande programma en de keuzemogelijkheden.

Dat betekent dat bij het 'passeren' van die piketpaal door meer dan een derde in een andere taal aan te bieden reeds in formele zin moet worden gesproken van het hebben van een 'anderstalige opleiding' en niet pas als <i>alles</i> in die andere taal kan (en moet) worden gedaan.
--

Nogmaals, het betekent ook in deze situatie dat studenten die het Nederlands niet voldoende beheersen om hier een studie te gaan volgen, praktisch gezien alleen maar ingeschreven kunnen worden bij opleidingen en trajecten met de mogelijkheid voor het doen van de volle 100% aan studiepunten in een andere taal.

Als het bijvoorbeeld 60% zou zijn - dus meer dan die een derde van het wetsvoorstel - dan is het praktisch gezien simpelweg 'niet te doen' voor buitenlandse studenten (tenzij ze toevallig voor die

andere 40% vrijstellingen zouden krijgen... of mogelijk 'taalloos' allerlei projecten en opdrachten kunnen volgen). Er is derhalve op die wijze sprake van een opgeworpen 'natuurlijke blokkade'.

Een andere reden voor het plaatsen van die piketpaal is uiteraard het willen voorkomen dat Nederlandse studenten na het mbo, havo of vwo te maken krijgen met heel veel eenheden in een andere taal, met een scenario waarbij een extra drempel in de studie wordt gelegd.³ Maar ook hierbij is de overheid zelf met steun van de CDHO en de NVAO nauw betrokken omdat men de onderbouwing van de opzet kan beoordelen en daarover een besluit kan nemen.

Het is dus zo alles bij elkaar van belang om scherp te hebben wat onder een opleiding dient te worden verstaan en daarbinnen de anderstaligheid een plek te geven.

Kort overzicht van mogelijke leerlijnen

We geven een simpel overzicht van een aantal mogelijkheden, voor alle duidelijkheid:

Voor Nederlandstalige studenten:

- Opleidingen, met alle onderwijseenheden in het Nederlands
- Opleidingen, met onderwijseenheden in het Nederlands en in andere talen
- Opleidingen, met de mogelijkheid om te kiezen uit anderstalige onderwijseenheden.

Voor buitenlandse studenten:

- Opleidingen waarbij alle onderwijsheden in een andere taal worden verzorgd.
- Opleidingen waarbij een of meer leerroutes (trajecten) herkenbaar zijn ingebouwd waarbij het programma kan bestaan uit onderwijsheden in een andere taal

3.2 Wat is een opleiding – en hoe past 'anderstaligheid' daarin – een alternatief

In het wetsvoorstel worden drie nieuwe begrippen geïntroduceerd, voor 'traject', 'anderstalig traject' en 'anderstalige opleiding'. Uitgebreide analyses van onze kant hebben ons ervan overtuigd dat die begrippen onduidelijk en verwarrend gaan werken. We laten die analyses hier achterwege, om hele pagina's met beschouwingen te voorkomen.

Alternatief

Derhalve komen we met een alternatief dat eigenlijk heel erg voor de hand ligt, gelet op hetgeen nu gewoon in de wet staat. Op een rijtje hier wat we daarmee bedoelen:

- De wet kent het begrip 'opleiding', als een samenhangende groep van onderwijsheden.- Vervolgens zijn er drie 'inrichtingen' mogelijk nl. voltijd, deeltijd en duaal.- Bij het gebruik hiervan wordt in de wet gesproken van 'voltijdse opleiding', 'deeltijdse opleiding' resp. 'duale opleiding'. Binnen elk van de opleidingen zijn diverse trajecten en vormgevingen mogelijk. Zo kent een duale opleiding allerlei mogelijke scenario's op basis van de indeling in de componenten 'onderwijs' en 'beroepsuitoefening', dus met het kunnen inzetten van verschillende percentages voor die beide componenten (als ze samen maar 100% vormen).- Met het gaan gebruiken van het begrip 'anderstaligheid' en het al bestaande gebruik van onderwijseenheden die in Nederlands, Engels of een andere taal kunnen worden aangeboden, is ook te spreken van een 'inrichting' die 'anderstalig' is. Deze kwalificatie kan worden gekoppeld als een 'verdiepende laag' aan voltijd, deeltijd en duaal. Het aantal anderstalige studiepunten (onderwijseenheden) is afhankelijk van de gekozen vormgeving en inrichting.- Dat betekent dat bij het inzetten van een bepaald nader vast te stellen anderstalige onderwijseenheden en daarmee verbonden percentage van de studiepunten sprake kan zijn van drie type opleidingen: 1 Anderstalige voltijdse opleiding2 Anderstalige deeltijdse opleiding3 Anderstalige duale opleiding.

³ In reacties op het voorstel wordt door bepaalde universiteiten gesteld dat vwo'ers zich zonder enige terughoudendheid uitspreken voor alles doen in de bacheloropleiding in het Engels. Als de steekproef is gedaan onder de huidige studenten, dan is het wel verklaarbaar. Daarnaast gaan jongeren graag een zekere uitdaging aan, ook al weten ze niet van tevoren of het doen van een studie in een andere taal ook echt nodig is, gezien de arbeidsmarkt. Het aanbieden van een 'gemengd' traject met Nederlands als basis is volgens de bestuurders geen optie, ook als met de anderstalige eenheden dit aanbod in beperkte mate voldoende is.

In de praktijk kan in de communicatie 'anderstalig' worden omgezet in de gebruikte taal. Ook kan de inrichting wat betreft voltijd, deeltijd en duaal worden weggelaten, als uit de andere informatie helder is waarom het gaat. Dan mag men het bijvoorbeeld hebben over een 'Engelstalige opleiding'.

Op deze manier kan worden voorkomen dat er een aparte omschrijving nodig is voor 'anderstalige opleiding', naast hetgeen toch al nodig is voor de reeds bestaande inrichtingen.

Vervolgens moet worden vastgelegd wat onder 'anderstalig' dient te worden verstaan en wanneer het moet worden gebruikt voor onderwijseenheden. Als dat niet zo is, dan is de opleiding formeel gezien Nederlandstalig, maar omdat het om opleidingen binnen het Nederlandse hoger onderwijs gaat – met de Nederlandse wet – is het overdreven om het 'Nederlandstalig zijn' te koppelen aan dit alles als een vorm van 'inrichting'.

Hoe om te gaan met 'een derde deel' – een praktisch alternatief hiervoor... en simpel...

Op dit punt gearriveerd nemen we het voorgestelde deel van een opleiding uit het wetsvoorstel over, dus 'een derde', ook al kan men kiezen voor een ander percentage. Maar het zal zo simpel mogelijk moeten worden gehouden aangezien alle mogelijke scenario's gewoon niet zijn af te dekken.

Denk daarbij dus ook maar aan de duale opleidingen waarbij het aandeel 'beroepsuitoefening' volledig zelf is te bepalen – en waar vervolgens de NVAO niets anders kan doen dan door er een blik op werpen om na te gaan of dit allemaal binnen de wettelijke en kwalitatieve kaders met allerlei criteria valt.

Ons voorstel rond het derde deel komt op het volgende neer:

De wetgever stelt dat als meer dan een derde van de onderwijseenheden, uitgedrukt in een deel van het formele aan de opleiding gekoppelde aantal studiepunten, in een andere taal wordt verzorgd het gaat om het 'anderstalig' ingericht zijn.

De simpele aanpak is vervolgens gelegen in het scenario dat dit het geval is als *tenminste één van de leerlijnen, trajecten dus*, bij voltijd, deeltijd of duaal formeel identificeerbaar voldoet aan die norm van meer dan een derde voor een anderstalige inrichting.

Het kan best zo zijn dat (veel van de) andere trajecten onder die norm van de een derde blijven, maar ja, dat is nu eenmaal de consequentie van dit alles, om het eenvoudig te houden. In de accreditatie moet men dus aan de slag om aan te geven hoe deze anderstalige (voltijds, deeltijdse of duale) opleiding aan de kwaliteitseisen voldoet. Het is dan overigens ook niet anders dan nu met die drie inrichtingen door de NVAO gebeurt nl. wel apart bezien maar het vervolgens een gezamenlijk oordeel meegeven.

Ombouwen en onderbouwen ervan - anticiperen

Uiteraard kan de onderwijsinstelling hierop anticiperen door bijvoorbeeld bepaalde trajecten apart te gaan nemen en 'om te bouwen' naar (een) aparte anderstalige voltijdse, deeltijdse en/of duale opleiding(en). De onderbouwing is toch al veelal te geven met allerlei specifieke argumenten, dus dit zal op zich geen problemen behoeven op te leveren.

Op basis van het bovenstaande kunnen de *volledig zelfstandige* begrippen 'anderstalige opleiding' en 'anderstalig traject' achterweg blijven. Het begrip 'traject' mag blijven.

Anderstalige onderwijseenheid

Dan moet er nog wel een definitie komen voor 'anderstalige onderwijseenheid'. Los van de omvang ervan (denkend aan het vaststellen van die een derde, waarmee ook hierbij kan worden 'gespeeld' – vrezende we) denken we dat het ook hierbij zo simpel mogelijk moet worden gehouden.

Criteria kunnen zijn voor een onderwijseenheid:

- Het onderwijs wordt deels of geheel in een andere taal verzorgd, en
- De tentamens worden deels of geheel afgenomen in een andere taal.

Ook hierbij zijn allerlei nuances mogelijk. Maar als hierdoor het aantal studiepunten boven een derde kan uitkomen (met het vaste deel en de keuzeruimte) kan dit altijd door de instelling worden onderbouwd om daarmee de overheid te overtuigen van de noodzaak hiervoor.

3.3 Specifiek: Met een Ad naar de Bachelor

In het verlengde van bovenstaande zaken nog een kanttekening. Wat zich namelijk wel zal gaan wreken bij de discussies over het wetsvoorstel is dat er na de verzelfstandiging van de Ad-opleiding in 2018 verder niets in formele zin is geregeld voor de leerlijn naar de Bachelor via de Ad. Bezitters van een Ad-getuigschrift hebben het recht om toelating te vragen tot een bacheloropleiding en aldaar een 'aanvullend bachelorprogramma' te gaan volgen. Het geheel van Ad en dit programma wordt geacht studeerbaar te zijn en als het om een verwante doorstroom gaat, ligt een lengte van vier jaren voor de hand (gaf OCW in 2018 aan in de toelichting op de positie van de Ad-opleiding).

Traject... of...

Binnen de Nederlandse wet worden Ad- en bacheloropleidingen onderscheiden. Het aanvullend bachelorprogramma na de Ad heeft in formele zin (nog) geen eigen status en daarmee ook niet de leerroute Ad-Bachelor.

Het zou echter kunnen zijn dat het geheel toch als een 'traject' binnen de bacheloropleiding kan en moet worden gezien. Dat kan door in formele zin vast te stellen wat de Ad bijdraagt aan het opleidingsprofiel van de bacheloropleiding en daar het aanvullende bachelorprogramma aan toe te voegen.

Wel is nergens vastgelegd dat die leerroute minimaal 240 studiepunten moet zijn, maar aan het eind moeten wel de vereiste competenties binnen het opleidingsprofiel behaald. En ja, net als voor de route Ad-Bachelor wettelijk geen studielast is vastgelegd, kan die 'eis' voor het hebben van een traject ook wellicht het beste in dit geval buiten beschouwing worden gelaten (net als bij de versnelde hbo-bacheloropleiding waarvan het traject 180 studiepunten omvat). Verderop hierover iets meer.

Instroom vanuit buitenland met niveau 5 op zak, in een bacheloropleiding

Een vraag is hoe om te springen met buitenlandse studenten die zich in ons land melden met een diploma op EQF-5-niveau en daarmee in ons land een Nederlandse Bachelorgraad willen gaan behalen. Zij krijgen dan normaal gesproken ook een anderstalig aanvullend bachelorprogramma, van (minimaal) 120 studiepunten.

Omdat daarmee al meer dan een derde deel van het bachelorprogramma anderstalig is, valt dit 'traject' onder het begrip 'anderstalige (voltijdse, deeltijdse of duale) opleiding'. Net als bij de leerroute Ad-Bachelor zoals hierboven gemeld, gaat het om een route die is gebaseerd op de vooropleiding op niveau 5 en het aanvullend bachelorprogramma omdat deze leidt tot het eindniveau van de Bachelor. De totale studielast is daarmee niet relevant, gezien de constructie binnen het traject.

Ad ook al anderstalig

Overigens kan de Ad ook al anderstalig zijn, net zo goed als standaard iemand met een buitenlands diploma op niveau 5 zich hier komt melden. Daarmee wordt het percentage 'anderstalig' in formele zin alleen maar groter.

Dus, een anderstalig aanvullend bachelorprogramma valt altijd onder het moeten aantonen dat daarmee een doelmatige situatie wordt ingevuld.

3.4 Vrije programma's en vaste leerlijnen en andere routes – steun voor ons voorstel

Het wetsvoorstel is opgehangen aan opleidingen (en dus de te onderscheiden formele inrichtingen) en trajecten, eerder in de wet programma's genoemd in diverse settingen. Een opleiding is een verzameling van onderwijseenheden waaruit het management een vast aantal kiest – vooral in de eerste leerjaren – en vervolgens de student aan de slag kan laten gaan met het kiezen uit bundels eenheden, met minoren, keuzevakken, afstudeerrichtingen en dergelijke. Daarbij moet het resultaat een samenhangend geheel vormen dat voldoet aan de eisen die het opleidingsprofiel stelt met betrekking tot de leeruitkomsten (eindtermen, competenties).

Op die wijze zijn er behoorlijk veel trajecten in te richten binnen een opleiding. Als een traject een afstudeerrichting omvat kan het traject de naam daarvan krijgen. Maar veelal is het simpelweg een geheel aan onderwijseenheden dat op het getuigschrift de naam van de opleiding krijgt opgeplakt. Het is dus onmogelijk om elk traject in beeld te brengen als management en vervolgens daarvan vast te stellen of het om een anderstalig geheel gaat of niet.

Juist om die reden hebben we voorgesteld om hiermee pragmatisch om te gaan en het aan de instelling en dus het management van een opleiding over te laten om te constateren dat trajecten zijn waarbij sprake is van anderstaligheid, en daarmee de voltijds, deeltijdse en/of duale opleiding als zodanig dient te worden beschouwd en aldus betiteld.

Het betekent eigenlijk dat als een opleiding anderstalige onderwijsseenheden kent, het management heel eenvoudig kan nagaan of er daarmee **trajecten** zijn te vormen die leiden tot een substantieel gebruik ervan. Dat is dus het meest simpele uitgangspunt om te gaan bezien wat dit formeel en wettelijk betekent voor het aanbod.

4 Uitgangspunten en afspraken bezien...

Voordat we inhoudelijk naar allerlei zaken rond het voorstel gaan kijken en in de teksten zelf gaan duiken, nemen we toch nog een aantal cruciale uitgangspunten onder de loep.

4.1 Belangrijkste uitgangspunt van dit voorstel

Het is goed om scherp te hebben wat met dit voorstel wordt beoogd, voor zover we dit allemaal kunnen bezien en beoordelen. Bij de reacties op het voorstel is te zien dat velen een sterk eigen invalshoek hanteren en vervolgens op basis daarvan aangeven wat de goede, verkeerde, gewenste en ongewenste consequenties ervan zijn.

Terugdringen anderstalig aanbod is punt 1

Naar onze mening betreft dit alles het simpelweg willen terugdringen van het aanbod aan niet daadwerkelijk en niet concreet te onderbouwen anderstalige (zeg maar gewoon Engelstalige) opleidingen en trajecten in ons land en die vanuit de Nederlandse context in samenhang met de rol van ons land bij de internationalisering niet per se nodig zijn in een soort 'bedrijfsmatige omgeving'.

Volgens de huidige wet is het geheel aan formele hoger onderwijs-opleidingen bedoeld om in het Nederlands te worden gegeven. Dat sluit aan op de doelstelling om afgestudeerden in principe in ons land aan de slag te laten gaan dan wel vervolgens vanuit Nederland aan internationalisering te (gaan) doen. Dit heeft heel direct te maken met het beoordelen van de doelmatigheid van het aanbod door de CDHO (en daarmee de overheid), met de onderbouwing die de instelling aan-draagt, en het zorgen voor de bekostiging omdat als zodanig en ten principale de Nederlandse arbeidsmarkt aan die afgestudeerden behoefte heeft.

Nederland is geen opdrachtnemer voor de wereld...

Nederland is geen 'onderwijsstaat' binnen Europa en de rest van de wereld en heeft nooit en te nimmer het verzoek dan wel de opdracht van andere 'member states' of van de Europese Commissie gekregen om ervoor te gaan zorgen dat personen uit alle andere landen hier worden opgeleid voor de Nederlandse dan wel de internationale arbeidsmarkt. Er bestaat binnen de EU een vrijheid van verkeer voor personen, dus ook voor degenen die willen studeren, maar het is vervolgens aan deze mensen zelf om te bezien hoe die studie wordt vormgegeven in de persoonlijke context.

Door het scheppen van een aanbod aan opleidingen in andere talen wordt het mogelijk gemaakt om hier te studeren, maar instellingen gebruiken daarvoor argumenten die niet te herleiden zijn tot de wet voor het hoger onderwijs en onderzoek door de jaren heen. Dat heeft geleid tot een sterke vergroting van de aantrekkingskracht van ons systeem en vooral tot een onverwachte en niet door de overheid bedoelde en formeel geformuleerde sterke stijging van het aantal buitenlandse studenten hier in Nederland.

De consequenties zijn nu zodanig zichtbaar geworden binnen de maatschappij dat de overheid wel gedwongen wordt om te gaan terugvallen op de oorspronkelijke uitgangspunten van onze hoger onderwijsruimte voor het betrokken zijn bij 'internationalisering'. Dat vraagt om ingrepen die uiteraard pijnlijk zijn voor bepaalde instellingen en andere doelgroepen, maar zonder nu terug te vallen op eerder gestelde 'grenzen' lijkt de situatie alleen maar meer onhoudbaar te gaan worden in de komende tijd. 'Kwaliteit in het hoger onderwijs' blijft het na te streven doel, kwantiteit is dat niet, als het gebaseerd zou moeten zijn op de aanwezigheid en inbreng van buitenlandse studenten en personeel van buiten ons land.

Kortom, het aanbod in ons land is geen verdienmodel en is in principe gebaseerd op de vraag naar afgestudeerden in ons land (of in samenhang daarmee via het bedrijfsleven hier met buitenlandse werkgevers), als een consequentie van de beoordeling van de doelmatigheid, aangevuld met mogelijkheden voor de internationalisering binnen het Nederlandse aanbod aan opleidingen, op allerlei uiteenlopende manieren.

4.2 Nogmaals: Wat is een traject in het wetsvoorstel...

In het kader van deze reeks met beschouwingen willen we ook even stilstaan bij een nieuw kern-begrip in het wetsvoorstel. Nogmaals, het gaat om het voorkomen dat alle zaken niet meteen duidelijk zijn dan wel gaan worden. Het gaat om het begrip 'traject' binnen het hoger onderwijs, zoals het nu wordt verwoord.

Elders hebben we al het een en ander aangekaart, dus hier en daar is sprake van een herhaling van zetten of een bepaalde overlap in kantttekeningen, maar goed, het moet maar even.

traject: programma binnen een opleiding waarvan de studielast en de kwaliteiten op het gebied van kennis, inzicht en vaardigheden die de student bij beëindiging van de opleiding moet hebben verworven, gelijk zijn aan die van de opleiding.

Als dit goed wordt gelezen dan betekent het gaan gebruiken van dit begrip dat binnen een opleiding meerdere leerlijnen kunnen zijn, elk beginnend bij de eerste en eindigend bij de laatste onderwijs-eenheid. Anders gezegd, een traject is eigenlijk op zichzelf een opleiding, om het zomaar te zeggen – zoals al eerder is aangegeven. Als een opleiding voor alle studenten exact dezelfde eenheden zou hebben, dan vallen 'opleiding' en 'traject' simpelweg samen.

Maar dat is nooit het geval, met de differentiatie die er bestaat om studenten keuzes te laten maken. Ze volgen dus verschillende leerlijnen (los van de al eerder vermelde inrichtingen met voltijd, deeltijd en duaal, ook weer als opleidingen op zich allerlei trajecten opleverend), mede door het inzetten van afstudeerrichtingen, minoren en andere opties om een programma in te vullen.

Laten vastleggen van trajecten – namen?

De cruciale vraag is nu in het kader van deze wet of bij de invoering van dit wetsvoorstel de hogescholen en de universiteiten in formele zin moeten laten vastleggen welke trajecten er zijn te onderscheiden binnen een opleiding? En moeten er dan ook 'namen' aan worden gekoppeld om voor de buitenwacht duidelijk te maken welk traject in voorkomend geval wordt gevolgd?

Er zijn nu dus bij vrijwel alle opleidingen afstudeerrichtingen te vinden. Daar worden altijd 'eigen' namen aan gekoppeld, mede te gebruiken in de communicatie rond de opleiding, en ook vermeldingswaard in het diplomasupplement⁴. Om 'misbruik' ervan te voorkomen is zoveel jaren geleden wel met OCW afgesproken dat in de werving en in alle relevante documenten de formele opleidingsnaam prominent wordt vermeld, opdat een student goed weet wat er straks op het getuigenschrift komt te staan. Ook moet eigenlijk de NVAO zich hierover buigen, kijkend naar de inrichting en opzet van die afstudeerrichtingen.

Overigens geldt dat ook bijvoorbeeld voor 'tracks', een begrip dat universiteiten gebruiken binnen masteropleidingen en aldaar volop voor verwarring kan zorgen met 'niet-correcte constructies'.

Dus is de vraag of de instellingen alle trajecten die er zijn, zichtbaar moeten maken en tevens een soort 'kenmerk' dient mee te geven. Dat kan een naam zijn, net als bij een afstudeerrichting.

'Sub-trajecten'

Dat laat overigens onverlet dat naast het opdelen van een opleiding in trajecten deze laatste ook weer kan worden opgedeeld in 'sub-leerlijnen'. Binnen een traject kunnen er keuzevakken, minoren en specifieke stages en afstudeeropdrachten zijn, zodanig dat ze vallen binnen het geheel van de eindcompetenties van het traject en dus ook van de opleiding. Het kan zelfs zo zijn dat er een specialisatie binnen een traject mogelijk is, vergelijkbaar met een afstudeerrichting bij een opleiding. Dat klinkt wellicht vergezocht, maar het gebeurt in de praktijk. Het kan ook een scenario zijn om meer te doen met anderstalige trajecten en onderwijs-eenheden dan formeel is toegestaan.

Trajecten al dan niet meetellen... maar hoe dan?

Het belang van deze exercitie hangt samen met de volgende passage uit de toelichting op het wetsvoorstel:

Indien een opleiding uit twee of meer trajecten bestaat, en een daarvan als anderstalig wordt aangemerkt, wordt dit traject niet meegeteld in het totale aandeel anderstalig onderwijs van de opleiding als geheel. In de eerder genoemde ministeriële regeling zal dit worden verduidelijkt. Hiermee

⁴ In het kader van dit wetsvoorstel kan het niet anders dan ook de afstudeerrichtingen mee te nemen in de discussies en de beoogde vormgeving van opleidingen. In de toelichting op het wetsvoorstel wordt gesteld dat dit niet aan de orde is, maar dat is naar onze mening niet juist. Als bijvoorbeeld een afstudeerrichting de laatste twee jaren van een hbo-bacheloropleiding omvat, na twee algemene eerste leerjaren, vormen deze samen een vierjarige leerlijn, dus een 'traject'. Een a.s. student kan in de onderwijs- en examenregeling terugvinden hoe dit traject in elkaar steekt, mogelijk ook nog met 'voorbereidende vakken' in jaar 2, om aan de afstudeerrichting te kunnen beginnen. De naam van dit traject valt dus samen met de naam van de afstudeerrichting.

*wordt recht gedaan aan het gegeven dat opleidingen naast een Nederlandstalig traject soms ook een Engelstalig traject aanbieden, en dat een Engelstalig traject voor de student feitelijk een gehele opleiding vormt*⁵.

We gaan dit toch maar wat uitgebreider bespreken omdat van het gebruik hiervan behoorlijk veel afhangt. Het inzetten van trajecten is prima, maar als er vervolgens allerlei constructies afhankelijk van worden gemaakt, dan is het ‘andere koek’.

Het begin van deze wettekst is zonder meer heel opmerkelijk. Maar dit zou zonder meer kunnen samenhangen met de ‘simpele’ maar toch wel vaker geconstateerde veronderstelling van de wetgever dat een formele opleiding voor alle studenten dezelfde onderwijseenheden kent (en dus ook moet kennen, zelfs voor voltijd, deeltijd en duaal) en zich daarmee beperkt tot één programma en dus één traject. Maar zoals gesteld, een opleiding is niet verplicht binnen de huidige wet- en regelgeving aan te geven welke *leerlijnen* voor studenten mogelijk zijn en ook met het oog daarop worden ingericht.

Wel is het zo dat vanwege een (her)accreditatie in het visitatierapport een en ander wel wordt vermeld, zo staat op de website van de NVAO: *Instellingen hebben de plicht om in de aanvraag voor een accreditatie (en in het rapport dat de instelling aanbiedt ter behoud van accreditatie) melding te maken van alle afstudeerrichtingen, specialisaties, varianten, locaties en wettelijke vereisten die aan de betreffende opleiding zijn verbonden.*

Men stelt vervolgens vast dat wat niet wordt vermeld, ook niet onder de accreditatie valt. Maar dat is in formele zin niet waar te maken als bepaalde leerlijnen (en dus groepen onderwijseenheden) wel worden aangeboden, maar er niet expliciet een naam aan is gekoppeld – en daarmee dus niet herkenbaar is als zodanig. Dat kan ook een route in samenspraak met een bedrijfs(tak) zijn.

Men wil dus kennelijk formeel gaan afdwingen dat alle herkenbare en benoembare leerlijnen die als trajecten zijn te beschouwen, ook worden gemeld. Dat moet dan ook in het Rio (voorheen Croho) gebeuren. Vervolgens kan de instelling daarbij gaan vermelden of het eventueel gaat om een anderstalig traject (meer dan een derde ervan in een andere taal verzorgd) en dat de overheid het traject als zodanig kan behandelen en onder de loep nemen.

Vervolgens staat er dan: *‘en een daarvan als anderstalig wordt aangemerkt’*. De formulering is begrijpelijk maar het is niet handig om te spreken van ‘een’, mogelijk te lezen als ‘één’. Er kunnen best meer trajecten anderstalig zijn (zelfs met verschillende andere talen). Bij de tekstuele behandeling van het wetsvoorstel komen we daarop uiteraard terug.

Maar dan wordt het wat duister (en dat laten we ons eerder aangedragen alternatief voor een ‘anderstalige opleiding’ even buiten beschouwing). Men heeft een opleiding, er zijn meerdere trajecten (dus ‘sub-opleidingen’) en daarvan is minimaal één anderstalig. En dan stelt men dat *‘dit traject niet (wordt) meegeteld in het totale aandeel anderstalig onderwijs van de opleiding als geheel’*.

Het gaat dus om het buiten beschouwing laten van een keer het totaal aantal studiepunten van de opleiding bij het berekenen van het aandeel anderstalig onderwijs. Hoe dat uitwerkt, daar komt nog een aparte regeling voor, en dat is zoals reeds gemeld heel erg jammer omdat het zonder meer van belang is om daarvan nu al kennis te kunnen nemen.

Poging tot een analyse

We doen een poging en dan merken we wel of we er (compleet) naast zitten. Kijk, als alle onderwijseenheden van een opleiding anderstalig zijn (daarvoor moet dus ook nog een regeling komen, om dat te kunnen beoordelen, per onderwijseenheid) of als alle trajecten (in alle soorten en maten) anderstalig zijn, dan is het wel helder nl. dat de opleiding zonder meer in z’n geheel als anderstalig is te beschouwen – ook passend bij ons alternatief hiervoor.

⁵ In het verlengde van een eerdere voetnoot kan worden gesteld dat bij het gegeven voorbeeld, die specifieke afstudeerrichting in een andere taal wordt aangeboden. Daarmee wordt 50% van deze leerlijn in een andere taal verzorgd. Dat betekent dat het geheel van ‘eerste twee jaren + afstudeerrichting’ formeel als een anderstalig traject moet worden beschouwd. Wat dit betekent voor de anderstaligheid van de gehele opleiding is een zaak die elders wordt aangekaart.

Maar wat staat er nu concreet in die zin, met *'dit traject niet (wordt) meegeteld in het totale aandeel anderstalig onderwijs van de opleiding als geheel'*? Je kijkt dus naar een opleiding als zodanig, maar wat moet je dan gaan meetellen – en vervolgens: wat tel je dan niet mee? Een opleiding kent een bepaalde formele studielast maar het aantal daarbij in te zetten onderwijseenheden is vele malen groter door de keuzes die studenten kunnen maken. Ook bij een traject is dat het geval.

Dus als je een hbo-bacheloropleiding neemt, dan is de studielast formeel 240 studiepunten. Elk traject (bij voltijd, deeltijd en/of duaal) kent op basis van de definitie ook een omvang van 240 studiepunten. De opsteller van het wetsvoorstel gaat er dus vanuit dat er in ieder geval Nederlandstalige trajecten zijn d.w.z. dat van die 240 studiepunten er altijd en bij welke route of keuzes dan ook door een student, het aantal studiepunten in een andere taal 80 of minder bedraagt.

Bedoelt de wetgever dat de onderwijseenheden die in de anderstalige trajecten kunnen worden opgenomen en gekozen, niet meetellen voor het bepalen van die maximaal 80 studiepunten – ook als ze door de studenten in zo'n traject kunnen worden gekozen? Dat zou wel heel naïef zijn, om te veronderstellen dat een dergelijke scheiding in het aanbod van onderwijseenheden bestaat.

Het is dus volstrekt niet duidelijk wat met 'totale aandeel' wordt bedoeld. Er wordt in het begrip 'anderstalige opleiding' gesteld dat dit het geval is als de *'opleiding die voor meer dan een derde deel van het totale aantal studiepunten van die opleiding wordt verzorgd in een andere taal dan het Nederlands'*. Letterlijk zou het inhouden dat je bij een hbo-bacheloropleiding die 240 studiepunten pakt en dat je gaat berekenen hoeveel studiepunten vallen onder anderstalig. Concreet betekent dit dat je op zoek moet gaan naar de onderwijseenheden in een andere taal⁶ en daarvan het totaal aantal studiepunten berekent.

Maar het begrip 'totaal' wordt twee keer gebruikt nl. bij 'totale aandeel' en 'totale aantal studiepunten'. Hoe die met elkaar sporen is niet duidelijk gemaakt in de tekst – hoewel er dus nog die cruciale aanvullende regelingen zijn beloofd.

Onze laatste poging dan maar. Je hebt een opleiding, met een aantal trajecten, en zo'n traject telt bij een hbo-bacheloropleiding voor 240 studiepunten. Als er bijvoorbeeld drie trajecten zijn, is er sprake van 720 studiepunten. Stel dat een van de trajecten anderstalig is, dan zou je voor de niet-anderstalige trajecten 480 studiepunten moeten beschouwen. Hoewel, dat anderstalige traject is al als zodanig anderstalig als meer dan 80 van de 240 studiepunten als zodanig worden aange-merkt, dus dan zou bijvoorbeeld ook maar 100 studiepunten niet behoeven te worden meegeteld, en niet de complete 240⁷.

Zoals gezegd, het valt tevens helemaal niet uit te sluiten dat anderstalige eenheden van het anders-talige traject ook door studenten uit de andere trajecten zijn te kiezen (binnen dat een derde deel dat is toegestaan). Maar dan denken we dat ze wel gewoon meetellen bij die een derde, want twee keer buiten beschouwing laten lijkt niet voor de hand te liggen.

Om dan dit toch maar af te ronden zou de suggestie kunnen zijn die voortkomt uit deze tekst, dat bij dit voorbeeld wordt gekeken naar de twee niet-anderstalige trajecten met samen 480 studiepunten. Dat gebeurt door het inventariseren van de onderwijseenheden in een andere taal en daarvan het aantal studiepunten vast te stellen en dat aantal van de 480 af te trekken. Dan moet de uitkomst 320 of meer zijn, dus minimaal twee derde.

Maar dit kan dus gewoon niet omdat een traject niet de keuze biedt uit onderwijseenheden die exact 240 studiepunten omvatten. Kortom, hoe zou moeten bepaald wat wel of niet meetelt en op welk totaal je uitkomt. Bovendien zegt het totaal voor twee trajecten niets over beide trajecten zelf.

⁶ We willen het hier nog niet ingewikkelder te maken, maar laten we toch even zeggen dat onderwijseenheden voortdurend aan veranderingen onderhevig zijn. Ze kunnen kleiner en groter worden, maar ook verdwijnen. Het is elk jaar weer scherp bezien (en onderhandelen) om 60 studiepunten in een studiejaar te proppen en tevens ervoor te zorgen dat elke student al gaandeweg er 240 van moet zien binnen te halen om de graad Bachelor te mogen gaan gebruiken. Anders gezegd, rekensommen zoals hier zijn dynamisch en kunnen van jaar tot jaar verschillen.

⁷ Zoals bij voetnoot 3 al is gemeld, kan de omvang van een onderwijseenheid fluctueren. Die 100 kan mogelijk een jaar daarna 110 zijn of 90. Het is bovendien heel erg voorstelbaar dat al doende het aandeel anderstalig onder de 80 komt te liggen en het dan niet meer om een anderstalig traject gaat. De overheid begrijpt bovendien best dat strategisch handelen in die context niet kan worden uitgesloten.

Het kan dus niet anders dan dat de hier door de overheid gekozen insteek niet uitvoerbaar is. Het meest simpele is om gewoon de instelling zelf de berekeningen te laten maken per traject. Dat kan leiden tot twee uitspraken die controleerbaar en verifieerbaar zijn (kost wel even tijd), in het geval er meerdere duidelijk te benoemen en afficheerbare trajecten zijn:

- Een traject is anderstalig (d.w.z. het hebben van meer dan een derde deel van het traject voor het aanbieden van anderstalige onderwijseenheden leidt voor elke student tot een programma waarbij het aantal studiepunten voor die anderstalige onderwijseenheden meer dan een derde deel van de formele studielast van de betreffende opleiding bedraagt);
- Een traject is niet-anderstalig (elke student in zo'n traject volgt altijd een programma met onderwijseenheden waarbij het aantal anderstalige onderwijseenheden onder alle omstandigheden maximaal een derde van het aantal formele te behalen aantal studiepunten bedraagt).

Het betekent – nogmaals – dat het gaan gebruiken van het begrip ‘anderstalige opleiding’ met de voorgestelde definitie niet nodig is en tevens zonder meer dient te worden afgeraden.

5 Beschouwingen specifieke aspecten van het voorstel

Het gaat hierbij om een aantal kernpunten per onderwerp. Mocht in de komende maanden met het een en ander aan de slag worden gegaan, overwegen we deze zaken verder uit te werken. Maar zoals al eerder gemeld in het eerste deel van dit document, het gaat om beschouwingen vanuit diverse invalshoeken en deze kunnen daarmee als zelfstandige stukjes worden gezien. Ook nu kan best in herhaling worden vervallen, met allerlei overlappende kanttekeningen, maar dat vergroot wellicht de zelfstandige kracht ervan.

5.1 Rol van hogescholen en universiteiten bij initieel onderwijs

Hogescholen en universiteiten vallen onder de WHW, met daarin de regels en kaders met betrekking tot het aanbieden van formele opleidingen – en het doen van onderzoek. Daarbij gaat het om kwalificaties op de niveaus 5 en hoger, maar tevens kent de wet de indeling in ‘inrichtingen’, ook wel varianten genoemd: voltijd, deeltijd en duaal. Hoewel de instellingen een eigen rechtspersoonlijkheid hebben en autonoom worden geacht te kunnen handelen, moeten ze zich houden aan hetgeen in de wet staat en wat verder daaruit voortvloeit.

Het wetsvoorstel raakt dus in formele zin alle inrichtingen en andersoortige varianten. Maar het is wel duidelijk dat het nu toch vooral draait om het voltijdse aanbod aan opleidingen en vervolgens trajecten. Dat wordt ook gezien als het stelsel voor initiële programma's. Het is ook wel logisch dat voltijd volop in de schijnwerpers wordt gezet, als zijnde de kern van het stelsel, met de meeste impact op wat er steeds gaande is. Duaal moet daarbij eigenlijk meteen worden meegenomen omdat die inrichting is ingevoerd als alternatief voor voltijd, dus laten we dat in gedachten houden. Deeltijd en vormen rond ‘levenlang ontwikkelen’ zitten ook vast aan dezelfde wet- en regelgeving, typisch voor ons land, maar mogelijk dat op niet al te lange termijn hiervoor andere kaders zijn te ontwikkelen, gezien die dynamiek van de arbeidsmarkt en de vraag naar andere kwalificaties.

Focus op hoger onderwijs in de Nederlandse vormgeving van leerlijnen

Het is nadrukkelijk zo de hogescholen en universiteiten in principe hun aanbod dienen te baseren op de instroom van studenten die de Nederlandstalige opleidingen en trajecten willen gaan volgen. Deze komen vanuit het vwo, havo en mbo en als ze voldoen aan de toelatingsvoorwaarden moeten ze de kans krijgen om een opleiding in het hoger onderwijs te gaan volgen. Het aantal plekken kan overigens beperkt zijn maar dat heeft te maken met de Nederlandse arbeidsmarkt en de vraag naar afgestudeerden (en dus niet met de vraag die er is vanuit het buitenland).

Zorgen voor een op Nederland gericht stelsel tot en met de Bachelor

Kortom, instellingen in het hoger onderwijs dienen er in ieder geval voor zorg te dragen dat jongeren alle leerlijnen binnen ons nationale onderwijsstelsel kunnen doorlopen die leiden tot het hebben van werk binnen de Nederlandse context (kan best met internationale componenten), en waarbij in ieder geval een daarbij behorend deel van die leerlijnen binnen het hoger onderwijs in het Nederlands wordt aangeboden en verzorgd.

5.2 Doelmatigheid – nationaal... en dan...

Kern van hetgeen nu allemaal in het wetsvoorstel staat is het hanteren van *de doelmatigheid* van het Nederlandse stelsel voor hoger onderwijs. Bij de aanvraag van een nieuwe opleiding bij de

overheid als bekostigde instelling moet de gang worden gemaakt langs de CDHO en de NVAO, maar de overheid kan eventueel ook nog zelf een afwijkend oordeel vellen, 'als het echt moet'.

Het is daarbij zo dat moet worden aangetoond dat er voor een flink aantal jaren vraag is naar afgestudeerden van die opleiding, kijkend naar instroom van jongeren (voltijd en ook dual) en naar de noodzaak voor op-, her- en bijscholing van ouderen, vaak als werkenden. De bronnen daarbij moeten in ieder geval te vinden zijn in Nederland, kijkende naar wat de Nederlandse arbeidsmarkt te bieden heeft. Op basis daarvan wordt de aanvraag al dan niet goedgekeurd.

Bij de aanvraag van een nieuwe opleiding wordt echter ook gevraagd naar de internationale situatie. Het kan zijn dat er vergelijkbare opleidingen in buurlanden zijn, maar tevens ook dat al duidelijk is dat de instelling wil samenwerken met buitenlandse instellingen. Dit kan zich vertalen naar het opnemen van internationaal georiënteerde onderwijsseenheden en die in voorkomend geval dan ook te worden verzorgd in een andere taal.

In het verlengde daarvan kan worden aangevoerd dat er bronnen zijn waaruit naar voren komt dat afgestudeerden hier wel aan de slag kunnen gaan maar ook meteen of na een tijdje in het buitenland. Daarbij spelen internationale bedrijven en organisaties een rol, als daarvan dus helder is dat over zo'n vijf tot zeven jaren na de start met de studie plekken beschikbaar zijn of dat helder is dat bij internationaal werkende bedrijven en organisaties (multinationals en ook binnen bedrijfstakken) de banenstructuur in dat opzicht behoorlijk stabiel is.

Maar het blijft dan wel zo dat het een Nederlandstalige opleiding is en dat de afgestudeerde alhier ook werk kan vinden, al dan niet (op termijn) in combinatie met mogelijkheden elders.

Ook kan: internationaal samenwerken – met 'joint programs' en onderwijsseenheden

Stages, projecten en afstudeeropdrachten, allemaal onderwijsseenheden die in de Nederlandse context leiden tot het verwerven van competenties (leeruitkomsten), maar tevens in allerlei scenario's volmondig beredeneerd ook 'elders' in de wereld kunnen worden gevolgd. Dat wil zeggen dat die competenties ook ergens anders en in ander landen zijn te vertalen naar onderwijs, praktijk en onderzoek. Het kan leiden tot het uitwisselen van studenten en het samen als instellingen invullen van gelijkwaardige eenheden. Juist daarvoor bestaat al jaren Erasmus+, om de extra kosten te kunnen afdekken. Op basis daarvan kan internationalisering binnen de Nederlandse wetgeving een prima plek hebben.

Kortom, gelet op de wetgeving kan de doelmatigheid van (nieuwe) opleidingen alleen en vooral worden gebaseerd op de situatie op de Nederlandse arbeidsmarkt. Vrijwel alle internationale bronnen zijn niet vergelijkbaar en daarmee in principe onbetrouwbaar. Dat betekent dat de formele opleidingen als zijnde Nederlandstalig beschikbaar dienen te zijn, samen met het aantoonbaar kunnen opnemen van internationale componenten.

Overigens hebben studentenorganisaties al eens gepleit voor een periodieke beoordeling van de macrodoelmatigheid van de formele opleidingen. Veel afgestudeerden komen wel aan de bak maar niet altijd (meer) in de sector van het werkveld waarvoor de opleiding oorspronkelijk was bedoeld en waarop deze is beoordeeld. Naar wij weten is daar verder geen invulling aan gegeven.

5.3 Opleidingen volledig in het Engels

In de afgelopen jaren is regelmatig al gediscussieerd over de rol van de CDHO bij het beoordelen van de doelmatigheid van een nieuwe opleiding als het gaat om de te gebruiken taal. Men is daar niet (meer) in staat om op basis van aangedragen bronnen vast te stellen of de gehele opleiding in het Engels nadrukkelijk moet worden verzorgd, initieel. Voor allerlei onderwijsseenheden kan het nog wel, maar niet voor het gehele traject, zo geeft men zelf aan. Zeker voor de bacheloropleidingen lijkt dit vrijwel altijd tot gehele of gedeeltelijke negatieve adviezen te leiden, maar dat laat onverlet dat de aanvragen toch nog vaak worden goedgekeurd – en dat na de start de instelling domweg gewoon toch alles in het Engels gaat aanbieden, zonder dat er een strobreed in de weg wordt gelegd.

Voor de masteropleidingen ligt het vaak wat anders, gelet op de instroom en de werkgelegenheid. Maar het heeft er dus toe geleid dat de CDHO ook daarbij geen echt oordeel meer kan vellen over de te gebruiken taal. De NVAO stelt wel vragen dienaangaande bij een heraccreditatie van alle

soorten opleidingen maar ook dan is het vrijwel ondoenlijk om in te grijpen. Dat zou met dit wetvoorstel dus moeten gaan kunnen gebeuren.

Rol van het werkveld

Verder kan natuurlijk worden gesteld dat er internationale of internationaal werkende bedrijven en organisaties zijn waarbij de voertaal logischerwijze Engels is. Maar dat is nog geen volledige reden om ook de hbo- of wo-opleiding hier in Nederland compleet in het Engels te laten verzorgen. Het is aan de instelling die op basis van kennis van de arbeidsmarkt kan aangeven welke onderwijseenheden daarbij essentieel zijn.

Maar het zijn wel bedrijven in Nederland. Men heeft te maken met klanten, collega-bedrijven, toeleveranciers en afnemers waarbij de Nederlandse taal nodig is. Ook moeten deze studenten kennis hebben van de Nederlandse wet- en regelgeving waarbinnen die bedrijven opereren, net zo goed als studenten van buiten ons land. Het betekent dat men nooit in Nederland geïsoleerd bezig kan zijn zodanig dat altijd en overal geen Nederlands (meer) voor nodig is.

5.4 Leerlijnen in het Nederlands voor alle jongeren – nog even alles samengevat...

We zetten hier alles nog even wat uitgebreider op een rijtje als het gaat om het Nederlandse onderwijsstelsel in dienst te hebben voor alle Nederlandse jongeren om deze de beste, juiste en meer zinvolle kansen te bieden om hier te worden opgeleid – dus een uitvloeisel van 'kansengelijkheid' voor alle groepen in deze samenleving. Het betekent dat een jongere met een diploma (vmbo, mbo, havo, vwo) of een getuigschrift (hbo, wo) op zak – en dat geldt in ieder geval voor alle niveaus van 1 tot en met 6 van ons onderwijsraamwerk (NLQF) – op een gegeven moment kan besluiten hier in eigen land aan de slag te gaan of dat te gaan doen in een ander land. Dat betekent dat zo'n jongere kan bepalen wat de waarde van een (al laatste afgeronde) formele opleiding voor zichzelf is en hoe daarvan het beste kan worden geprofiteerd in het gebruiken ervan voor het verrichten van arbeid en het verwerven van een inkomen – mede in een zelfgekozen vorm. Dat kan best in samenhang met scholing, maar dan meer in de non-formele setting.

In het eerste geval, met het aan de slag gaan in ons eigen land, is dit alles gebaseerd op de aantoonbare doelmatigheid die voor de betreffende opleiding aanwezig is met betrekking tot het beschikbaar zijn van banen in ons land.

In het tweede geval zal de afgestudeerde simpelweg moeten vertrouwen op internationale informatie over het krijgen van werk – misschien via de netwerken van de hogeschool of universiteit, of op grond van ervaringen bij het doen van een deel van de studie in het buitenland.

Het nationale onderwijsstelsel valt in de formele setting onder de verantwoordelijkheid van de overheid en wordt bekostigd uit nationale budgetten (en derhalve opgebracht door 'de belastingbetalers'). Tevens keurt men de formele opleidingen goed op basis van de beoordeling van de kwaliteit (NVAO) en ook voor de doelmatigheid ervan (CDHO). Dat is erop gericht dat er een goed werkend en kwalitatief onderwijssysteem bestaat en dat er sprake is van voldoende aanbod vanuit de arbeidsmarkt voor afgestudeerden. Dit geldt zeker voor het hoger onderwijs, zonder uitzondering binnen Nederland.

Internationale doelmatigheid gebruiken

Het betekent echter ook dat waar het aantonen van de doelmatigheid op Nederland is gericht, ook zonder meer kan meespelen dat er componenten zijn waarmee is aan te tonen dat afgestudeerden van de Nederlandse opleidingen direct of na enige tijd te maken krijgen met werkzaamheden die gericht zijn op het zakendoen met het buitenland. Dat kan vanuit Nederland zelf maar uiteraard ook door in een ander land tijdelijk of voor een langere tijd aan de slag te gaan. Dat geldt voor internationale bedrijven, in allerlei ketens. Maar het bekendste voorbeeld is zonder meer het hebben van ketens van bedrijven en organisaties die zich richten op het bedienen van internationale activiteiten en werkzaamheden, om effectief en efficiënt zaken te kunnen doen, in allerlei vormen⁸.

⁸ Interessant is in dit verband het bericht dat eind augustus in de media verscheen over de belangstelling in een aantal landen voor het doen van de studie 'Nederlands'. Het argument dat daarbij vooral speelt is dat de studenten aan de slag kunnen in hun eigen land bij bedrijven die handel drijven met Nederland. Men is zonder meer gewild omdat het zakendoen een stuk simpeler wordt, zonder met allerlei misverstanden vanwege de taal terecht te komen.

Daarbij denk je eveneens al snel aan allerlei vormen van toerisme en alles wat daarmee van doen heeft, omdat het werk en de daaraan te koppelen competenties 'all over the world' behoorlijk vergelijkbaar zijn.

Dat betekent dat hogescholen en universiteiten die 'internationale doelmatigheid' op basis van eigen ervaringen en gegevens over actuele ontwikkelingen in andere landen kunnen gaan vertalen naar specifieke onderwijseenheden (vakken, stages, projecten, afstuderen e.d.) die in de opleidingen worden ingebouwd. Deze kunnen hier in het Engels worden gegeven en lenen zich dus ook voor uitwisseling van studenten en uiteraard ook personeel. Tevens kan het de basis zijn voor een programma 'Internationalisation at Home'.

5.5 Kwetsbaarheid van de aanpak met veel anderstalige opleidingen

Een lastig maar toch mee te nemen punt is de kwetsbaarheid van de aanpak die door veel instellingen en vooral universiteiten wordt gehanteerd met de focus op de Engelstalige opleidingen. De instroom is sterk afhankelijk van de belangstelling vanuit het buitenland en kan sterk gaan fluctueren⁹. Als Nederland heb je er voor geen meter enige invloed op, ook als er externe factoren gaan meespelen zoals we zagen met Covid-19. Kijk ook naar Engeland dat na de Brexit vanwege het moeten hebben van een visum heeft moeten constateren dat de instroom vanuit de EU met zo'n 80% is gedaald. Door veel meer geld te vragen aan andere instromers die daarvoor de middelen hebben, houdt men de inkomsten op peil, vooral via de masteropleidingen.

Stel bijvoorbeeld dat een land als Spanje ineens zou besluiten alles ook in het Engels te gaan aanbieden en met allerlei (nog) aantrekkelijke regelingen probeert studenten binnen te halen. Hoe opportunistisch zijn die dan, net als hun ouders die alles moeten betalen? Is Nederland dan nog steeds 'the study place to be', door de ligging, de openheid, de vrijheid van denken, het hebben van Amsterdam met andere steden als magneet, het studieklimaat?

Overigens een aspect dat ook kan gaan meespelen, is het gebruik van online onderwijs. Dat is een vorm die vanwege alle fysieke obstakels zeker meer opgeld gaat doen. In ons land hebben we daarvoor geen echte regels opgesteld, om te kunnen zien of dat dit wel kan en mag, en hoe dit allemaal een rol speelt bij het bepalen van de doelmatigheid en het garanderen van de kwaliteit.

6 Korte beschouwingen rond interessante aspecten van de discussies

Omdat we ons document vrij laat in de openbaarheid brengen kunnen we de gelegenheid te baat nemen om allerlei argumenten voor en tegen het wetsvoorstel te noemen en kort van commentaar te voorzien.

6.1 Instellingen en regio's – en opleiden en onderzoek, voor Nederland en 'elders'

Er wordt herhaaldelijk als argument voor het aantrekken van buitenlandse studenten aangevoerd dat 'we' daarmee goed regionaal bezig zijn. Daarbij valt echter aan te tekenen dat vervolgens niet helder is wat dit betekent voor de hogescholen en universiteiten in de regio aan de andere kant van de grens. Lopen die dan veel studenten mis en kunnen ze niet zelf allerlei opleidingen (gaan) aanbieden? Is er dan eigenlijk gewoon sprake van een soort arrogantie, dus dat 'we' het in ons land beter doen?

Er wordt ook vaak gesteld dat er veel regionaal wordt samengewerkt, maar dat is alleen maar een heel goed argument om die buitenlandse studenten ook bij die andere instellingen te laten studeren en vervolgens rond allerlei onderwijseenheden samen op te trekken.

Een aspect hierbij dat ook moet worden meegenomen, is de samenstelling van 'de regio' die bij een onderwijsinstelling hoort. Zoals gesteld bij de macrodoelmatigheid mogen het bedrijfsleven en alles wat in het werkveld zorgt voor banen en werkgelegenheid ervan uitgaan dat studenten ook bij Nederlandse werkgevers stages kunnen lopen, afstudeeronderzoeken doen, projecten invullen

⁹ Voor dit studiejaar was een sterke stijging voorspeld bij de aanmeldingen voor de universiteiten en daarop heeft men als CvB's scherp geanticipeerd. Eind juli (er zijn ons geen recentere cijfers bekend) lag het aantal aanmeldingen evenwel zo'n 3,5% lager dan vorig jaar – ondanks de stijging van het aantal buitenlandse studenten. Dat is dus behoorlijk opmerkelijk. Overigens liggen de hogescholen (eind augustus gemeten) 1% achter op de aanmeldingen van vorig jaar bij de Bachelor (de Ad stijgt weer met zo'n 20%). Maar vergeleken met de aantallen in 2019 en 2020 gaat het om een daling rond de 15% of zelfs meer. Dat is ook te merken aan de bezuinigingen die bepaalde hogescholen moeten gaan doorvoeren.

en dus uiteindelijk ook daar in Nederlandse banen d.w.z. gericht op Nederlandse doelgroepen in dienstverlening en productie, aan de slag gaan. Buitenlandse studenten in anderstalige opleidingen komen hiervoor niet in aanmerking en kunnen dus niet eventuele 'Nederlandse gaten in de arbeidsmarkt' opvullen.

Het betekent dat er een hele duidelijke reden moet zijn om een opleiding alleen maar in een andere taal aan te bieden. Het negeren van de Nederlandse ontplooiingsmogelijkheden omdat het management van de instelling meent dat alle Nederlandstalige studenten wel andere talen gaan spreken en alle anderstalige studenten in banen aan de slag gaan waarbij 'de klant' (denkend aan de horeca in grote steden waar Engels de boventoon voert) zich maar moet aanpassen, zal op den duur de instelling op verdere afstand zetten van de 'simpele maatschappij'.

6.2 Gaat de discussie eigenlijk niet gewoon om de Master?

In de discussies wordt in het algemeen gesproken over het beperken van het aanbod van opleidingen in een andere taal dan het Nederlands. Maar het lijkt er veelal op dat wordt vergeten dat daarbij de masteropleidingen en de promotietrajecten (en in het algemeen het doen van onderzoek) niet (volledig) worden meegenomen.

Natuurlijk is er veel over te zeggen als het gaat om de doelgroepen voor de Ad- en de bacheloropleidingen, en dan vooral voor de laatste bij de universiteiten. Dat komt omdat de Bachelor en de Master in ons land als een geheel wordt gezien, een situatie die in diverse landen anders is met een duidelijke arbeidsmarktvraag naar afgestudeerde bachelorstudenten. Is het zo dat de jongeren die hier aan een bacheloropleiding beginnen, even oud zijn als hun Nederlandse studiegenoten? Is het zo dat je dan kunt spreken van een homogene groep buitenlandse jongeren, uit alle soorten landen en van allerlei pluimage? Is hun achtergrond te vergelijken met wat hier in ons land gemiddeld aan het studeren slaat?

Anders gezegd: Is het verstandig om jongeren van rond de 17, 18 jaar die elders een vergelijkbaar havo- of vwo-diploma hebben behaald, hier aan de studie te laten beginnen, ook als ze dat in het eigen land ook kunnen doen? Is het niet beter om te gaan focussen op degenen die ergens anders al een diploma op niveau 6 heeft binnengesleept en op een wat latere leeftijd een hele gerichte keuze voor het vervolg kan maken?

Je ziet dat Nederlandse studenten voor een bacheloropleiding relatief gezien niet veel en vaker kiezen voor een studie in een ander land. Dat betekent dat er een scheve situatie bestaat als het gaat om inkomende en uitgaande studenten. Natuurlijk is Nederland een prima land om een studie te volgen en de kosten zijn dan toch nog beheersbaar, ook al kan de studiebeurs elders kunnen worden ontvangen.

6.3 Positie en rol van docenten en ander personeel

Een veel gebruikt argument om tegen het wetsvoorstel te zijn is dat we met veel meer Engelstalige opleidingen personeel uit andere landen weten aan te trekken, inzetbaar voor onderwijs en onderzoek. Cynisch gezegd zou zo'n standpunt kunnen betekenen dat men twijfelt aan de capaciteiten van degenen die uit ons eigen land komen en in ons systeem worden ingezet. Of door te zeggen dat het voorstelbaar is dat ze ook in hun eigen land een zeer welkome bijdrage aan de vormgeving van het hoger onderwijs kunnen leveren en zo wellicht in bepaalde landen de 'braindrain' voorkomen.

Het betekent tevens dat door het grote aantal 'slimme' buitenlandse studenten, de brede inzet van 'gelouterde' professoren en 'doorgewinterde' onderzoekers Nederland en de universiteiten kennelijk in staat zijn om hoog in de rankings te verblijven. Maar ook weer cynisch gezegd, is het dan een Nederlandse prestatie of spreken we van een uitgekende strategie om in beeld te blijven vanwege de 'anderstalige inzet'? Het is een vraag die aansluit bij hetgeen we eerder hebben gesteld met betrekking tot de vormgeving van ons nationale stelsel als geheel.

Ook nogmaals: de wereld van de masteropleidingen en promoties is in die context een duidelijk andere, en kan daarmee dus ook anders worden 'aangevlogen'. Internationale samenwerking, uitwisseling van docenten en onderzoekers, vormgeving van projecten, inzetten van groepen studenten voor internationale afstudeeropdrachten en dergelijke, ze kunnen daarbij worden ingezet.

Uiteraard hebben die ook een vorm van uitstraling naar de andere opleidingen, denkend aan de laatste fase van de bacheloropleidingen, minoren en misschien ook wel samenwerking tussen universiteiten en hogescholen.

Aantrekkelijke werkomstandigheden en risico's

Het is een bijzaak bij dit onderwerp, zo te zeggen, maar in de reacties op het wetsvoorstel wordt toch veelal door docenten, professoren en managers bij universiteiten (vanuit het hbo is het relatief rustig dienaangaande) aangegeven dat Nederland voor het hoger onderwijs een werk-, studie- en onderzoeksklimaat heeft geschapen dat buitengewoon aantrekkelijk is voor personeel uit het buitenland. Ze komen toch vaak simpelweg hier werken omdat men gewild is (status universiteit) maar ook omdat er bijvoorbeeld 30% van het inkomen belastingvrij kan worden verdiend.

Dit wordt gewoon onomwonden in reacties vermeld maar ook (recent) in publicaties in de media. Maar dan is toch zeker de vraag gerechtvaardigd om dit iets te maken heeft met het onderwijs op zich en de vormgeving ervan. Goed personeel draagt dus bij aan de positie in de rankings, wereldwijd, onder meer op basis van verricht onderzoek door professoren (en niet direct door studenten), maar moeten we als Nederland hierbij een bijzondere rol spelen? Bovendien moeten deze emolumenten voor personeel met een buitenlands paspoort ook tot de nationale kosten worden gerekend, mede omdat ze uit het budget van de onderwijsinstelling worden betaald. Natuurlijk halen ze ook weer geld uit Europese potten binnen, maar dat is een kwetsbare formule.

Het meest opvallende is wel dat deze 'kennismigranten', dus mensen die specifiek hier gaan werken en vaak ook nog studeren dan wel een functie bij een universiteit hebben, aangeven dat ze zullen vertrekken als die 'bonussen en extra opties' gaan verdwijnen. Dat is dus mede een gegeven dat deze aanpak zo wankel kan maken.

Het zou dus mede een onderwerp moeten zijn in het kader van de verdere uitwerking en toepassing van het wetsvoorstel. Internationale contacten zijn van belang voor studenten, ook via degenen die bij internationale bedrijven werkzaam zijn dan wel een netwerk hebben op internationaal niveau. Maar het mag geen apart 'wereldje' worden, misschien wel heel sterk bedrijfsmatig gerund.

6.4 Literatuur, materiaal en anderstalig

De studenten kunnen – zoals ook in de toelichting op het wetsvoorstel staat - anderstalige literatuur en ander materiaal gebruiken, ook via alle andere kanalen en media. De docent kan best daarbij in het Nederlands mee aan de slag gaan, met studenten, mede gericht dus op 'internationalisation at home'. Is het dan altijd nodig om naast die anderstalige zaken binnen onderwijseenheden ook een native speaker te hebben, als een soort 'begeleider' naast wat studenten allemaal al zelf kunnen doen? Kan het ook op afstand, met collega's die vanuit het buitenland een bijdrage leveren?

Omgekeerd kan het natuurlijk ook – denkend aan landen waar in de nationale taal colleges worden verzorgd en bijvoorbeeld Nederlandse docenten die goed Engels spreken, een bijdrage kunnen leveren. Zo kan er zonder meer een vorm worden gevonden om samen te werken.

Kortom, wat hier wordt bedoeld is dat de inbreng van buitenlandse mensen aanvullend is op wat we de studenten in Nederland willen meegeven. Die constructies moeten dan niet vervolgens worden aangegrepen om te zeggen dat onze opleidingen in het Engels zijn omdat we daarmee andere groepen studenten kunnen bedienen. Als het internationale geheel zoals we dat zelf willen voor de studenten hier, de kans biedt om hier volledig of deels mee te doen, dan is dat prima. Het is aldus een verrijking van de vormgeving, met internationale componenten die een opleiding zo maakt als deze geacht te moeten zijn in het kader van de macrodoelmatigheid en het leveren van kwalitatief hoogwaardige programma's.

7 Een paar aparte technische beschouwingen

We pakken toch ook even de ruimte voor een aantal meer ‘technische’ beschouwingen, om ook op wat details in te kunnen gaan.

7.1 Onderwijseenheid – en anderstaligheid

Het anderstalig zijn is nadrukkelijk opgehangen aan het begrip ‘studiepunt’ en daarmee aan de studielast van een opleiding. De studiepunten worden verdeeld over onderwijseenheden, zodanig dat er 60 studiepunten in een studiejaar passen (of 30 in een semester, als het aantal punten niet een veelvoud van 60 is maar van 30). Er bestaat geen voorschrift voor de minimale en/of maximale omvang van een onderwijseenheid, al is dat in de praktijk het geval met als grenzen 1 en 30.

Nog lastiger is het dat er in de wet *geen definitie van ‘onderwijseenheid’* is opgenomen. Het is op zich wel duidelijk dat het een deel van een opleiding is, ook bijdragend aan de doelstellingen ervan, en dus ook ‘gericht op de verwezenlijking van welomschreven doelstellingen op het gebied van kennis, inzicht en vaardigheden’. Maar daarmee kan een instelling nog alle kanten op – bijvoorbeeld of een dergelijke eenheid een min of meer afgerond stuk is (gelet op het tentamen) of dat het ook past in een leerlijnen met eenheden dit op elkaar voortbouwen, ook door de leerjaren heen.

Dat dit op zich een lastig situatie met zich kan meebrengen, bleek bij de discussies over het wetsvoorstel voor *het gebruik van ‘leeruitkomsten’*. Daarbij werd in eerste instantie voorgesteld *naast* het begrip ‘onderwijsheid’ te gaan werken met ‘eenheden van leeruitkomsten’ maar op basis van allerlei ingebrachte commentaren staat nu in het wetsvoorstel (dat nog in behandeling is) dat een ‘eenheid van leeruitkomsten’ een verbijzondering van een ‘onderwijseenheid’ is. Dat betekent dus dat er sprake is van een ‘*ondergeschiktheid*’. Dat maakt het allemaal niet transparanter.

Er wordt in het wetvoorstel aangegeven dat er nog een aparte regeling komt voor het kunnen vaststellen van wat onder een anderstalige onderwijseenheid dient te verstaan: ‘Bij ministeriële regeling wordt bepaald wanneer een onderwijseenheid als anderstalig wordt aangemerkt’. Het is dus afwachten wat dit gaat inhouden. Maar toch moeten we alvast kijken naar wat het ontbreken van de omschrijving kan gaan betekenen. We hebben al een voorstel gedaan, maar dan toch. Daarom even kijken naar de wetgever mogelijk zelf in gedachten heeft, denkend aan het ‘overal’ gebruiken van de norm ‘twee derde’ in het Nederlands.

Elke onderwijseenheid kent een aantal studiepunten en draagt daarmee bij aan het vaststellen van ‘de twee derde’. Maar een eenheid kan best zodanig zijn ingericht – zeker bij een behoorlijke omvang – op basis van het gebruik van het Nederlands en ook andere talen. Hoe stel je dan vast welk deel van het aantal studiepunten aan beide moet worden toegekend als de wetgever denkt aan ook die twee derde op ‘dat niveau te gaan hanteren’? Als men werkt met bijvoorbeeld eenheden van 30 studiepunten, kan de grens van twee derde voor de gehele opleiding al snel in beeld komen.

Er wordt gesteld dat bij een Nederlandstalige onderwijseenheid anderstalig lesmateriaal mag worden gebruikt en dus ook bijdragen die anderstalig zijn. Het ligt voor de hand dat wordt gekeken naar bijvoorbeeld studiewijzers en andere handleidingen, maar dan vooral naar taal die formeel wordt gebruikt voor de toetsing (schriftelijk, mondeling, praktisch, enzovoort).

Natuurlijk zou men, als je al zou kunnen bepalen welk deel van een onderwijseenheid anderstalig is, kunnen zeggen dat zo’n eenheid op zich als ‘anderstalig wordt beschouwd als daarvoor ook op zich die grens van een derde wordt overschreden. Daarmee zou dan die onderwijseenheid volledig mee-tellen voor het anderstalig van de opleiding resp. het traject zijn.

Maar ja, als elk studiejaar de eenheden worden aangepast en ‘van taal verschieten’, hoe dan als instelling en NVAO te handelen? Kortom, laat de overheid nu al komen met die regeling, om straks aanvullende vragen en discussies te voorkomen. Ons voorstel voor een omschrijving lijkt ons toch zonder meer het handigst.

7.2 Trajecten als ‘vastliggende programma’s’?

Voor formele opleidingen wordt in wettelijke zin een kader gehanteerd. Aanbieders moeten zich aan bepaalde criteria houden. Ze moeten aan de eisen van de accreditatie houden, en in de bekostringde setting aan de doelmatigheid. Er zijn per niveau ‘Dublin Descriptoren’ enzovoort.

Nu het begrip 'traject' intrede lijkt te gaan doen, is de vraag of daarbij ook aanvullende kaders gaan gelden of dat er extra criteria nodig zijn. Anders gezegd, denkt de overheid dat er sprake van een soort blauwdruk voor trajecten, binnen een opleiding? Zo ja, dan zou men kunnen aangeven naar de aanbieders wanneer het nodig is om voor zo'n traject te kijken op basis van de aanvullende eisen die aan de 'anderstaligheid' worden gesteld. Zo niet, dan zou de overheid wel eens een probleem hebben als men de hogescholen en universiteiten wil dwingen om zich aan de wet te gaan houden.

Zoals al eerder aangegeven in dit document is het zo dat in de toelichting staat dat het bij trajecten niet gaat om minoren, keuzevakken en zeker ook niet de afstudeerrichtingen. Echter, hoe kun je dan bij de volgende constructies ontkennen dat het om een traject gaat – bijvoorbeeld bij een hbo-bacheloropleiding:

- Propedeuse – algemeen tweede jaar – derde en vierde jaar van een afstudeerrichting;
- Propedeuse – algemeen tweede jaar – derde jaar met keuzevakken – vierde jaar met een minor;
- Ad-opleiding van twee jaren – aanvullend bachelorprogramma van twee jaren, maar zoals al gemeld moet hierbij nog wel nadere wetgeving in het leven worden geroepen.

Studenten die aan een opleiding beginnen, kunnen dergelijke leerlijnen en constructies in de studiegids en de onderwijs- en examenregeling aantreffen. Dat lijkt namelijk een scherp criterium, dus het als hogeschool aan kunnen geven wat trajecten kunnen zijn en waar de vrijheid voor de student ligt – naast de vaste onderwijseenheden.

7.3 Beperking van de instroom in aanloop naar een mogelijke intrekking 'anderstalig zijn'

Een bijzonder en toch wel ingewikkeld onderdeel van het wetsvoorstel is dat de overheid streng wil gaan kijken naar de redenen voor het aanbieden van anderstalige opleidingen en trajecten, maar dat men vervolgens periodiek kan gaan controleren of de omstandigheden niet zijn veranderd en het anderstalig zijn niet meer relevant is.

Dat gaat zeker gebeuren in de situaties waarbij een opleiding het voordeel van de twijfel krijgt om anderstalig te zijn (of deels daarmee aan de slag te gaan). Misschien volgen er dan wel wat audits en wordt bezien hoe de gegevens uit de aangereikte bronnen voor de internationale doelmatigheid zich al gaandeweg vertalen naar concrete mogelijkheden voor afgestudeerden (want het doelmatig zijn wordt vaak pas zichtbaar na een flink aantal jaren).

Mocht op een gegeven moment blijken dat het anderstalig zijn niet meer gerechtvaardigd is in de ogen van de minister, na een zorgvuldige beoordeling van de opleiding of het traject, dan treedt een interessante procedure in werking. Maar daar gaat het ons in het kader van dit stukje als zodanig niet om, wel om een tussenfase die in werking treedt door het aantal in te schrijven studenten¹⁰ te gaan beperken. Daarbij lijkt naar onze mening toch iets opmerkelijks te zijn verwoord in het wetsvoorstel (en eigenlijk ook meer in het algemeen, als we kijken naar de WHW).

Dit staat er in het wetsvoorstel:

Artikel 6.5a Beperking aantal in te schrijven studenten en intrekking

1. Onze Minister kan besluiten om de op grond van artikelen 6.2, tweede lid, of 6.3, eerste lid, verleende instemming om een anderstalige opleiding of een anderstalig traject te mogen verzorgen in te trekken, indien niet langer wordt voldaan aan de in artikel 7.2, derde lid, onderdeel b, genoemde voorwaarde.
2. Alvorens Onze Minister een besluit neemt als bedoeld in het eerste lid, kan Onze Minister besluiten om het aantal in te schrijven studenten in de propedeutische fase of, indien die fase niet is ingesteld, de eerste periode met een studielast van 60 studiepunten van de anderstalige opleiding of het anderstalige traject, te beperken.

Op basis van lid 1 wordt de procedure in werking gezet om de toestemming voor de anderstaligheid in te trekken, zodanig dat de opleiding aan de slag kan gaan met het afbouwen ervan (of kiest voor

¹⁰ Het is meer een algemene opmerking, maar heel veel zaken worden opgehangen aan de persoon als student. Maar men kan zich ook als extraneus laten inschrijven voor een opleiding, en dan blijkt – naar onze mening – dat veelal de extraneus onterecht wordt vergeten om te vermelden en dus mee te nemen. Onze aanbeveling is om dit nog eens goed onder de loep te gaan nemen.

een omzetting in een 'Nederlandse' opleiding, met maximaal een derde in een andere taal). Maar om ruimte daarvoor te scheppen kan de minister besluiten eerst maar eens te bezien of het inperken van de instroom ook goed uitwerkt – en dus de anderstaligheid met een beperkt aantal instromers bij de opleiding dan wel het traject in stand kan blijven.

Nu is iedereen wel bekend met het fenomeen van de numerus fixus, dus het stellen van een maximum aan de instroom bij een opleiding – en in dit geval bij een duidelijk te identificeren traject, om te voorkomen dat er een 'sluipweg' gaat ontstaan. Maar kijkend naar de tekst van lid 2 willen we toch de volgende opmerkingen meegeven aan de minister:

- Er zijn opleidingen en dus ook trajecten bij de hbo-bachelor mogelijk zonder een propedeutisch examen waarmee het bestuur de propedeutische fase zou kunnen beperken tot het eerste semester. Dat betekent dat in die situatie de beperking niet geldt.
- Het is mogelijk studenten op basis van hun vooropleiding toe te laten tot de zgn. post-propedeutische fase (hoofdphase, zeg maar). Formeel is dan een verklaring voor het hebben behaald van de eerste 60 studiepunten nodig maar het staat het bestuur vrij om daarvan af te wijken.
- Er kunnen studenten instromen met een Ad-getuigschrift op zak, om een aanvullend bachelorprogramma van twee jaren (of wat langer) te gaan doen. Deze vallen dus ook niet onder dit tweede lid.

Het zou daarom ook anders kunnen worden geformuleerd. Een idee:

Alvorens Onze Minister een besluit neemt als bedoeld in het eerste lid, kan hij besluiten om het aantal in te schrijven studenten bij de anderstalige opleiding of het anderstalige traject te beperken. Daarbij stelt hij vast op welke wijze deze beperking uitwerkt.

7.4 Niet-anderstalig: registreren aantal studiepunten anderstalige eenheden en invulling...

In het voorstel wordt dus toestemming gegeven om elke opleiding dan wel trajecten daarbinnen zodanig in te richten dat er anderstalige onderwijseenheden in zijn opgenomen, onder de strenge voorwaarde dat geen enkele student daarmee meer dan een derde van de studiepunten in een andere taal verwerft. Maar het is aan de instelling helemaal zelf om die onderwijseenheden zodanig op te nemen in de onderwijs- en examenregeling dat wel in grote lijnen helder is in welke leerjaren ze worden gedaan of gekozen door de studenten, maar met de steeds voortschrijdende flexibilisering van leerwegen is dat toch niet altijd transparant neer te zetten.

Het is op zichzelf niet een probleem, maar er kunnen scenario's optreden waarbij in formele zin de wetgever vraagtekens zou kunnen gaan plaatsen – als heel, heel strikt de hand wordt gehouden aan de wet. Een voorbeeld is:

- Iemand begint met een opleiding of traject, met een OER waarmee maximaal een derde aan anderstalige eenheden kan worden gevolgd;
- Vervolgens loopt deze student vertraging op en wordt geconfronteerd met aanpassingen in de leerlijnen, en dan ook formeel vastgelegd in de jaarlijkse OER;
- Daarbij blijkt dat de veranderingen zodanig ingrijpend zijn dat de betrokken student toch meer dan een en derde anderstalig kan doen.

Zullen we maar misschien moeten gaan afspreken dat dit gewoon mag?

7.5 Overstappen naar andere inrichting (variant)

In het verlengde van het vorige punt zou er ook kunnen worden bezien wat de consequenties zijn van de keuze die een student maakt om gedurende de opleiding over te stappen naar een andere inrichting, dus van bijvoorbeeld voltijd naar deeltijd. Er kunnen zich situaties voordoen waarbij het geheel dat daarmee ontstaat boven een derde deel uitkomt.

Nu wordt in de wetgeving elke inrichting op zichzelf als een opleiding gezien en dan ook de daarbinnen herkenbare trajecten. Deze kunnen verschillende onderwijseenheden kennen, van verschillende omvang en ook mogelijk al dan niet anderstalig, gezien de doelgroepen. Dat betekent dat er dus met een dergelijke leerlijn iets afwijkends kan gebeuren.

Ook hierbij lijkt het ons voor de hand liggen om daarover niet moeilijk te gaan doen.

7.6 Knippen en plakken met anderstalige onderwijseenheden

Er is al door ons kort aangegeven dat er geen enkele voorwaarde in het wetsvoorstel opgenomen als het gaat om de positionering van onderwijseenheden binnen een opleiding die op een gegeven

moment meer dan een derde van het aantal nominale studiepunten omvatten. Ze mogen over het gehele programma zijn verspreid, maar het kan ook best alleen de laatste twee jaren betreffen. Uiteraard geldt dit gewoon voor opname in steeds andere jaren als het geheel als zodanig anders-talig mag worden ingericht.

Tevens kan elk jaar door het management worden gezien welke aanpassingen mogelijk en nodig zijn. Dat kan het aantal anderstalige eenheden betreffen maar ook de positionering binnen het programma en de spreiding over de leerjaren.

Maar vervolgens duiken toch een paar vragen op:

- Wat verwacht de overheid van opleidingen die substantieel meer van dergelijke eenheden opnemen, vergeleken met hetgeen tijdens de meest recente accreditatie is beoordeeld?
- Wat betekent het als er eerst sprake was van een percentage anderstalige eenheden tussen, zeg maar, 30 en 60, en vervolgens de opleiding in z'n geheel anderstalig wordt aangeboden?
- Hoe wordt tegen een aanpassing aangekeken waarbij allerlei Nederlandstalige eenheden worden vervangen door anderstalige eenheden, met een duidelijk andere inhoudelijke invulling wat betreft de leeruitkomsten?
- Wordt hierbij ook gekeken naar de inrichtingen (varianten) als het gaat om deze aanpak?

Het is eigenlijk te vergelijken met de 'eis' die nu wordt gesteld aan het aanpassen en vernieuwen van een opleiding in een dusdanige mate dat er eigenlijk sprake is van een 'nieuwe' opleiding, volgens de kaders van de NVAO. Uiteraard veranderen onder invloed van de dynamiek van de arbeidsmarkt de programma's en daar heeft niemand moeite mee. Maar hier is toch wel een stevige bandbreedte te zien van 0 tot 66,6% en daarbinnen kan behoorlijk worden geschoven.

In het wetsvoorstel wordt wel gesproken over het 'taalbeleid' van de betrokken instelling als er dus wordt gewerkt met anderstalige onderwijseenheden. Dat beleid vormt de basis voor de aanpak die ook bij allerlei oordelen, beschouwingen en doorlichtingen via en door de overheid kan worden meegenomen. Het zou daarom voorstelbaar kunnen zijn dat in dat beleid hierover het een en ander wordt gezegd.

Kortom, iets om nog eens met elkaar te bespreken.

7.7 Ad naar Bachelor – wat kan nog anderstalig... knippen en plakken...

Elders in dit document hebben we het ook een paar keer gehad over de leerlijn die naar de Bachelor is te trekken via de Ad-opleiding. Beide opleidingen en daarin te identificeren trajecten kunnen zodanig worden ingericht dat ze als 'anderstalig' zijn te betitelen. Maar de combinatie van de Ad en het aanvullend bachelorprogramma is dus formeel geen opleiding – of misschien toch wel een traject als - zoals is geopperd - de ontvangende instelling zegt dat 'wat niet hoeft te worden gedaan' samen met die aanvulling als een leerlijn binnen de bacheloropleiding kan worden gezien. Ziet de overheid dat ook zo?

Los daarvan: Hoe dan toch om te gaan als wetgever met bijvoorbeeld de volgende constructie?

- De Ad-opleiding is volledig in een andere taal. Is dan sowieso het gehele traject als anderstalig te beschouwen?
- De Ad kent als zodanig trajecten met maximaal 30 studiepunten anderstalig. Mag het aanvullend bachelorprogramma dan maximaal 50 studiepunten anderstalig zijn?
- Als de Ad'er een aanvullend programma krijgt, wordt dan het deel van de bacheloropleiding dat in het diplomasupplement wordt opgenomen als het 'basisdeel', beschouwd als al dan niet anderstalig op basis van hetgeen anderstalig is in het Ad-programma?

We gaan afwachten hoe dit in oenschouw wordt genomen.

Overigens mag een Ad-opleiding meer dan 120 studiepunten zijn. Hoe wordt dit meegenomen in het wetsvoorstel?

DEEL 4

9 Het wetsvoorstel nagelopen – alle nieuwe artikelen op een rijtje bekeken

Bij dit deel aangekomen, is het tijd geworden om het wetsvoorstel volledig door te nemen. We kijken naar bepaalde formuleringen, aannames en uiteraard ook naar teksten als het gaat om stijl en taal. De teksten uit het voorstel zelf staan hierbij in een kader vermeld. Als we vervolgens daarbij een alternatief of suggestie aanreiken (of een echte correctie), dan wordt op een gegeven moment ons voorstel ‘*cursief*’ vermeld. Tussen de stukken die worden behandeld uit het wetsvoorstel, zetten we ‘een horizontale dubbele streep’.

In de vorige delen van dit document is al op diverse aspecten van het wetsvoorstel ingegaan. Wat aldaar ter berde is gebracht, wordt als zodanig niet herhaald – los van een simpele verwijzing dienaangaande.

Behandeling artikelen in het wetsvoorstel

We behandelen de tekst zonder alhier verdere voorstellen te doen die te maken hebben met het gebruik van ‘anderstalige opleiding’ dan wel ‘anderstalig traject’. Het aanpassen daarvan binnen het wetsvoorstel zou in dit stadium teveel overhoop halen – en we hebben het idee dat de overheid toch graag zoveel mogelijk wil blijven vasthouden aan hetgeen nu wordt voorgesteld. Mocht men overstag gaan, dan denken we weer graag mee. Er wordt dus nu toch maar simpelweg ingegaan op de voorgestelde tekst als zodanig.

Tevens hebben we ook voor ons zelf wat inperkingen gemaakt wat ons werk betreft. Er is vooral gekeken naar de consequenties voor het hbo. Als iets heel specifiek geldt voor de universiteiten laten we dat nu even aan ons voorbijgaan. De UNL heeft in haar reactie namens het wo juist die zaken stevig geanalyseerd, maar dan vooral ook met een ‘kritisch jasje’ als het gaat om de belangen van de aangesloten universiteiten.

Kortom, we hebben niet de pretentie gehad om alles wat een aanpassing nodig heeft nu volledig en voor de volle honderd procent nauwkeurig afgedekt boven water te halen.

Toelichting en ‘omissies’

Wat we hier ook achterwege laten is de analyse van de toelichting. Daarmee voorkomen we allerlei extra overlappende kanttekeningen. In de reactie van de UNL wordt wel naar de toelichting gekeken. Men constateert dat daarin allerlei uitspraken voorkomen die niet in lijn zijn met wat in het wetsvoorstel staat. Dat is een situatie die wel vaker is aan te treffen. Het leidt niet alleen nu tot verwarring, maar ook later als een aanpassing van de wet concreet wordt doorgevoerd. Later grijpen sommige organisaties daarop terug, om bijvoorbeeld hun gelijk aan te tonen. Kortom, laat de overheid hierbij zorgvuldig te werk gaan.

Artikel I. Wijziging van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek

De Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek wordt als volgt gewijzigd:

A

In artikel 1.1 worden in de alfabetische rangschikking de volgende begripsbepalingen ingevoegd:
anderstalige opleiding: opleiding die voor meer dan een derde deel van het totale aantal studiepunten van die opleiding wordt verzorgd in een andere taal dan het Nederlands, waarbij bij ministeriële regeling wordt bepaald wanneer een onderwijseenheid als anderstalig wordt aangemerkt.

In de huidige, geldende WHW is nog geen sprake van een alfabetische rangschikking in artikel 1.1.
Die aanpassing moet formeel nog worden doorgevoerd.

In die rangschikking wordt elke begripsbepaling afgesloten met een ‘;’ - en de laatste ervan met een ‘.’.

Zoals blijkt uit de vorige delen van dit document is onze nadrukkelijke aanbeveling om dit begrip anders in de wet op te nemen om misverstanden te voorkomen. Tevens kunnen de hogescholen en universiteiten volstaan met het vermelden van de status van de trajecten die in formele zin worden aangeboden en waarover ook specifiek wordt gecommuniceerd.

In formele zin moet sowieso worden opgemerkt dat in de WHW bij de opleidingen wordt gesproken over ‘studielast’ van een opleiding en niet over ‘het (totale) aantal studiepunten’ van die opleiding.

Natuurlijk wordt de studielast uitgedrukt in een aantal studiepunten en daarmee 'klokuren', maar laat men zich zo goed mogelijk aan de originele teksten blijven houden. Dus dan moet het sowieso zijn: *'anderstalige opleiding: opleiding die voor meer dan een derde deel van de studielast van die opleiding'*.

Tevens dient te worden opgemerkt dat het laatste deel van de tekst op identieke wijze is te vinden bij het artikel over taalbeleid, dus dat betekent dat er nu sprake is van een dubbele vermelding. *Ons voorstel is om het hier gestelde in ieder geval in een aangepaste context en met een andere formulering te gebruiken, om verwarring te voorkomen.*

Mocht de overheid toch willen vasthouden aan het hanteren van de omschrijving van het voorgestelde begrip 'anderstalige opleiding', dan zou een mogelijk alternatief kunnen zijn:

'anderstalige opleiding: opleiding waarbij voor alle daarbinnen vastgelegde trajecten geldt dat het aantal studiepunten voor de anderstalige onderwijseenheden die binnen een traject zijn op te nemen, onder alle omstandigheden meer dan een derde deel van de formele studielast van die opleiding bedraagt en waarbij bij ministeriële regeling wordt bepaald wanneer een onderwijseenheid als anderstalig wordt aangemerkt.'

Als de hier bedoelde regeling is vastgesteld, is onze aanbeveling om in de wet een omschrijving van 'anderstalige onderwijseenheid' op te nemen.

We gaan verder met het wetsvoorstel:

anderstalig traject: traject dat voor meer dan een derde deel van het aantal studiepunten wordt verzorgd in een andere taal dan het Nederlands, waarbij bij ministeriële regeling wordt bepaald wanneer een onderwijseenheid als anderstalig wordt aangemerkt.
--

Het ligt voor de hand om eerst te kijken naar het begrip 'traject' alvast in te gaan op het begrip 'anderstalig traject'.

traject: programma binnen een opleiding waarvan de studielast en de kwaliteiten op het gebied van kennis, inzicht en vaardigheden die de student bij beëindiging van de opleiding moet hebben verworven, gelijk zijn aan die van de opleiding;
--

Hier moet toch wel iets aan worden gesleuteld. Het klinkt logisch dat een student een opleiding gaat beëindigen. Deze formulering lijkt echter volgens ons toch teveel overlap te hebben met het scenario waarbij sprake is van het zonder getuigschrift stoppen met een opleiding, door uit te vallen zonder alle studiepunten te hebben verworven. Natuurlijk is er een verschil tussen de begrippen 'opleiding' en 'studie' maar dat onderscheid is te subtiel. Iemand komt aan het eind van de studie terecht, heeft alle eenheden wel gevolgd maar ja, die persoon heeft ze mogelijk niet altijd behaald.

Daarnaast staat in de WHW dat de graad wordt verleend als het afsluitend examen met goed gevolg is afgerond. Laat men deze omschrijving dan ook maar gewoon gebruiken.

Mogen we in ieder geval het volgende voorstel doen:

traject: programma binnen een opleiding waarvan de studielast en de kwaliteiten op het gebied van kennis, inzicht en vaardigheden die de student heeft verworven na het met goed gevolg hebben afgelegd van het afsluitend examen gelijk zijn aan die van de opleiding;

Het is kennelijk nodig om naast alle andere begrippen nadrukkelijk te spreken van een traject (en gelukkig niet van een 'track' zoals al eerder een keer is gemeld). Het begrip 'programma' kan in principe ook een deel van een opleiding omvatten (zie de wet), dus gaat het hier nadrukkelijk om een leerlijn en daarmee een traject, dat evenveel studiepunten omvat als de opleiding op zich.

Een paar kanttekeningen:

- Het kan theoretisch gezien zo zijn dat een opleiding voor elke student identieke onderwijseenheden kent, dus dat het gehele programma en daarmee het traject voor iedereen gelijk is. In de praktijk kent elke opleiding keuzemogelijkheden uit een set onderwijseenheden waardoor er meerdere programma's mogelijk zijn. In principe kan het leiden tot 'tig' programma's, met een persoonlijke invulling.

- Als er kan worden gewerkt met eenheden van leeruitkomsten en het daarmee behorende concept (o.a. met het inzetten van een individueel studieplan), kan het aantal mogelijkheden nog vele malen groter worden.
- Tevens kan een opleiding worden aangeboden in voltijd, deeltijd en duaal. Deze drie inrichtingen (varianten) kennen hun eigen insteek, met verschillende programma's en dus ook trajecten.
- Een programma kent als traject een eigen set onderwijseenheden, samen met een omvang van het aantal studiepunten van de opleiding. Als er meerdere trajecten zijn, kunnen deze onderwijseenheden met elkaar gemeen hebben en die kunnen samen dan een soort 'kernprogramma of -deel' vormen.

Het betekent, om het even helder te krijgen dat in het geval er meerdere trajecten worden benoemd binnen een opleiding, dat het een kwestie van afpellen is.

Dan stappen we over naar de omschrijving van 'anderstalig traject'. Het voorstel van OCW is:

anderstalig traject: traject dat voor meer dan een derde deel van het aantal studiepunten wordt verzorgd in een andere taal dan het Nederlands, waarbij bij ministeriële regeling wordt bepaald wanneer een onderwijseenheid als anderstalig wordt aangemerkt.

En wij stellen dan voor omdat er meerdere andere talen kunnen worden gebruikt, om het alvast wat scherper neer te zetten:

anderstalig traject: traject dat voor meer dan een derde deel van de studielast niet wordt verzorgd in het Nederlands, waarbij bij ministeriële regeling wordt bepaald wanneer een onderwijseenheid als anderstalig wordt aangemerkt.

Maar nu is het zo dat het tweede deel van deze omschrijving, net als bij 'anderstalige opleiding' op deze plek een vreemde eend in de bijt is. Het slaat namelijk niet concreet en direct terug op het eerste deel waarbij in de OCW-tekst over 'studiepunten' en niet over 'onderwijseenheden' wordt gesproken. Natuurlijk is het zo dat de studiepunten worden verdeeld over het gehele programma en dus gekoppeld worden aan onderwijseenheden, maar ja, dan moet die relatie dan wel worden benoemd. Wat er nu staat is eigenlijk 'dubbelop' en ook 'vaag', zagezegd.

Tevens is het zo dat, zoals al eerder aangegeven, in het voorstel bij artikel 7.2 dezelfde tekst te vinden is, in lid 2 ervan. Daar past deze tekst zoals hier ook geformuleerd duidelijk op een prima wijze. Ons meest concrete voorstel is om het in deze omschrijving, net als hetgeen is aangegeven bij 'anderstalige opleiding', in de juiste context te plaatsen (als men dit begrip wil handhaven):

anderstalig traject: traject dat voor meer dan een derde deel van het aantal studiepunten niet wordt verzorgd in het Nederlands, vanwege het volgen van onderwijseenheden die op basis van deze wet als anderstalig dienen te worden aangemerkt.

We gaan verder met het volgende deel van het wetsvoorstel.

B

Artikel 1.3 wordt als volgt gewijzigd:

1. De laatste volzin van het vijfde lid vervalt.
2. Aan het slot wordt een lid toegevoegd, luidende:
 6. De bekostigde instellingen richten zich in het kader van hun werkzaamheden op het gebied van het onderwijs mede op de bevordering van de taalvaardigheid in het Nederlands van studenten. Het instellingsbestuur draagt in elk geval zorg voor het bieden van ondersteuning aan de student in de vorm van het organiseren van specifieke begeleiding waarmee de student in staat wordt gesteld om te voldoen aan de verplichtingen bedoeld in artikel 7.11, tweede lid, eerste volzin, onderdeel b.

Er wordt gesproken over 'studenten', maar zoals al eerder bij een ander wetsvoorstel van onze kant aangegeven (en overgenomen door OCW), zijn er ook mensen die studeren als 'extraneus'. Die volgen geen onderwijs en doen alleen maar mee aan tentamens en examens. Deze personen moeten echter wel aan dezelfde exameneisen voldoen als studenten en dienen derhalve ook te worden begeleid op een nader vast te stellen wijze.

Mogelijkerwijs kan in de WHW iets worden gezegd over het toepassen van dit alles, dus dat 'waar student staat wordt ook extraneus bedoeld'. Maar dat lukt niet (altijd) omdat de extraneus maar zeer beperkte rechten heeft en dat leidt tot veel uitzonderingen. Wel zou kunnen om in de gehele WHW overal waar iets geldt voor beide type studerenden, dit ook te benoemen. Dat gebeurt op allerlei plekken wel maar niet echt consequent. De vraag is of dit erg is, praktisch gezien of dat alles voor de volle honderd procent juridisch dient te kloppen.

De vraag is tevens of bij lid 6 moet staan '... in het Nederlands van studenten en extranei'. Er wordt iets geregeld 'op het gebied van het onderwijs', en een extraneus volgt dus geen onderwijs, in formele zin. Maar we hebben het vermoeden dat er onderwijseenheden zijn die onder het regime van de nieuwe wetsartikelen vallen onder het al dan niet 'anderstalig' zijn en dat daarmee ook wordt geraakt aan de wijze waarop een extraneus een tentamen dient af te leggen. Dat kan mondeling of schriftelijk gebeuren, of op een andere wijze, en dan is het hebben van een bepaald niveau voor de taalvaardigheid zeker vereist. In dat geval is ook ondersteuning vereist.

Het zou dan kunnen worden:

6. De bekostigde instellingen richten zich in het kader van hun werkzaamheden op het gebied van het onderwijs mede op de bevordering van de taalvaardigheid in het Nederlands van studenten en extranei ¹¹. Het instellingsbestuur draagt in elk geval zorg voor het bieden van ondersteuning aan de student of extraneus in de vorm van het organiseren van specifieke begeleiding waarmee de student of extraneus in staat wordt gesteld om te voldoen aan de verplichtingen bedoeld in artikel 7.11, tweede lid, eerste volzin, onderdeel b.

Het volgende deel van het wetsvoorstel.

C

In artikel 2.3, derde lid, onderdeel b, wordt 'beleidregels' vervangen door 'beleidsregels' en wordt 'artikel 6.2, vierde lid' vervangen door 'artikel 6.2, dertiende lid'.

D

Artikel 5.6, vierde lid, wordt als volgt gewijzigd:

1. In onderdeel a en onderdeel c wordt 'artikel 6.2, tweede lid' vervangen door 'artikel 6.2, vierde lid'.
2. In onderdeel b wordt 'artikel 6.2, vijfde lid' vervangen door 'artikel 6.2, achtste lid'.
3. In onderdeel c wordt 'artikel 6.2, eerste lid, onderdeel e' vervangen door 'artikel 6.2, eerste lid, onderdeel c'.

E

In artikel 5.8, eerste lid, onderdeel a, wordt 'artikel 6.2, zevende lid' vervangen door 'artikel 6.2, twaalfde lid'.

Het gaat hier om 'administratieve aanpassingen'.

We gaan er vanuit dat dit op de juiste wijze gebeurt (al weten we ook niet precies wat de versie is waarin deze aanpassingen worden opgenomen aangezien er voortdurend zaken worden veranderd...).

F

Artikel 6.2 wordt als volgt gewijzigd:

1. Het tweede en derde lid worden vernummerd tot het vierde en vijfde lid en het vierde tot en met tiende lid (oud) worden vernummerd tot het zevende tot en met dertiende lid.
2. Na het eerste lid worden twee leden ingevoegd, luidende:
 2. Onverminderd het eerste lid, legt het instellingsbestuur het voornemen tot:
 - a. het verzorgen van een anderstalige associate degree-opleiding of bacheloropleiding, of
 - b. het verzorgen van een anderstalig traject binnen een associate degree-opleiding of bacheloropleiding,

¹¹ In de WHW staat, met uitzondering van artikel 7.25, steeds extranei'. Het is echter 'extranei'. Dit kan in een volgende Reparatiewet worden meegenomen. Maar ook bijv. het CBS gebruikt de verkeerde meervoudsvorm.

ter instemming aan Onze Minister voor met het oog op de beoordeling of wordt voldaan aan de in artikel 7.2, derde lid, genoemde voorwaarden. Artikel 7.17, derde lid, is van overeenkomstige toepassing.

3. Het tweede lid is niet van toepassing op een opleiding die is aangewezen op grond van artikel 7.2, vierde lid.

De eerste volzin van het vierde lid (nieuw), komt te luiden:

‘Onze Minister laat zich bij de beoordeling van het voornemen, bedoeld in het eerste of tweede lid, bijstaan door een adviescommissie.’

4. Na het vijfde lid (nieuw), wordt een lid ingevoegd, luidende

6. Onze Minister kan zijn instemming met het verzorgen van een anderstalige opleiding of een anderstalig traject:

- a. tijdelijk verlenen;
- b. beperken tot het verzorgen van een voltijdse, deeltijdse of duale variant; of
- c. beperken tot een maximum aantal in te schrijven studenten in de propedeutische fase of, indien die fase niet is ingesteld, de eerste periode in een opleiding of traject met een studielast van 60 studiepunten.

5. In het twaalfde lid (nieuw) wordt na ‘de opleiding’ ingevoegd ‘of het anderstalige traject’.

We hebben reeds geopperd om het begrip ‘anderstalige opleiding’ anders te gaan verwoorden. De omschrijving levert praktisch gezien te veel verwarring op – zoals die nu wordt voorgesteld. Maar zoals al gesteld, we leveren hier ons commentaar toch maar op basis van het wetsvoorstel.

Vervolgens een paar taalkundige kanttekeningen bij de tekst van het wetsvoorstel:

- Bij “Onverminderd het eerste lid, legt het instellingsbestuur het voornemen tot...” *kan de ‘,’ na het woord ‘lid’ worden weggelaten;*
- Bij “het verzorgen van een anderstalig traject binnen een associate degree-opleiding of bacheloropleiding, ter instemming...” *kan de ‘,’ na ‘bacheloropleiding’ worden weggelaten;*

Een interessantere omissie is:

- Er staat bij 6b: “...beperken tot het verzorgen van een voltijdse, deeltijdse of duale variant”, maar het begrip ‘variant’ kent de WHW niet. Men spreekt over ‘inrichting’, maar het gaat dus gewoon over ‘opleiding’.

Men heeft het ook wel over ‘karakter’, maar hier dient toch echt op basis van de WHW te staan: “...beperken tot het verzorgen van een voltijdse, deeltijdse of duale opleiding”;

Voor 6.c. wordt door de overheid voorgesteld:

‘beperken tot een maximum aantal in te schrijven studenten in de propedeutische fase of, indien die fase niet is ingesteld, de eerste periode in een opleiding of traject met een studielast van 60 studiepunten’.

Zoals al eerder is gemeld is het zo dat een hogeschool binnen een bacheloropleiding zonder een propedeutisch examen de propedeutische fase minder dan 60 studiepunten kan en ook mag laten omvatten (meer dan 60 studiepunten zou theoretisch kunnen maar daarvan gaan we maar niet uit).

De vraag is of de overheid in het kader van dit wetsvoorstel wil dat het in alle omstandigheden gaat om de eerste periode met een omvang van 60 studiepunten. Daarmee kunnen warrige constructies worden voorkomen zoals het hebben van een post-propedeutische fase die al na de eerste 30 studiepunten de kans biedt voor een andersoortige inschrijving in het hier bedoelde geval.

Taalkundig willen we ook wat aanpassen, gelet op de woordvolgorde, en het consequent gebruiken van de toevoeging ‘anderstalig’.

Ons voorstel is om de tekst van 6.c. aan te passen:

‘beperken tot een maximum aantal in te schrijven studenten in de eerste periode met een studielast van 60 studiepunten in deze anderstalige opleiding of dit anderstalig traject.’

Een aanvullende kanttekening hierbij moet worden gemaakt voor de versnelde route bij een hbo-bacheloropleiding. Het kan zijn dat de reguliere vierjarige route een P-examen heeft en de P-fase dus 60 punten omvat, maar dat men als hogeschool besluit voor die versnelde route gelet op de

constructie geen P-examen in te stellen en de P-fase de omvang van 40 punten te geven. Hierbij de 'opdracht' aan de overheid hier onderzoek naar te doen en of dit mogelijk is¹².

Onderdeel 5 van deze tekst van het wetsvoorstel betreft: In het twaalfde lid (nieuw) wordt na 'de opleiding' ingevoegd 'of het anderstalige traject'. Het gaat om het oude negende lid, dat als nieuw twaalfde lid wordt: 'De instemming van Onze Minister vervalt, indien de opleiding of het anderstalige traject niet binnen tien maanden nadat de instemming is verleend, is geregistreerd in de Registratie instellingen en opleidingen, bedoeld in artikel 6.13'.

Deze tekst rammelt zonder meer. Laat de zin tussen de twee komma's maar eens weg en dan klopt de zin niet: 'De instemming van Onze Minister vervalt is geregistreerd in de Registratie instellingen en opleidingen, bedoeld in artikel 6.13'.

Laat eerst dus maar de eerste komma weg en dan staat er: 'De instemming van Onze Minister vervalt indien de opleiding of het anderstalige traject niet binnen tien maanden nadat de instemming is verleend, is geregistreerd in de Registratie instellingen en opleidingen, bedoeld in artikel 6.13'.

Maar dan nog is die tweede komma een soort sta in de weg. Deze is wel logisch in tekstuele zin, maar het kan beter. Dit is ons voorstel: De instemming van Onze Minister vervalt indien de opleiding of het anderstalige traject niet binnen tien maanden na de verlening van de instemming is geregistreerd in de Registratie instellingen en opleidingen, bedoeld in artikel 6.13.

Echter, het gaat naar onze mening over alle soorten opleidingen, dus ook anderstalig – en overigens ook de 'samengevoegde opleiding' die in dit artikel aan de orde komt. Dat zou kunnen betekenen dat de nieuwe volledige tekst wordt:

'De instemming van Onze Minister vervalt indien de opleiding, de anderstalige opleiding, het anderstalige traject of de samengevoegde opleiding niet binnen tien maanden na de verlening van de instemming is geregistreerd in de Registratie instellingen en opleidingen, bedoeld in artikel 6.13'.

Het volgende deel van het wetsvoorstel.

G

Na artikel 6.2 wordt een artikel ingevoegd, luidende:

Artikel 6.3. Toets bestaand anderstalig onderwijsaanbod

1. Het instellingsbestuur dat op het tijdstip van inwerkingtreding van artikel I, onderdeel O, van de Wet internationalisering in balans een anderstalige associate degree-opleiding, een anderstalige bacheloropleiding of een anderstalig traject binnen een associate degree-opleiding of bacheloropleiding verzorgt op grond van artikel 7.2 aanhef en onderdeel c, zoals dat luidde onmiddellijk voorafgaand aan dat tijdstip, legt uiterlijk zes maanden na dat tijdstip het voornemen tot voortzetting van deze opleiding of dit traject ter instemming voor aan Onze Minister.
2. Het eerste lid is niet van toepassing op een opleiding die is aangewezen op grond van artikel 7.2, vierde lid.
3. Onze Minister toetst of voldaan is aan artikel 7.2, derde lid. Daarbij laat Onze Minister zich bijstaan door een adviescommissie.
4. Onze Minister neemt uiterlijk negen maanden na het verstrijken van de in het eerste lid genoemde termijn een besluit over de instemming, waarbij hij de ingediende aanvragen in onderlinge samenhang beoordeelt.
5. Indien de instemming, bedoeld in het eerste lid, wordt geweigerd, wordt bij besluit bepaald met ingang van welke datum, met inachtneming van een redelijke termijn, de anderstalige opleiding of het anderstalige traject niet meer mag worden verzorgd.
6. Indien niet uiterlijk zes maanden na inwerkingtreding van artikel I, onderdeel O, van de Wet internationalisering in balans een voornemen tot voortzetting van een anderstalige opleiding of

¹² In de kantlijn van dit wetsvoorstel kan de overheid worden gevraagd om de uitermate vreemde en warrige constructie rond het versnelde traject. Er wordt gesteld dat de studielast ervan 180 studiepunten is (dus het programma te verdelen over drie jaren), maar dat vervolgens elders in de wet staat dat het bestuur kan besluiten dat het gaat om een opleiding 'ter waarde' van 240 studiepunten. Dat klinkt logisch omdat in formele zin de studielast 240 studiepunten moet zijn als het gaat om de internationale afspraken. Maar nogmaals, deze situatie vraagt om een andere formulering.

een anderstalig traject ter instemming aan Onze Minister is voorgelegd, mag met ingang van de daaropvolgende dag de anderstalige opleiding of het anderstalige traject niet meer worden verzorgd.

7. Artikel 5.21, eerste, tweede en derde lid, is van overeenkomstige toepassing op de gevallen bedoeld in het vijfde en zesde lid.
8. Artikel 6.2, zesde, zevende en dertiende lid zijn van overeenkomstige toepassing.
9. Dit artikel vervalt op een bij koninklijk besluit te bepalen tijdstip.

Het is een bijzonder nieuw artikel. Het is, zoals aan het eind staat, de bedoeling dat het weer uit de wet wordt gehaald als alles zoals het in het artikel wordt verwoord, is 'uitgewerkt'. Dat betekent dat iets is gerealiseerd of dat men tot de conclusie komt dat het gaan gebruiken en toepassen niet (meer) noodzakelijk is dan wel effectief is.

Hetgeen hier wordt geregeld, met een aantal stappen en mogelijkheden, is een harde eis die aan de instellingen wordt gesteld. Er wordt druk gezet op de hogescholen en universiteiten. We hebben elders in dit document hierover het een en ander gezegd. In samenhang daarmee zal scherp dienen te worden toegezien op de wijze waarop men bijvoorbeeld teruggaat van een anderstalige naar een reguliere opleiding, Het gedrag van instellingen is daarbij ook sterk afhankelijk van de regelingen die in samenhang met dit wetsvoorstel worden ontwikkeld.

Vervolgens nog wat kanttekeningen, de nummers van het artikel volgend:

1. Hierbij kan alleen maar worden aangegeven dat als er dient te worden gesleuteld aan de begrippen met gebruik van 'anderstalig', dit ook consequenties heeft voor dit lid. De bedoeling is echter helder. Het hanteren van de termijn van zes maanden lijkt ons redelijk, mede omdat de instellingen hierop kunnen anticiperen in de komende tijd en vooral vanwege de veronderstelling dat het hebben van anderstalige programma's ook dient te worden onderbouwd bij de accreditatie. Die ervaringen kunnen worden gebruikt bij het onderbouwen van de aanvraag zoals deze hier is bedoeld.
2. Geen opmerking.
3. Geen opmerking op zich over de formulering. Maar we gaan er vanuit dat OCW deze adviescommissie op tijd instelt en zich realiseert dat de leden ervan van goeden huize moeten komen om te voorkomen dat er een reeks aan rechtszaken o.i.d. in gang wordt gezet.
4. Het is absoluut noodzakelijk om duidelijkheid te scheppen over wat exact onder 'in onderlinge samenhang' wordt verstaan.

Er moet duidelijk zijn of die samenhang betrekking heeft op de aanvragen van eenzelfde instelling of dat er gekeken wordt naar aanvragen voor opleidingen met eenzelfde naam en aangeboden door verschillende instellingen - en dan mogelijk ook voor hogescholen en universiteiten. Mogelijk kan daarbij ook een rol spelen in welk sector of domein de opleidingen zijn terug te vinden.

Wat zeker interessant in dit kader kan zijn, is dat in het hbo en wo de instellingen met elkaar in conclaaf gaan en dus ook bij de aanvragen die ze doen, laten merken dat er al veel voorwerk is gedaan.

Wellicht kan in plaats van '..., waarbij hij de ingediende aanvragen in onderlinge samenhang beoordeelt.' beter worden gesteld: '..., waarbij de... worden beoordeeld'.

5. *Er staat '... wordt bij besluit bepaald met...'. Dat klinkt alsof er wat woorden zijn weggefallen. Beter is volgens ons: '... wordt bij het desbetreffende besluit bepaald met...'.*
6. Hetgeen hier staat volgt als het ware uit de eerdere leden van dit artikel.
7. Geen opmerkingen.
8. Geen opmerkingen.
9. Logisch omdat dit artikel gedurende een beperkte tijd nodig is...

We gaan weer verder met het wetsvoorstel.

H

Na artikel 6.5 wordt een artikel ingevoegd, luidende:

Artikel 6.5a Beperking aantal in te schrijven studenten en intrekking

1. Onze Minister kan besluiten om de op grond van artikelen 6.2, tweede lid, of 6.3, eerste lid, verleende instemming om een anderstalige opleiding of een anderstalig traject te mogen ver-

zorgen in te trekken, indien niet langer wordt voldaan aan de in artikel 7.2, derde lid, onderdeel b, genoemde voorwaarde.

2. Alvorens Onze Minister een besluit neemt als bedoeld in het eerste lid, kan Onze Minister besluiten om het aantal in te schrijven studenten in de propedeutische fase of, indien die fase niet is ingesteld, de eerste periode met een studielast van 60 studiepunten van de anderstalige opleiding of het anderstalige traject, te beperken.
3. Onze Minister laat zich bijstaan door een adviescommissie indien hij voornemens een besluit te nemen als bedoeld in het eerste of het tweede lid.
4. Onze Minister vermeldt in het eerste en tweede lid bedoelde besluit, met inachtneming van een redelijke termijn voor het instellingsbestuur, met ingang van welke datum de anderstalige opleiding of het anderstalig traject niet meer mag worden verzorgd.
5. Artikel 5.21, eerste, tweede en derde lid, is van overeenkomstige toepassing op het besluit bedoeld in het eerste lid.

Uiteraard zijn ook hier weer de mogelijke aanpassingen nodig als er alleen maar wordt gesproken van 'opleidingen' en als laag daaronder van 'anderstalige trajecten'. Dat is dus voor later zorg.

Zoals we dit lezen is hier sprake van een volgtijdelijkheid als het gaat om de te nemen maatregelen. De minister kan de instemming intrekken, en daarvoor een termijn aangeven. Maar er kan om bepaalde redenen een tussenstap zijn waarbij de minister stelt dat de anderstaligheid in stand mag blijven voor een traject of opleiding maar dan voor een beperkt aantal studenten. Mocht dit in de praktijk blijken te werken, kan de termijn voor de volledige intrekking komen te vervallen. Er is dus sprake van een 'vangnet'.

Dan onze verdere kanttekeningen.

- *Als artikel 6.3 op een gegeven moment komt te vervallen, dan moet duidelijk zijn hoe dit artikel 6.5a wordt aangepast, gelet op de verwijzing in het eerste lid van dit artikel. Die verwijzing zal dan niet meer van toepassing zijn.*
- *In lid 2 kan de ',' na 'het eerste lid' worden weggelaten.*
- We nemen aan dat de in lid 3 bedoelde adviescommissie dezelfde is als de commissie die elders in het wetsvoorstel wordt genoemd.
- In lid 2 wordt gesproken over de propedeutische fase dan wel de eerste 60 studiepunten. Zoals eerder gemeld kan een hogeschool besluiten voor een opleiding geen propedeutisch examen in te stellen, zodat formeel de propedeutische fase minder dan 60 studiepunten kan omvatten. Tevens is er de mogelijkheid voor de versnelde hbo-bachelorroute van drie jaren waarbij logischerwijs gezien in voorkomend geval de propedeutische fase 40 studiepunten kent. Derhalve is ons voorstel om ook hier een aangepaste tekst te gaan gebruiken bij lid 2:
Alvorens Onze Minister een besluit neemt als bedoeld in het eerste lid kan Onze Minister besluiten om het aantal in te schrijven studenten te beperken voor de eerste periode met een studielast van 60 studiepunten in deze anderstalige opleiding of dit anderstalig traject.'
- *Er staat in lid 1 'artikelen 6.2', maar dat moet 'artikel 6.2' zijn, om vervolgens 'of 6.3,' aan te vullen tot 'of artikel 6.3.'. Het besluit is namelijk niet op grond van de artikelen als geheel maar op een lid bij elk artikel. Taalkundig moet er een aanpassing plaatsvinden, ook omdat je dan geen 'of' bij die artikelen (meervoud) kunt gebruiken.*
- Er staat in lid 2: 'Alvorens Onze Minister een besluit neemt als bedoeld in het eerste lid, kan Onze Minister besluiten...'. Kennelijk meent men hier geen gebruik te willen maken van de mogelijkheid om in plaats van die tweede 'Onze minister' te zeggen: 'hij'. Dat is namelijk wel gebruikelijk als het gaat om een samengestelde zin zoals hier. Kijk ook maar bij lid 3.
Kortom, er dient te staan:
'Alvorens Onze Minister een besluit neemt als bedoeld in het eerste lid, kan hij besluiten om het aantal in te schrijven studenten in de propedeutische fase of...'
- In lid 3 wordt gesproken over het 'voornemens een besluit te nemen'. Na 'voornemens' ontbreekt in ieder geval 'is'.
Het gaat om een duidelijke verwijzing naar dat besluit, vallend onder lid 1 dan wel lid 2. Het ligt dan taalkundig voor de hand om 'een' te vervangen door 'het'.
Het wordt dan 'voornemens is het besluit te nemen'.
- Het is altijd lastig om in een wet te spreken over 'een redelijke termijn', zonder dat daarvoor een criterium bestaat. Het lijkt voor de hand te liggen dat een opleiding of traject niet meer kan

worden aangeboden per 1 september van een bepaald kalenderjaar. De redelijk termijn kan derhalve worden gesteld op de tweede keer dat het 1 september is nadat het besluit formeel bekend is gemaakt. Het hanteren van meteen de eerste volgende 1 september is namelijk in alle gevallen te kort.

Wel kan wellicht apart worden gekeken – gelet op de tijdlijn – naar de situatie dat eerst wordt gemeld dat de instelling het aantal inschrijvingen dient te beperken en dat vervolgens de opleiding of het traject in de anderstalige vormgeving moet gaan stoppen. De eerste actie, dus minder inschrijvingen kan gelden voor de tweede keer 1 september na het bekendmaken van het besluit en het dan afbouwen (dus het stoppen) een jaar later per 1 september dient te gaan plaatsvinden.

We gaan naar het volgende deel van het wetsvoorstel.

I In artikel 6.7, tweede lid, wordt ‘bepaald programma binnen een opleiding waarvan de studielast en eindtermen gelijk zijn aan die van de opleiding’ vervangen door ‘traject’.
--

Er staat nu in artikel 6.7, tweede lid:

‘De toestemming van Onze Minister heeft betrekking op een bepaalde opleiding of op een bepaald programma binnen een opleiding waarvan de studielast en eindtermen gelijk zijn aan die van de opleiding.’

En de tekst wordt vervolgens veel korter:

‘De toestemming van Onze Minister heeft betrekking op een bepaalde opleiding of op een traject.’

De vraag is echter of er in deze tekst ook moet staan: ‘bepaald traject’. Dat lijkt ons wel zo te moeten zijn. Maar een andere optie is dat het begrip ‘bepaald’ wordt weggelaten bij ‘opleiding’. Als er over het geven van toestemming wordt gesproken, wordt daarbij altijd in formele zin bedoeld op een specifieke opleiding. Het betreft dus als zodanig een afbakening.

Het kan dus in ieder geval worden:

‘De toestemming van Onze Minister heeft betrekking op een opleiding of een traject.’

Misschien kan het ook helemaal anders, want als we kijken naar lid 1 van dit artikel 6.7 kan aldaar een toevoeging plaatsvinden, met ‘of een traject’. Het lid 1 wordt dan:

1. *Onze Minister kan op aanvraag van het instellingsbestuur toestemming verlenen aspirant-studenten bij de inschrijving voor een opleiding of een traject te selecteren volgens door het instellingsbestuur vast te stellen criteria en in samenhang daarmee voor de geselecteerde studenten een collegegeld vast te stellen dat hoger is dan het wettelijk collegegeld, bedoeld in artikel 7.45, eerste of vijfde lid..*

Vervolgens kan lid 2 worden weggelaten, als zijnde overbodig vanwege de vermelding van die opleiding of dat traject in lid 1. Het is namelijk zo dat een traject ook de formele kenmerken van de opleiding heeft. Studenten schrijven zich in vanaf de start voor de opleiding dan wel voor een traject¹³, als het wetsvoorstel op dit punt groen licht krijgt.

Artikel 6.7 wordt daarmee:

Onze Minister kan op aanvraag van het instellingsbestuur toestemming verlenen aspirant-studenten bij de inschrijving voor een opleiding of een traject te selecteren volgens door het instellingsbestuur vast te stellen criteria en in samenhang daarmee voor de geselecteerde studenten een collegegeld vast te stellen dat hoger is dan het wettelijk collegegeld, bedoeld in artikel 7.45, eerste of vijfde lid..

¹³ Zoals in het begin al gemeld, maakt de overheid het zich best lastig met de nieuwe definities. Een traject kent evenveel studiepunten (en dus nominale leerjaren) als de opleiding waarvan het deel uitmaakt. Een a.s. student schrijft zich in voor de opleiding in het algemeen en kan vervolgens aan de studie gaan, zoals nu het geval is, of heel specifiek voor een traject daarbinnen. In dat laatste geval zit de student vast aan de kaders, vormgeving en mogelijkheden binnen dat traject op zich. Overstappen kan altijd, van de opleiding naar dat traject of omgekeerd, op basis van een beoordeling door de examencommissie van wat dit voor de tentamens en het examen betekent.

Het volgende deel van het voorstel.

J

In de artikelen 6.7b, tweede lid, onderdeel b, 6.7c, eerste lid, en 6.7d, onderdelen a en b, wordt 'programma binnen een opleiding als bedoeld in artikel 6.7, tweede lid' vervangen door 'traject'.

6.7b, tweede lid, onderdeel b is nu:

'de vraag, of de desbetreffende opleiding of het desbetreffende programma binnen een opleiding als bedoeld in artikel 6.7, tweede lid, ondanks de kwalificatie door het instellingsbestuur, moet worden beschouwd als een nieuwe opleiding'

En de tekst is dan: 'de vraag, of de desbetreffende opleiding of het desbetreffende traject, ondanks de kwalificatie door het instellingsbestuur, moet worden beschouwd als een nieuwe opleiding'

Het lijkt ons dat aan het eind ook iets moet staan over het vernieuwde traject:

'de vraag, of de desbetreffende opleiding of het desbetreffende traject, ondanks de kwalificatie door het instellingsbestuur, moet worden beschouwd als een nieuwe opleiding respectievelijk traject.'

Aan het eind hiervan ontbreekt nu overigens ook al die 'punt'. Die moet worden toegevoegd.

De komma achter 'vraag' is daar onterecht gebruikt, taalkundig. Daarom stellen we voor:

Artikel 6.7b, tweede lid, onderdeel b

de vraag of de desbetreffende opleiding of het desbetreffende traject, ondanks de kwalificatie door het instellingsbestuur, moet worden beschouwd als een nieuwe opleiding respectievelijk traject.

6.7c, eerste lid is nu:

Indien Onze Minister aan het instellingsbestuur toestemming als bedoeld in artikel 6.7, eerste lid, heeft verleend, laat het instellingsbestuur het aspect, bedoeld in artikel 6.7, derde lid, onder a, van de desbetreffende opleiding of het programma binnen de opleiding, bedoeld in artikel 6.7, tweede lid, door het accreditatieorgaan zes jaar na de verlening éénmalig toetsen aan de praktijk.

En het wordt dan – met een tekstuele aanpassing:

Indien Onze Minister aan het instellingsbestuur toestemming als bedoeld in artikel 6.7, eerste lid, heeft verleend, laat het instellingsbestuur het aspect, bedoeld in artikel 6.7, derde lid, onder a, van de desbetreffende opleiding of het desbetreffende traject, door het accreditatieorgaan zes jaar na de verlening éénmalig toetsen aan de praktijk.

6.7d, leden a en b, zijn nu:

- a. *de opleiding dan wel het programma binnen een opleiding, bedoeld in artikel 6.7, tweede lid, niet langer voldoet aan het aspect, bedoeld in artikel 6.7, derde lid, onder a;*
- b. *de opleiding of het programma binnen een opleiding, bedoeld in artikel 6.7, tweede lid, moet worden beschouwd als een nieuwe opleiding;*

En die worden:

- a. *de opleiding dan wel het traject, niet langer voldoet aan het aspect, bedoeld in artikel 6.7, derde lid, onder a;*
- b. *de opleiding of het traject, moet worden beschouwd als een nieuwe opleiding;*

Ook hier lijkt ons dat bij b. aan het eind iets dient te worden gezegd over het nieuwe traject¹⁴:

1. *de opleiding dan wel het traject, niet langer voldoet aan het aspect, bedoeld in artikel 6.7, derde lid, onder a;*
2. *de opleiding of het traject, moet worden beschouwd als een nieuwe opleiding respectievelijk een nieuw traject;*

Door deze aanpassing moet in beide leden de 'komma' na 'traject' worden weggehaald. Dan hebben we:

- a. *de opleiding dan wel het traject niet langer voldoet aan het aspect, bedoeld in artikel 6.7, derde lid, onder a;*

¹⁴ Er is elders ook al het een en ander over gezegd. Maar als je als een 'anderstalige opleiding' ziet het geheel van (alleen maar) anderstalige trajecten, kan het veranderen van een of meerdere anderstalige trajecten in een regulier traject, gevolgen hebben voor de status van de gehele opleiding.

- b. de opleiding of het traject moet worden beschouwd als een nieuwe opleiding respectievelijk een nieuw traject;

Aan de slag met het volgende onderdeel van het wetsvoorstel.

K

Artikel 6.13 wordt als volgt gewijzigd:

1. Aan het vierde lid worden onder vervanging van de punt aan het slot van onderdeel w door een komma, twee onderdeel toegevoegd, luidende:
 - x. of Onze Minister instemming heeft verleend om een anderstalige opleiding of een anderstalig traject te verzorgen, bedoeld in de artikelen 6.2, tweede lid en 6.3, eerste lid, en voor welke taal instemming is verleend,
 - y. of toepassing is gegeven aan artikel 7.53, eerste lid en of daarbinnen toepassing is gegeven aan artikel 7.54b, eerste lid.
2. In het vijfde lid, onderdeel b, wordt 'en w' vervangen door ', w, x en y'.

Een aantal tekstuele zaken:

- *Er staat 'twee onderdeel', maar dat moet uiteraard zijn: 'twee onderdelen';*
- *Achter alle onderdelen moet in plaats van een ',' een ';' te staan, op basis van het eigen OCW-stijlboek voor opsommingen;*
- *Dat betekent dat in het wetsvoorstel aan het eind van onderdeel x een ';' moet komen te staan;*
- *Tevens dient er achteraan bij x te komen staan 'en', volgens hetzelfde stijlboek. Dat wordt dan: '... instemming is verleend; en'*
- *Er moet niet staan 'voor welke taal' maar 'voor welke taal' of in voorkomend geval 'voor welke talen'.*

Maar het vreemde hieraan is toch wel de formulering van het nieuwe onderdeel x. Het artikel betreft namelijk lid 4 dat begint met:

'De Registratie instellingen en opleidingen bevat van elke opleiding als bedoeld in artikel 7.3a de volgende gegevens:'

Het gaat dus om een lijst met gegevens per opleiding in het Rio (tot voor kort het Croho), en niet voor een groep opleidingen. Dat wil zeggen dat onderdeel x zodanig dient te worden geformuleerd dat het betrekking heeft op die specifieke opleiding die in het Rio wordt beschreven, dus bijvoorbeeld als volgt voor deze aanvulling (met een tekstuele aanpassing):

x. of het al dan niet een anderstalige opleiding betreft dan wel dat de opleiding een of meer anderstalige trajecten bevat, bedoeld in de artikelen 6.2, tweede lid en 6.3, eerste lid, en voor welke taal of talen voor de anderstalige opleiding respectievelijk een anderstalig traject instemming is verleend;

Er is overigens wat vergeten nl. het aanpassen bij dit artikel bij onderdeel t. Daarin wordt gesproken over 'programma' zoals bedoeld in artikel 6.7:

t of binnen de opleiding een programma wordt aangeboden ten aanzien waarvan Onze Minister toestemming heeft verleend voor het hanteren van specifieke selectiecriteria, bedoeld in artikel 6.7, en in samenhang daarmee voor het vaststellen van een hoger collegegeld als bedoeld in dat artikel,

Maar in artikel 6.7 is 'programma' als begrip verdwenen en vervangen door 'traject'. Dus onderdeel t moet daarmee worden:

t 'of binnen de opleiding een traject wordt aangeboden ten aanzien waarvan Onze Minister toestemming heeft verleend voor het hanteren van specifieke selectiecriteria, bedoeld in artikel 6.7, en in samenhang daarmee voor het vaststellen van een hoger collegegeld als bedoeld in dat artikel,

Ook kan de gelegenheid worden aangegrepen om onderdeel f aan te passen. Er staat nu:

f het voltijdse, deeltijdse of duale karakter,

De wet kent niet het begrip 'karakter' in deze context. Het gaat hierbij om het zijn van een bepaalde 'inrichting' van de opleiding¹⁵. Dat betekent dat f moet worden aangepast, bijvoorbeeld als volgt:

¹⁵ Vaak wordt ook gesproken over 'variant'. Maar dat begrip kent de WHW niet.

Vervolgens een aantal zaken die te maken met vernummeringen en vervangingen.

L

Artikel 6.14 wordt als volgt gewijzigd:

1. In het eerste lid wordt 'artikel 6.2, vijfde lid, onderdeel b' vervangen door 'artikel 6.2, achtste lid, onderdeel b'.
2. In het tweede lid wordt 'het besluit, bedoeld in artikel 6.2, eerste lid' vervangen door 'het besluit, bedoeld in de artikelen 6.2, eerste en tweede lid en 6.3, eerste lid'.

M

In artikel 6.15 worden, onder vernummering van het vierde lid tot zesde lid, twee leden ingevoegd, luidende:

4. Onze Minister wijzigt de registratie van het gegeven, bedoeld in artikel 6.13, vierde lid, onderdeel x, overeenkomstig het besluit, bedoeld in artikel 6.5a, eerste lid.
5. Onze Minister wijzigt de registratie van het gegeven, bedoeld in artikel 6.13, vierde lid, onderdeel y, indien het instellingsbestuur meldt dat geen toepassing meer wordt gegeven aan artikel 7.53, eerste lid.

N

In het tweede lid van artikel 7.1 wordt na 'artikelen' ingevoegd '7.2, 7.2a', wordt na '7.8b,' ingevoegd '7.11, tweede lid, eerste volzin, onderdeel b, 7.13, vierde en vijfde lid,' en wordt '7.30b, tweede tot en met zesde lid' vervangen door '7.30b, tweede en derde lid'.

We nemen deze zaken voor kennisgeving aan. Verder met inhoudelijke zaken.

O

Artikel 7.2 komt als volgt te luiden:

Artikel 7.2. Onderwijstaal

1. Het onderwijs binnen een associate degree-opleiding of bacheloropleiding wordt voor ten minste twee derde deel van het totaal aantal studiepunten van de opleiding of het traject verzorgd in het Nederlands.

Dit is de formulering waarbij wordt uitgegaan van het zijn van een opleiding die als Nederlandstalig moet worden beschouwd – dus als een reguliere opleiding. Maar er wringt van alles, zoals al is gebleken bij het bespreken van de nieuwe begrippen. De overheid realiseert zich dat ook wel, door te stellen dat er nog allerlei aanvullende regelingen moeten komen. Maar het maakt het beoordelen van dit voorstel op zich wel heel erg lastig.

Eigenlijk staat hier het 'spiegelbeeld' van wat een anderstalige opleiding is:

anderstalige opleiding: opleiding die voor meer dan een derde deel van het totale aantal studiepunten van die opleiding wordt verzorgd in een andere taal dan het Nederlands, waarbij bij ministeriële regeling wordt bepaald wanneer een onderwijseenheid als anderstalig wordt aangemerkt.

Je zou kunnen spreken bij dit lid 1 van een Nederlandstalige associate degree-opleiding of bacheloropleiding. Maar omdat het gaat om wetgeving voor Nederland zou daarmee al domweg impliciet worden verondersteld - en ook eerder in dit document aangegeven - dat als er over 'een opleiding' wordt gesproken, het een 'Nederlandstalige' dan wel 'geen anderstalige' opleiding betreft.

Maar als je dan de definitie van de anderstalige opleiding volgt, kan het worden:

1. *Bij een Nederlandstalige associate degree-opleiding of bacheloropleiding wordt minder dan een derde deel van het totale aantal studiepunten van die opleiding verzorgd in een andere taal dan het Nederlands.*

Maar er zal ook iets moeten worden gezegd over de onderwijseenheden. Dat gebeurt bij lid 2.

2. *Bij ministeriële regeling wordt bepaald wanneer een onderwijseenheid als anderstalig wordt aangemerkt.*

Het lijkt goed om dit hier op deze plek te benoemen. Maar deze tekst staat ook al in deze formulering eerder in het wetsvoorstel nl. bij de omschrijving van 'anderstalig traject'.

Het beste is om dit hier te laten staan en anders te formuleren in die omschrijving van een 'anderstalig traject', zoals aldaar ook is voorgesteld.

Daarnaast is het misschien handig om ook te kijken naar wanneer een onderwijseenheid te beschouwen is als Nederlandstalig. Is dat het geval als deze niet als anderstalig is aangemerkt? Dat betekent dat lid 2 ook anders kan worden geformuleerd, vanuit het standpunt dat een opleiding in principe in het Nederlands wordt verzorgd, dus die taal als uitgangspunt te nemen. Een optie is dan:

2. Bij ministeriële regeling wordt bepaald wanneer een onderwijseenheid wordt aangemerkt als niet te worden verzorgd in het Nederlands.

3. In afwijking van het eerste lid, kan een opleiding of een traject voor meer dan een derde deel van het totaal aantal studiepunten van de opleiding of het traject in een andere taal worden verzorgd, indien het voeren van een andere taal:

Opmerkingen hierbij, ook het verlengde van eerdere kanttekeningen:

- Het is niet handig om naast elkaar 'tenminste twee derde deel' en 'meer dan een derde deel' te gebruiken. In dit geval ligt waar mogelijk altijd het gebruik van 'meer dan een derde deel' voor de hand.
- Ook hier is het gebruik van het totaal aantal studiepunten volledig misplaatst, en zorgt voor heel veel verwarring omdat niet helder is hoe het totaal moet worden berekend.
- Er zijn opleidingen waarbij naast het Nederlands meerdere talen kunnen worden gebruikt. Maar zoals het er nu staat, kan er geen verwarring ontstaan.
- *Het voeren van een andere taal lijkt ons taalkundig niet juist. We hebben het bijvoorbeeld wel over het 'voeren van een gesprek'.*
We stellen voor hier om te spreken over 'gebruiken van een andere taal'.
- *Na 'het eerste lid' kan de 'komma' weg worden gelaten.*
- Er wordt gesproken over het aantal studiepunten van de opleiding of het traject. Maar die aantallen zijn altijd gelijk, per definitie. Als een opleiding anderstalig is, geldt het voor alle trajecten, of minimaal een traject.
- Er staat 'kan', maar als de minister goedkeuring heeft verleend, 'mag' het.

Dan wordt het:

3. In afwijking van het eerste lid mag op basis van de toestemming hiervoor van Onze Minister een opleiding of een traject voor meer dan een derde deel van het formele aantal studiepunten van de opleiding of het traject niet in het Nederlands worden verzorgd, indien het voeren van een andere taal dan het Nederlands:

Nog een opmerking op dit punt, ter beoordeling, is dat een traject in de praktijk altijd de mogelijkheid aan studenten biedt om keuzes te maken. Dat kan via minoren, keuzevakken, afstudeerdelen, stages en opdrachten. Het kan daarbij gebeuren dat een individuele student met de gekozen onderwijseenheden minder dan een derde deel in een andere taal volgt. Daarmee blijft de opleiding als geheel of het specifieke traject nog wel in formele zin 'anderstalig'. Dat zal in de communicatie wel altijd heel goed moeten worden benadrukt.

Om ook weer aan te sluiten bij de doelstelling van de wet:

- a. past binnen het in artikel 7.2a bedoelde beleid; en
- b. doelmatig is, gelet op de specifieke regionale of economische omstandigheden, de beschikbaarheid van onderwijzend personeel, de internationale positionering van een specifieke opleiding of traject en het geheel aan voorzieningen op het gebied van het hoger onderwijs.

Onderdeel b is uiteraard heel erg tricky. Er wordt veel ruimte gegeven aan de instellingen, ook om in beroep te gaan tegen het besluit van de minister. En het laat ruimte voor allerlei vragen:

- Is het de doelmatigheid van de macrodoelmatigheid van het CDHO?
- Wat is specifiek?
- Wat is een regio?
- Wat zijn economische omstandigheden?
- Voorzieningen?

- Aanbod van opleidingen?
- Het gaat om onderwijs maar zit daar ook onderzoek bij?

Kortom, voer voor allerlei discussies – en voor volgende nieuwsbrieven als het wetsvoorstel verder in behandeling wordt genomen.

4. Dit artikel is niet van toepassing op bij ministeriële regeling aangewezen opleidingen of groepen van opleidingen waarvan naar het oordeel van Onze Minister vaststaat dat het anderstalig verzorgen van deze opleiding doelmatig is.

Het kan dus zo zijn dat de minister een (volgende) regeling opstelt om zelf te kunnen bepalen welke opleidingen (en trajecten) niet onder het vergrootglas behoeven te worden gelegd, via de NVAO. Ze hoeven dus geen 'onthefing' aan te vragen. Maar dat betekent dat op heel korte termijn helder moet zijn wat de criteria zijn, om te voorkomen dat instellingen met die opleidingen alvast zelf aan de slag gaan, en dus kostbare tijd verspillen.

Tevens dient te worden opgemerkt dat het gaat om 'ontwikkelingen'. Er kunnen nieuwe opleidingen en trajecten bij gaan komen. Maar ook bestaande zullen mogelijk al terugvallen op een andere insteek. Ook kan deze nieuwe regeling een dynamisch karakter krijgen en dan moet helder zijn wat de speelruimte vervolgens is.

Wie gaat het oordeel vellen? Is dat de NVAO of een aparte (eenmalige) commissie die hiervoor specifiek wordt ingesteld? Wie worden de leden ervan? Is er voldoende tijd beschikbaar, ook als instellingen bezwaar willen maken? Met alles wat er nu in het wetsvoorstel staat, is het aan te raden een tijdpad te schetsen voor alle beslissingen.

Hier wordt alleen gesproken over opleidingen of groepen van opleidingen, en niet van trajecten. Dat wil zeggen dat voor zo'n opleiding alle studenten binnen alle leerlijnen, routes en trajecten een programma mogen kiezen waarin anderstalige eenheden voorkomen. Dat betekent ook dat een traject minder dan een derde Nederlandstalig is, maar dan wordt dit traject toch beschouwd als vallend onder de anderstalig zijn van de opleiding als zodanig. Daarop zal geen controle meer plaatsvinden.

En is het eigenlijk niet dubbel, een ministeriële regeling en het oordeel van Onze Minister? En wat is 'anderstalig verzorgen', praktisch gezien?

Een voorstel van onze kant:

4. Dit artikel is niet van toepassing op bij ministeriële regeling aangewezen opleidingen of groepen van opleidingen en trajecten of groepen van trajecten waarvan vaststaat dat het verzorgen van deze opleiding in een andere taal dan het Nederlands doelmatig is.

Het volgende deel van het wetsvoorstel.

P

Na artikel 7.2 wordt een artikel ingevoegd, luidende:

Artikel 7.2a. Taalbeleid

1. Het instellingsbestuur stelt gelijktijdig met het instellingsplan, bedoeld in artikel 2.2, beleid vast met betrekking tot taal, waarin het instellingsbestuur ten minste beschrijft:
 - a. de procedure waarmee en de inhoudelijke gronden waarop wordt overgegaan tot het verzorgen van een anderstalige opleiding of een anderstalig traject;
 - b. de wijze waarop de instelling met betrekking tot de taal waarin het onderwijs wordt verzorgd, de toegankelijkheid van de opleiding voor Nederlandstalige studenten en de kwaliteit van het onderwijs waarborgt;
 - c. op welke wijze invulling wordt gegeven aan de in artikel 1.3, zesde lid, bedoelde verplichting, waaronder in elk geval de beschrijving van het beoogde niveau van taalbeheersing bij studenten, dat per doelgroep verschillend kan zijn.
2. In afwijking van het eerste lid, wordt het taalbeleid voor de eerste maal vastgesteld binnen zes maanden na inwerkingtreding van artikel I, onderdeel P, van de Wet internationalisering in balans.
3. Bij of krachtens algemene maatregel van bestuur kunnen nadere regels worden gesteld ten aanzien van de inhoud van het taalbeleid.

Een aantal opmerkingen:

- Er wordt gesproken over 'Nederlandstalige studenten', maar wat is daarbij 'de definitie'? Om een paar zaken te noemen:
 - Mogen het ook Vlamingen zijn?
 - Is het criterium dat ze het Nederlandse burgerschap hebben?
 - Moeten ze Nederlands kunnen spreken?
 - Moeten ze een Nederlands diploma mbo, havo of vwo hebben behaald?Het lijkt erop dat het gaat om degenen die in Nederland wonen en hier het voortgezet onderwijs afronden en dat hier willen gaan studeren.
- Uiteraard wordt hier bedoeld dat het gaat om het aanbieden van anderstalige opleidingen en dus trajecten en het dan kunnen garanderen dat studenten met een Nederlands diploma mbo, havo of vwo (met daarbij de landelijke eisen voor de vreemde talen) in staat zijn aan zo'n studie te beginnen en vervolgens kunnen gaan doorlopen.
- Het lijkt ons dat op een gegeven moment lid 2 uit de wet kan worden gehaald. We nemen aan dat dit een keer gebeurt via een 'reparatiewet'. Overigens mag die ', ' na 'eerste lid' verdwijnen: *'In afwijking van het eerste lid wordt het taalbeleid voor de eerste maal vastgesteld binnen zes maanden na inwerkingtreding van artikel 1, onderdeel P, van de Wet internationalisering in balans'*.
- Het gaat hier om een onderdeel van het instellingsplan. Maar dan is het ook nodig om vast te stellen onder welke condities men zelf vaststelt dat een opleiding of traject weer van anderstalig naar Nederlandstalig teruggaat. Heeft men daarvoor allerlei indicatoren? Of wacht men de accreditatie af?

Weer verder met het wetsvoorstel.

Q

De eerste volzin van het tweede lid van artikel 7.11, komt te luiden:

Ten bewijze dat het examen met goed gevolg is afgelegd wordt door de examencommissie een getuigschrift uitgereikt, nadat:

- a. het instellingsbestuur heeft verklaard dat aan de procedurele eisen voor de afgifte is voldaan, en
- b. door de examencommissie is vastgesteld dat de student ten minste 56 uur heeft besteed aan de bevordering van zijn taalvaardigheid in het Nederlands door de student die is ingeschreven bij:
 - 1° een anderstalige masteropleiding, of
 - 2° een masteropleiding waarbinnen de student een anderstalig traject volgt.

Taalkundig:

- *het gebruik van 'nadat' is wat vreemd alhier, omdat je dit vaak combineert met 'pas als'... We pleiten voor 'indien'.*
- *na uitgereikt geen ', '*
- *eind van a: '; en'*
- *eind van b.1 '; of'.*
- *1° = 1.*
- *2° = 2.*
- *In lid 2.b. staat twee keer in de inleidende zin 'de student'. De tekst kan dus worden aangepast.*

En in lid 2 van artikel 7.11 kan achter de delen van de opsomming steeds staan een ', '. Dat geldt ook voor lid 4 van dit artikel.

In de toelichting staat dat dit lid niet van toepassing is op 'postinitiële masteropleidingen. Dat is een ander type opleiding dan de reguliere masteropleiding, vandaar. Maar toch twee extra vragen:

- Geldt dit ook voor de wo-opleidingen die vallen onder het 'ontwerperscertificaat'?
- Geldt dit ook voor een extraneus?

Ergo, dit zou dan de juiste tekst moeten gaan worden, met binnen 2.b nog wat stroomlijningen daarbij.

Artikel 7.11

(...)

2. Ten bewijze dat het examen met goed gevolg is afgelegd wordt door de examencommissie een getuigschrift uitgereikt, indien:
 - a. het instellingsbestuur heeft verklaard dat aan de procedurele eisen voor de afgifte is voldaan; en
 - b. door de examencommissie is vastgesteld dat ten minste 56 uur is besteed aan de bevordering van de Nederlandse taalvaardigheid door de student die is ingeschreven bij:
 1. een anderstalige masteropleiding; of
 2. een anderstalig traject binnen een masteropleiding.

Per opleiding wordt één getuigschrift uitgereikt. De examencommissie is bevoegd in samenwerking met een of meer Nederlandse of buitenlandse instellingen voor hoger onderwijs een gezamenlijk getuigschrift uit te reiken. Op het getuigschrift van het met goed gevolg afgelegde examen worden relevante gegevens vermeld, waaronder in ieder geval:

- a. de naam van de instelling en welke opleiding het betreft, zoals vermeld in het register, bedoeld in artikel 6.13;
- b. welke onderdelen het examen omvatte;
- c. ...

Verder maar weer...

R

Artikel 7.13 wordt als volgt gewijzigd:

1. Aan het tweede lid wordt onder vervanging van de punt aan het slot van onderdeel z door ‘, en’, een onderdeel toegevoegd, luidende:
 - aa. de taal waarin het onderwijs wordt verzorgd en waarin de tentamens worden afgenomen.
2. Er worden twee leden toegevoegd, luidende:
 4. In de onderwijs- en examenregeling van een anderstalige associate degree-opleiding wordt opgenomen op welke wijze 56 uur wordt besteed aan de bevordering van de taalvaardigheid in het Nederlands. Deze verplichting geldt ook voor een anderstalig traject binnen een associate degree-opleiding.
 5. In de onderwijs- en examenregeling van een anderstalige bacheloropleiding wordt opgenomen op welke wijze 140 uur wordt besteed aan de bevordering van de taalvaardigheid in het Nederlands. Deze verplichting geldt ook voor een anderstalig traject binnen een bacheloropleiding.

Onze kanttekeningen en opmerkingen:

- *De huidige wet loopt bij 7.13 lid 2 tot en met y. We nemen aan dat een onderdeel z. ergens voorkomt in een ander nog in te voeren wetsvoorstel.*
- We nemen aan dat het ook kan gaan om de OER voor een groep opleidingen en trajecten.

Taalkundig:

- *Aan het eind van elk onderdeel geen ‘,’ maar een ‘;’.*
- *Dus bij onderdeel z: ‘; en’.*

Maar de belangrijkste kanttekening geldt evenwel het feit dat binnen een anderstalig traject niet alle eenheden in die andere taal behoeven te worden verzorgd, op basis van de definitie ervan. Het nu voorgestelde onderdeel aa. suggereert wel dat alles in die andere taal dient te worden aangeboden, met alle consequenties van dien.

Het betekent in concreto dat in de OER bij elke onderwijseenheid de taal wordt vermeld, binnen het desbetreffende traject.

We stellen voor de volgende tekst te gebruiken:

aa. bij een anderstalig traject: per onderwijseenheid in welke taal deze wordt verzorgd en het daarbij behorende tentamen wordt afgenomen.

Verder met het wetsvoorstel.

S

Artikel 7.15, eerste lid, onderdeel c, komt te luiden:

c. de differentiatie in het opleidingsaanbod en de beperking van het aantal inschrijvingen als gevolg van de beschikbare capaciteit of in verband met de arbeidsmarktbehoefte.

Onze vraag is waarom dit samen in onderdeel c wordt opgenomen. Naar onze mening kan van het tweede deel van de zin ook een eigen onderdeel worden gemaakt, desnoods met c.1. en c.2., dus:

c.1. de differentiatie in het opleidingsaanbod

c.2. de beperking van het aantal inschrijvingen als gevolg van de beschikbare capaciteit of in verband met de arbeidsmarktbehoefte.

Taalkundig:

In de kop van artikel 7.15 staat nu 'aanstaande' terwijl in het eerste lid ervan wordt gesproken over 'aspirant'. Dit dient dus te worden aangepast. Het gaat echter in de WHW om beide begrippen... Opmerkelijk is tevens dat in de Regeling Aanmelding en Toelating Hoger Onderwijs 'kandidaat' wordt gebruikt. Dus ja, welke is het nu...?

Het volgende deel.

T

In de artikelen 7.28, tweede lid, 7.29, eerste lid en 7.30, tweede lid wordt na 'voldoende beheersing van de Nederlandse taal' ingevoegd 'of andere taal'.

We pakken artikel 7.28, tweede lid erbij, over de toelatingsvoorwaarden voor het hbo en wo - en krijgen dit als we het voorstel toepassen:

'Indien het een buiten Nederland afgegeven diploma betreft, kan het instellingsbestuur bepalen dat geen examens of onderdelen daarvan worden afgelegd dan nadat ten genoegen van de desbetreffende examencommissie het bewijs is geleverd van voldoende beheersing van de Nederlandse taal of andere taal voor het met vrucht kunnen volgen van het onderwijs. Het instellingsbestuur kan tevens bepalen dat betrokkene niet wordt ingeschreven zolang het in de voorgaande volzin bedoelde bewijs niet is geleverd'.

Artikel 7.29, eerste lid wordt:

'Het instellingsbestuur kan personen van eenentwintig jaar en ouder die niet voldoen aan de in artikel 7.24, eerste onderscheidenlijk tweede lid, bedoelde vooropleidingseis noch daarvan krachtens artikel 7.28 zijn vrijgesteld, van die vooropleidingseis vrijstellen, indien zij bij een onderzoek door een door het instellingsbestuur in te stellen commissie hebben blijk gegeven van geschiktheid voor het desbetreffende onderwijs en van voldoende beheersing van de Nederlandse taal of andere taal voor het met vrucht kunnen volgen van dat onderwijs'.

Artikel 7.30, tweede lid, wordt:

Het instellingsbestuur kan vrijstelling verlenen van de in het eerste lid bedoelde eis aan de bezitter van een al dan niet in Nederland afgegeven diploma, indien dat diploma naar het oordeel van het instellingsbestuur ten minste gelijkwaardig is aan het in het eerste lid bedoelde getuigschrift. Indien het een buiten Nederland afgegeven diploma betreft, kan het instellingsbestuur daarbij bepalen dat geen examens of onderdelen daarvan worden afgelegd dan nadat ten genoegen van de desbetreffende examencommissie het bewijs is geleverd van voldoende beheersing van de Nederlandse taal of andere taal voor het met vrucht kunnen volgen van het onderwijs.

Deze aanpassing is naar onze mening veel te kort door de bocht. Er moet in ieder geval een relatie zijn met de taal van het anderstalige traject of de leerlijn die kan worden gevolgd. Bovendien kunnen er trajecten zijn in het Nederlands, met toch een behoorlijke hoeveelheid onderwijseenheden in een of meer andere talen. In het algemene gedeelte hebben we hierover het een ander gezegd.

Het moet in ieder geval zijn:

In de artikelen 7.28, tweede lid, 7.29, eerste lid en 7.30, tweede lid wordt na 'voldoende beheersing van de Nederlandse taal' ingevoegd 'of een andere relevante taal'.

De volgende stukken tekst.

U

Artikel 7.30b wordt als volgt gewijzigd:

1. In het tweede lid wordt voor 'kwalitatieve toelatingseisen' ingevoegd 'ten minste twee'.
2. Het derde tot en met vijfde lid vervallen, onder vernummering van het zesde lid tot derde lid.

V

Artikel 7.52c komt te luiden:

Artikel 7.52c. Reikwijdte paragraaf 4

In deze paragraaf wordt onder 'opleiding' mede verstaan 'traject'.

Dan wordt het via het wetsvoorstel voor artikel 7.52c:

In deze paragraaf wordt onder 'opleiding' mede verstaan 'traject'.

- a. *opleiding*: een associate degree-opleiding of een bacheloropleiding, en
- b. propedeutische fase: de propedeutische fase of, indien die fase niet is ingesteld, de eerste periode in een opleiding met een studielast van 60 studiepunten.

Het wordt als zodanig wel een heel bijzonder artikel, met veel verwarring, door alles zo compact te formuleren. Bovendien kan ook hier nog eens worden gesteld dat voor een hbo-bacheloropleiding zonder propedeutisch examen gewoon een propedeutische fase van minder dan 60 studiepunten mogelijk is – en dan zou dit allemaal daarvoor niet hoeven te gelden.

Eerst even een paar taalkundige zaken:

- Aan het eind van a. moet sowieso staan: 'en'.
- Waarom is 'opleiding' bij a. cursief opgenomen in de wet? Dat is eenvoudig te herstellen.

Ons voorstel is om dit even anders te ordenen, dus om niet te werken met 'overlappen' (en voor de goede orde, alles wordt 'niet-cursief' in de wet opgenomen...):

Voor deze paragraaf gelden de volgende afspraken:

- a. Onder 'opleiding' wordt mede verstaan 'traject';
- b. 'Opleiding' heeft zowel betrekking op een associate degree-opleiding als een bacheloropleiding; en
- c. Indien geen propedeutische fase of propedeutisch examen is ingesteld wordt de eerste periode in een opleiding met een studielast van 60 studiepunten als propedeutische fase beschouwd.

Het volgende stuk van het wetsvoorstel.

W

Artikel 7.53 wordt als volgt gewijzigd:

1. Aan het opschrift wordt toegevoegd: 'associate degree-opleiding of bacheloropleiding'.
2. In het eerste lid wordt 'per opleiding' vervangen door 'per associate degree-opleiding of bacheloropleiding'.

Het opschrift van artikel 7.53 wordt daarmee:

Beperking inschrijving op grond van beschikbare onderwijscapaciteit associate degree-opleiding of bacheloropleiding

Misschien is het handiger om het wat beter te verwoorden:

Beperking inschrijving bij een associate degree-opleiding of bacheloropleiding op grond van de beschikbare onderwijscapaciteit

Het eerste lid wordt dan:

'Het instellingsbestuur kan per associate degree-opleiding of bacheloropleiding in verband met de beschikbare onderwijscapaciteit het maximum aantal studenten vaststellen dat voor de eerste maal kan worden ingeschreven voor de propedeutische fase van de desbetreffende opleiding. De vaststelling geschiedt voor een studiejaar. Indien in een opleiding geen propedeutische fase is ingesteld, wordt onder «propedeutische fase» mede verstaan de fase in een bacheloropleiding die samenvalt met de eerste periode in een opleiding met een studielast van 60 punten'.

Onze (taalkundige) kanttekeningen hierbij:

- Het 'of' in het begin is niet 'elkaar uitsluitend'. Het is beter om daar 'en' te gebruiken.

- Waarom «propedeutische fase» als schrijfwijze? Hier is het ook 'opleiding'... en niet «opleiding», en bij vergelijkbare artikelen, zoals artikel 7.31 is het ook zo. Dus graag consequent zijn.
- Waarom is die laatste zin opgenomen? Artikel 7.52c staat dit ook al, geldend voor het deel van de wet waaronder artikel 7.53 valt.

Het alternatief is derhalve:

'Het instellingsbestuur kan per associate degree-opleiding en bacheloropleiding in verband met de beschikbare onderwijs capaciteit het maximum aantal studenten vaststellen dat voor de eerste maal kan worden ingeschreven voor de propedeutische fase van de desbetreffende opleiding. De vaststelling geschiedt voor een studiejaar.

Vervolgens geven we de resterende teksten van het wetsvoorstel die we niet volledig zullen behandelen.

We plaatsen een paar kanttekeningen, naast wat de UNL aandraagt.

X

Na artikel 7.54 worden drie artikelen ingevoegd, luidende:

Artikel 7.54a. Beperking inschrijving op grond van beschikbare onderwijs capaciteit masteropleiding

1. Het instellingsbestuur kan per masteropleiding in verband met de beschikbare onderwijs capaciteit het maximum aantal studenten vaststellen dat voor de eerste maal kan worden ingeschreven voor de opleiding. De vaststelling geschiedt voor een studiejaar.
2. Indien het instellingsbestuur aspirant-studenten selecteert op grond van kwalitatieve criteria, bedraagt het aantal kwalitatieve selectiecriteria ten minste twee.
3. Het instellingsbestuur maakt tijdig de selectieprocedure bekend op grond waarvan de toelating zal plaatsvinden ingeval het aantal aspirant-studenten het maximum aantal, bedoeld in het eerste lid, zou overschrijden. Het instellingsbestuur stelt daartoe een reglement vast.

Artikel 7.54b. Gedifferentieerde beperking inschrijving op grond van beschikbare onderwijs capaciteit

1. Het instellingsbestuur kan bij de toepassing van artikel 7.53 of 7.54a voor een opleiding tevens het maximum aantal studenten die niet behoren tot de een van de groepen van personen, bedoeld in artikel 2.2 van de Wet studiefinanciering 2000, noch de Surinaamse nationaliteit bezitten, vaststellen dat voor de eerste maal kan worden ingeschreven, indien de verwachte aanmeldingen van deze aspirant-studenten in aanmerkelijke mate bijdragen aan de ontoereikendheid van de onderwijs capaciteit.
2. Indien het maximum aantal inschrijvingen dat het instellingsbestuur op grond van artikel 7.53 of 7.54a heeft vastgesteld niet wordt overschreden na toepassing van de selectieprocedure, schrijft het instellingsbestuur studenten uit de in het eerste lid genoemde groep in tot het vastgestelde maximum wordt bereikt.
3. Indien een beperking van het aantal inschrijvingen op grond van het eerste lid wordt vastgesteld voor een associate degree-opleiding of bacheloropleiding, doet het instellingsbestuur hiervan mededeling aan Onze Minister voor 1 december voorafgaand aan het studiejaar waarvoor de eerste vaststelling geschiedt.
4. Bij ministeriële regeling kunnen nadere regels worden gesteld over de uitvoering van dit artikel.

Artikel 7.54c. Beperking inschrijving bij onverwachte grote stijging aantal aanmeldingen

1. Onverminderd de artikelen 7.53 en 7.54a kan het instellingsbestuur het maximum aantal studenten vaststellen dat voor de eerste maal kan worden ingeschreven voor een opleiding, indien sprake is van:
 - a een onverwachte en grote stijging van het aantal aanmeldingen;
 - b ontoereikende beschikbare onderwijs capaciteit; en
 - c ernstig risico voor de kwaliteit van het onderwijs.
2. Op het eerste lid is artikel 7.54b, eerste lid, van overeenkomstige toepassing.
3. Het instellingsbestuur dat voor een opleiding artikel 7.53 of 7.54a heeft toegepast maar geen toepassing heeft gegeven aan artikel 7.54b, kan het maximum aantal studenten die niet behoren tot een van de groepen van personen, bedoeld in artikel 2.2 van de Wet studiefinanciering

2000, noch de Surinaamse nationaliteit bezitten, vaststellen dat voor de eerste maal kan worden ingeschreven, indien sprake is van:

- a een onverwachte en grote stijging van het aantal aanmeldingen van aspirant-studenten die niet behoren tot een van de groepen van personen, bedoeld in artikel 2.2 van de Wet studiefinanciering 2000, noch de Surinaamse nationaliteit bezitten; en
- b ernstig risico van verdringing van aspirant-studenten die behoren tot een van de groepen van personen, bedoeld in artikel 2.2 van de Wet studiefinanciering 2000, of de Surinaamse nationaliteit bezitten.

- 4. Een beperking van de inschrijvingen op grond van het eerste of derde lid vindt plaats voor een studiejaar en mag het daaropvolgende studiejaar niet opnieuw worden vastgesteld.
- 5. Het instellingsbestuur stelt een beperking van het aantal inschrijvingen op grond van het eerste of derde lid uiterlijk vast op 1 maart voorafgaand aan het studiejaar waarvoor de beperking geldt en meldt de vaststelling onverwijld aan Onze Minister.
- 6. Bij de toepassing van het eerste lid wordt de uiterste datum voor aanmelding vastgesteld op 1 april voorafgaand aan het studiejaar waarvoor de beperking geldt.
- 7. Het instellingsbestuur maakt de selectieprocedure bekend op grond waarvan de toelating zal plaatsvinden. Het instellingsbestuur stelt daartoe een reglement vast. Artikel 7.53, tweede lid, is van overeenkomstige toepassing.
- 8. Bij ministeriële regeling kunnen nadere regels worden gesteld over de uitvoering van dit artikel.

Y

Artikel 7.56 wordt als volgt gewijzigd:

- 1. Aan het opschrift wordt toegevoegd door 'voor associate degree-opleiding of bacheloropleiding'.
- 2. In het eerste lid wordt 'opleiding' vervangen door 'associate degree-opleiding of bacheloropleiding'.
- 3. Onder vernummering van het derde lid tot vierde lid wordt een lid ingevoegd, luidende:
 - 3. Het instellingsbestuur kan voor een opleiding ten aanzien waarvan een ministeriële regeling als bedoeld in het eerste lid is vastgesteld, het maximum aantal studenten die niet behoren tot een van de groepen van personen, bedoeld in artikel 2.2 van de Wet studiefinanciering 2000, noch de Surinaamse nationaliteit bezitten, vaststellen dat voor de eerste maal kan worden ingeschreven voor de opleiding indien de verwachte aanmeldingen van deze aspirant-studenten in aanmerkelijke mate bijdragen aan het totale aantal aanmeldingen. Artikel 7.54b, tweede en derde lid, is van overeenkomstige toepassing.

Z

Artikel 9.18, eerste lid, onderdeel a, komt te luiden:

- a. instemmingsrecht op de onderwijs- en examenregeling ten aanzien van de onderwerpen, bedoeld in artikel 7.13, tweede lid, onderdelen a1, b, c, d, e, g, v, z en aa.

AA

In artikel 9.33, eerste lid, wordt, onder vervanging van ' , en ' aan het einde van onderdeel f door een komma en onder vervanging van de punt aan het einde van onderdeel g door ' , en ' , een onderdeel toegevoegd, luidende:

- h. het taalbeleid, bedoeld in artikel 7.2a.

BB

In artikel 9.33a, tweede lid, onderdeel d, wordt 'en 7.53, derde lid, en voor zover het de selectieprocedure betreft artikel 7.30b, tweede lid' vervangen door ' , 7.53, derde lid en 7.54a, derde en vierde lid '.

Hier is sprake van een verkeerde verwijzing. Het moet zijn: ... en 7.54a, tweede en derde lid '.

CC

In artikel 9.38, onderdeel b, wordt 'tweede lid, onder a tot en met g, v en z,' vervangen door 'tweede lid, onderdelen a tot en met g, v, z en aa, en het vijfde lid,' en vervalt ' , en 7.30b, tweede lid '.

DD

Artikel 10.3c, eerste lid, onderdeel a, komt te luiden:

a. instemmingsrecht op de onderwijs- en examenregeling ten aanzien van de onderwerpen, bedoeld in artikel 7.13, tweede lid, onderdelen a1, b, c, d, e, g, v, z en aa.

EE

In artikel 10.16b, tweede lid, onderdeel d, wordt na 'het tweede lid, onderdelen a tot en met g,' ingevoegd 'v, z en aa en het derde, vierde en vijfde lid'.

FF

Artikel 10.20, eerste lid, wordt als volgt gewijzigd:

1. In onderdeel e wordt 'tweede lid, onder a tot en met g, v en z,' vervangen door 'tweede lid, onderdelen a tot en met g, v, z en aa,' en wordt 'derde lid' vervangen door 'derde, vierde en vijfde lid'.
4. Onder vervanging van ', en' aan het einde van onderdeel h door een komma en vervanging van de punt aan het einde van onderdeel i door ', en', wordt een nieuw onderdeel toegevoegd, luidende: j. het taalbeleid, bedoeld in artikel 7.2a.

GG

In artikel 10.20a, tweede lid, onderdeel d wordt 'en 7.53, derde lid' vervangen door ', 7.53, derde lid en 7.54a, derde en vierde lid' en vervalt 'artikel 7.30b, tweede lid, en'.

HH

In artikel 11.11, eerste lid wordt 'De commissie heeft voorts instemmingsrecht ten aanzien van de onderwerpen in de onderwijs- en examenregeling, bedoeld in artikel 7.13, tweede lid, onder a1, b, c, d, e, g, v en z en adviesrecht ten aanzien van de vaststelling of wijziging van de overige onderdelen.' vervangen door 'De commissie heeft voorts instemmingsrecht op de onderwijs- en examenregeling ten aanzien van de onderwerpen, bedoeld in artikel 7.13, tweede lid, onderdelen a1, b, c, d, e, g, v, z en aa en adviesrecht ten aanzien van de vaststelling of wijziging van de overige onderdelen.'

II

In artikel 11.13, tweede lid, wordt 'tweede lid, onder a tot en met g, met uitzondering van de aanwijzing, bedoeld in het derde lid,' vervangen door 'tweede lid, onderdelen a tot en met g, v, z en aa, met uitzondering van het vijfde lid'.

JJ

In artikel 16.16b wordt 'artikel 6.2, tweede lid' vervangen door 'artikel 6.2, vierde lid'.

KK

Voor hoofdstuk 19 wordt een artikel ingevoegd, luidende:

Artikel 18.102 Overgangsrecht inspanningsplicht taalbevordering

Ten aanzien van een student die ingeschreven stond voor een anderstalige masteropleiding of een anderstalig traject binnen een masteropleiding in het studiejaar waarin artikel I, onderdeel Q, van de Wet internationalisering in balans in werking treedt, en deze opleiding of dit traject onafgebroken voortzet, blijft artikel 7.11, zoals dit luidde onmiddellijk voor inwerkingtreding van dat onderdeel, van toepassing.

Artikel II. Wijziging van de Wet referentieniveaus Nederlandse taal en rekenen

Artikel 2, tweede lid, onderdeel d, van de Wet referentieniveaus Nederlandse taal en rekenen komt te luiden:

d. de beroepsopleidingen, bedoeld in artikel 7.2.2, eerste lid, van de Wet educatie en beroeps- onderwijs, met dien verstande dat voor een beroepsopleiding verschillende referentieniveaus kunnen worden vastgesteld, en

Artikel III. Wijziging van de Algemene wet bestuursrecht

In artikel 2 van bijlage 2 van de Algemene wet bestuursrecht wordt in de zinsnede met betrekking tot de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek '6.5' vervangen door '6.3, vijfde lid, 6.5, 6.5a, eerste lid'.

Artikel IV. Citeertitel

Deze wet wordt aangehaald als: Wet internationalisering in balans.

Artikel V. Inwerkingtreding

Deze wet treedt in werking op een bij koninklijk besluit te bepalen tijdstip, dat voor de verschillende artikelen of onderdelen daarvan verschillend kan worden vastgesteld.

Lasten en bevelen dat deze in het Staatsblad zal worden geplaatst en dat alle ministeries, autoriteiten, colleges en ambtenaren die zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.